

Grondwettelijk Hof

**Arrest nr. 14/2026
van 29 januari 2026
Rolnummers : 8328, 8329, 8339, 8340 en 8341**

In zake : de beroepen tot gedeeltelijke vernietiging :
- van boek I van het (nieuw) Strafwetboek, zoals ingevoerd bij artikel 2 van de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek I van het Strafwetboek », ingesteld door de vzw « Ligue des droits humains »;
- van boek II van het (nieuw) Strafwetboek, zoals ingevoerd bij artikel 2 van de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek », ingesteld door de vzw « Greenpeace Belgium » en anderen, door de beroepsvereniging « Association des Journalistes professionnels » en anderen en door de vzw « Ligue des droits humains »;
- van de wet van 28 maart 2024 « houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen *Ibis* », ingesteld door de beroepsvereniging « Association des Journalistes professionnels » en anderen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters Pierre Nihoul en Luc Lavrysen, en de rechters Thierry Giet, Joséphine Moerman, Michel Pâques, Yasmine Kherbache, Sabine de Bethune, Emmanuelle Bribosia, Willem Verrijdt en Katrin Jadin, bijgestaan door griffier Nicolas Dupont, onder voorzitterschap van voorzitter Pierre Nihoul,

wijst na beraad het volgende arrest :

I. Onderwerp van de beroepen en rechtspleging

a. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 26 september 2024 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 27 september 2024, heeft de vzw « Ligue des droits humains », bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Olivia Venet en mr. Anthony Rizzo, advocaten bij de balie te Brussel, beroep tot gedeeltelijke vernietiging ingesteld van boek I van het (nieuw) Strafwetboek, zoals ingevoerd bij artikel 2 van de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek I van het Strafwetboek » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 8 april 2024).

b. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 27 september 2024 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 30 september 2024, is beroep tot gedeeltelijke

vernietiging van de wet van 28 maart 2024 « houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen *Ibis* » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 29 maart 2024, *erratum* in het *Belgisch Staatsblad* van 4 april 2024) ingesteld door de beroepsvereniging « Association des Journalistes professionnels », de beroepsvereniging « Vlaamse Vereniging van Journalisten » en de vzw « Ligue des droits humains », bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Olivia Venet en mr. Anthony Rizzo.

c. Bij drie verzoekschriften die aan het Hof zijn toegezonden bij op 4 oktober 2024 ter post aangetekende brieven en ter griffie zijn ingekomen op 7 oktober 2024, zijn beroepen tot gedeeltelijke vernietiging van boek II van het (nieuw) Strafwetboek, zoals ingevoerd bij artikel 2 van de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek », (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 8 april 2024), ingesteld respectievelijk door de vzw « Greenpeace Belgium », het Algemeen Christelijk Vakverbond van België, het Algemeen Belgisch Vakverbond, de Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België, de vzw « Ligue des droits humains », de vzw « Liga voor Mensenrechten », de vzw « Amnesty International Vlaanderen » en de vzw « Amnesty International Belgique francophone », bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Olivia Venet, mr. Eva Sierra, advocate bij de balie te Brussel, en mr. Anthony Rizzo, door de beroepsvereniging « Association des Journalistes professionnels », de beroepsvereniging « Vlaamse Vereniging van Journalisten » en de vzw « Ligue des droits humains », bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Olivia Venet en mr. Anthony Rizzo, en door de vzw « Ligue des droits humains », bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Olivia Venet en mr. Anthony Rizzo.

Die zaken, ingeschreven onder de nummers 8328, 8329, 8339, 8340 en 8341 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

De Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Nicolas Bonbled, mr. Baptiste Appaerts, mr. Lise-Marie Hennau en mr. My-Vân Lam, advocaten bij de balie te Brussel, heeft memories ingediend, de verzoekende partijen hebben memories van antwoord ingediend en de Ministerraad heeft ook memories van wederantwoord ingediend.

Bij beschikking van 4 juni 2025 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers Michel Pâques en Yasmine Kherbache te hebben gehoord, beslist :

- dat de zaken nog niet in gereedheid konden worden verklaard;
- de partijen te verzoeken voorafgaandelijk de volgende vragen te beantwoorden door middel van een aanvullende memorie, met in voorkomend geval elk nuttig document, in te dienen bij ter post aangetekende brief binnen 30 dagen na ontvangst van die beschikking, alsook, via mail, op het mailadres griffie@const-court.be, en binnen dezelfde termijn mee te delen aan de andere partij :

« In de zaak nr. 8329 vorderen de verzoekende partijen de vernietiging van artikel 66 en van de artikelen 68 en 71 van de wet van 28 maart 2024 ‘ houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen *Ibis* ’, die respectievelijk de artikelen 112/1, 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867 invoegt en vervangen.

In de zaak nr. 8340 vorderen dezelfde verzoekende partijen de vernietiging van de artikelen 564, 3°, 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 ‘ tot invoering van boek II van het Strafwetboek ’.

In zijn procedurestukken betoogt de Ministerraad, enerzijds, dat het misdrijf bedoeld in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek een bijzonder opzet vereist en, anderzijds, dat het misdrijf bedoeld in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek een algemeen opzet vereist.

De partijen worden uitgenodigd om de volgende vragen te beantwoorden :

1. Ingeval een persoon die in het bezit is van een staatsgeheim, dat staatsgeheim aan een onbevoegde persoon overdraagt :

a) Pleegt de persoon die het staatsgeheim overdraagt, enkel het misdrijf bedoeld in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek wanneer hij wordt gedreven door een bijzonder opzet bestaande in het oogmerk om afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden ?

b) Pleegt de onbevoegde persoon die het staatsgeheim ontvangt, enkel het misdrijf bedoeld in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek wanneer hij door een algemeen opzet wordt gedreven ?

Zo ja, wat houdt die vereiste van algemeen opzet in ?

Houdt die vereiste van algemeen opzet in het bijzonder in :

- de aan het ontvangen voorafgaande kennis dat de betreffende inlichting een staatsgeheim is ?

- het oogmerk om afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden ?

2. Indien u van mening bent dat het misdrijf bedoeld in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek vereist dat er een oogmerk is om afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden (cfr. eerste vraag, *a*)) en dat het misdrijf bedoeld in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek niet vereist dat er sprake is van een dergelijk oogmerk (cfr. eerste vraag, *b*), laatste streepje), bestaan er dan redenen waarom de respectievelijke morele bestanddelen van die misdrijven niet identiek zijn en, zo ja, welke redenen ? ».

Aanvullende memories zijn ingediend door :

- de verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340;
- de Ministerraad.

Bij beschikking van 24 september 2025 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers Michel Pâques en Yasmine Kherbache te hebben gehoord, beslist dat de zaken in staat van wijzen waren, dat geen terechtzitting zou worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek om te worden gehoord, zou hebben ingediend, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten na die termijn zouden worden gesloten en de zaken in beraad zouden worden genomen.

Ingevolge het verzoek van de verzoekende partijen om te worden gehoord, heeft het Hof bij beschikking van 8 oktober 2025 de dag van de terechtzitting bepaald op 12 november 2025.

Bij beschikking van 15 oktober 2025, heeft het Hof, op vraag van de raadslieden van de verzoekende partijen, de zaken verdaagd naar de terechtzitting van 26 november 2025.

Op de openbare terechtzitting van 26 november 2025 :

- zijn verschenen :
 - . mr. Anthony Rizzo, voor de verzoekende partijen;
 - . mr. Nicolas Bonbled en mr. My-Vân Lam, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers Michel Pâques en Yasmine Kherbache verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- zijn de zaken in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van de beroepen

A.1.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 doet gelden dat zij doet blijken van een belang om de vernietiging te vorderen van de artikelen 42 en 60 van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek I van het Strafwetboek », die respectievelijk betrekking hebben op de nieuwe straf van behandeling onder vrijheidsberoving en de herhaling. Zij betoogt dat zij haar statutair doel nastreeft door zich te verzetten tegen een aantasting van het door haar verdedigde collectieve belang.

A.1.2. In de zaak nr. 8328 werpt de Ministerraad geen exceptie van onontvankelijkheid van het beroep op.

A.2.1. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 zetten uiteen dat zij respectievelijk beroepsverenigingen zijn die journalisten vertegenwoordigen (eerste en tweede verzoekende partij) en een vereniging die de grondrechten verdedigt (derde verzoekende partij). Zij voeren aan dat zij doen blijken van het vereiste belang om de vernietiging te vorderen van de volgende bepalingen : (1) artikel 66 en de artikelen 68 en

71 van de wet van 28 maart 2024 « houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen *Ibis* » (hierna : de wet van 28 maart 2024), die respectievelijk de artikelen 112/1, 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867 invoegen en vervangen (zaak nr. 8329), en (2) de artikelen 564, 3°, 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek » (zaak nr. 8340). Zij betogen dat de bestreden bepalingen het begrip « staatsgeheim » en de strafrechtelijke sfeer inzake bestraffing op dat gebied uitbreiden.

A.2.2. De Ministerraad voert aan dat de beroepen in de zaken nrs. 8329 en 8340 onontvankelijk zijn in zoverre zij zijn gericht tegen artikel 66 van de wet van 28 maart 2024, dat artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 invoegt (zaak nr. 8329), en tegen artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek (zaak nr. 8340). Ten eerste doet hij gelden dat de verzoekende partijen niet doen blijken van een belang bij de vernietiging van die bepalingen, die zijn beperkt tot het omschrijven van het begrip « staatsgeheim » en dus geen normatieve draagwijdte hebben. Ten tweede betoogt hij dat een bepaling zonder normatieve draagwijdte geen « wet » waartegen beroep kan worden ingesteld voor het Hof.

A.2.3. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 antwoorden dat het Hof bevoegd is om uitspraak te doen over de grondwettigheid van de wetbepalingen, ook die welke geen normatieve inhoud hebben. Volgens hen zou de redenering van de Ministerraad tot gevolg hebben dat het begrip « staatsgeheim » niet zou kunnen worden onderworpen aan een grondwettigheidstoets. Nog volgens hen wordt dat begrip in de nieuwe definitie in artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek aanzienlijk uitgebreid. Tot slot betogen zij dat de artikelen 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867 en de artikelen 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek naar die definitie verwijzen en dus intrinsiek daarmee verbonden zijn.

A.2.4. De Ministerraad repliceert dat artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 en artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek noch in een strafbaarstelling, noch in een strafrechtelijke sanctie, noch in rechten of verplichtingen voorzien en dat die bepalingen op zich alleen geen afbreuk kunnen doen aan de door de verzoekende partijen aangevoerde grondrechten. Hij voegt eraan toe dat de definitie van het begrip « staatsgeheim » niet aan elke rechterlijke controle wordt onttrokken, daar de artikelen 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867, alsook de artikelen 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek, waarin naar die definitie wordt verwezen, wel degelijk een normatieve inhoud hebben.

A.3.1. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 zetten uiteen dat het respectievelijk gaat om een vereniging die de vrijheid van meningsuiting, de betogingsvrijheid en de vrijheid van vereniging verdedigt (eerste verzoekende partij), vakbonden (tweede tot vierde verzoekende partij) en verenigingen die de grondrechten verdedigen (vijfde tot achtste verzoekende partij). Zij voeren aan dat zij doen blijken van een belang om de vernietiging te vorderen van artikel 547 van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek », waarin kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag strafbaar wordt gesteld.

A.3.2. In de zaak nr. 8339 werpt de Ministerraad geen enkele exceptie van onontvankelijkheid van het beroep op.

A.4.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 voert aan dat zij doet blijken van een belang om de vernietiging te vorderen van de artikelen 376 en 561 van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek ». Zij betoogt dat de bestreden bepalingen in misdrijven (respectievelijk de verheerlijking van terrorisme en majesteitsschennis) voorzien waarvan de wettigheid wordt betwist en waarbij afbreuk zou kunnen worden gedaan aan de grondrechten.

A.4.2. In de zaak nr. 8341 betoogt de Ministerraad dat het beroep onontvankelijk is in zoverre het betrekking heeft op artikel 376, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek, aangezien geen enkele grief is gericht tegen het in dat lid bedoelde misdrijf van aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven.

A.4.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 bevestigt dat, wat artikel 376 van het nieuw Strafwetboek betreft, haar beroep enkel betrekking heeft op het misdrijf van verheerlijking van terrorisme.

Ten aanzien van de behandeling onder vrijheidsberoving (eerste, tweede en derde middel in de zaak nr. 8328)

Wat betreft het recht op persoonlijke vrijheid en het beginsel van de wettigheid van de straffen (eerste middel in de zaak nr. 8328)

A.5. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 leidt een eerste middel af uit de schending, door artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 5 en 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 6 en 49 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna : het Handvest) en met artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Het middel wordt opgesplitst in twee onderdelen.

Eerste onderdeel

A.6.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 bekritiseert het gebrek aan precisie van de bestreden bepaling. Zij beklemtoont dat de bestreden bepaling ertoe strekt te worden toegepast op de dader die verminderd toerekeningsvatbaar is, in zoverre hij lijdt aan « een psychiatrische aandoening [...] die niet dermate ernstig is dat die zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden tenietdoet, maar waardoor hij een ernstig gevaar vormt voor andermans leven of integriteit » (artikel 42, § 1, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek). Zij merkt op dat de wetgever dat begrip niet nader heeft omschreven en de criteria op basis waarvan de rechter moet bepalen of er sprake is van een dergelijke ernstige psychiatrische aandoening, niet heeft vastgesteld. Bovendien vermeldt de wetgever niet hoe dat begrip moet worden onderscheiden van het begrip « geestesstoornis » waardoor het oordeelsvermogen of de controle over daden wordt tenietgedaan, begrip waarop artikel 25 van het nieuw Strafwetboek betrekking heeft en dat de strafrechtelijke onverantwoordelijkheid en in voorkomend geval de internering van de betrokken persoon teweegbrengt. Volgens de verzoekende partij in de zaak nr. 8328 heeft de wetgever aldus niet op nauwkeurige wijze onderscheid gemaakt tussen, enerzijds, de verminderde toerekeningsvatbaarheid, die aanleiding kan geven tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving, en, anderzijds, de strafrechtelijke onverantwoordelijkheid, waardoor de uitspraak van een straf wordt uitgesloten. Zij besluit daaruit dat de bestreden bepaling het beginsel van de wettigheid van de straffen en het recht op persoonlijke vrijheid schendt.

A.6.2. De Ministerraad betoogt dat het middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van het Handvest, aangezien de bestreden bepaling geen toepassing van het Unierecht vormt.

Ten gronde verwijst de Ministerraad naar de parlementaire voorbereiding en naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Hij merkt op dat de straf van behandeling onder vrijheidsberoving is voorbehouden aan de personen die lijden aan een psychiatrische aandoening waardoor zij, hoewel hun oordeelsvermogen of de controle over hun daden niet erdoor wordt tenietgedaan, een ernstig gevaar vormen voor andermans leven of integriteit. Volgens hem is die maatregel enkel van toepassing op personen op wie vroeger dezelfde straffen werden toegepast als op de personen die in het bezit zijn van al hun geestelijke vermogens. Dankzij de bestreden bepaling krijgen die personen voortaan toegang tot een maatregel die aan hun behoeften is aangepast, zonder dat de standaardstraf een gevangenisstraf is. Hij beklemtoont dat de straf van behandeling onder vrijheidsberoving daarentegen uitgesloten is wanneer de psychiatrische aandoening het oordeelsvermogen of de controle over de daden volledig tenietdoet en dat een dergelijke situatie in voorkomend geval aanleiding kan geven tot een internering. Voorts voert de Ministerraad aan dat de ruime en evolutieve invulling van het begrip psychiatrische aandoening ertoe strekt de nodige flexibiliteit te waarborgen om aan bijzondere gevallen tegemoet te komen. Hij voegt eraan toe dat het aan de strafgerechten zal toekomen om, met de steun van wetenschappelijke deskundigen, het betreffende begrip te interpreteren.

A.6.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat de argumenten van de Ministerraad geen antwoord geven op de vraag over de precisering van het onderscheid tussen strafrechtelijke onverantwoordelijkheid en verminderde toerekeningsvatbaarheid.

A.6.4. De Ministerraad repliceert dat aan een rechtzoekende met een psychiatrische aandoening onmogelijk kan worden gewaarborgd dat van tevoren zal kunnen worden bepaald of zijn toestand zal leiden tot zijn strafrechtelijke onverantwoordelijkheid of onder de regeling van de verminderde toerekeningsvatbaarheid zal vallen.

Tweede onderdeel

A.7.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 merkt op dat artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek bepaalt dat, indien de persoon die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving werd veroordeeld, de behandeling niet of niet meer wil volgen, indien hij de uitvoering van de behandeling onmogelijk maakt of indien hij de voorwaarden ervoor niet naleeft, hij kan worden overgeplaatst naar een penitentiaire inrichting om een vervangende gevangenisstraf uit te zitten. Zij doet gelden dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in tal van arresten met betrekking tot België heeft geoordeeld dat de behandeling van personen met geestesstoornissen in de psychiatrische afdeling van een gevangenis, artikel 5 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens schendt. Volgens de verzoekende partij in de zaak nr. 8328 is de gevangenisstraf zonder specifieke behandeling van een persoon met een psychiatrische aandoening die zo ernstig is dat zij leidt tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving, eveneens in strijd met die verdragsbepaling, in het bijzonder gezien de positieve verplichtingen die daarin aan de Staten worden opgelegd.

A.7.2. De Ministerraad is van mening dat de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, waarop de verzoekende partij wijst, niet pertinent is omdat zij uitsluitend betrekking heeft op de personen met een geestesstoornis, waardoor hun oordeelsvermogen of de controle over hun daden wordt tenietgedaan. Wat betreft de personen met een psychiatrische aandoening, waardoor hun oordeelsvermogen of de controle over hun daden niet tenietgaat, merkt de Ministerraad voorts op dat de gevangenisstraf vroeger de meest frequente straf was en dat de bestreden bepaling juist tot doel heeft dat te vermijden door in een meer aangepaste straf te voorzien. Aldus beklemtoont hij dat de straf van behandeling onder vrijheidsberoving moet plaatsvinden in een verzorgingsinrichting die door de strafuitvoeringsrechtbank wordt aangewezen. Hij merkt op dat, indien die behandeling wegens niet-naleving van de opgelegde voorwaarden niet kan worden uitgevoerd, de strafuitvoeringsrechtbank onder bepaalde voorwaarden kan beslissen dat de vervangende gevangenisstraf ten uitvoer wordt gelegd. Volgens hem ontstaan daardoor geen onevenredige gevolgen gelet op het vervangende karakter van die straf en de toepasselijke voorwaarden, alsook op het rechtsstelsel dat tot dan steeds van toepassing was op de betrokken personen.

A.7.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat, ook al kan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vanzelfsprekend geen uitspraak doen over de zaken met betrekking tot de bestreden bepaling, zijn rechtspraak met betrekking tot de opsluiting van personen met een geestesstoornis – in de zin van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en niet die van het Belgisch recht – te dezen pertinent is.

A.7.4. De Ministerraad repliceert dat de bestreden bepaling het juist mogelijk maakt om zorg te verlenen aan veroordeelden die vroeger die zorg niet genoten. Hij voegt eraan toe dat, zelfs indien de uitvoering van de vervangende gevangenisstraf voortvloeit uit de keuze van de veroordeelde, zulks geenszins betekent dat aan hem elke zorg of elke begeleiding tijdens zijn gevangenhouding wordt onzegd.

Wat betreft het recht op de eerbiediging van het privéleven (tweede middel in de zaak nr. 8328)

A.8.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 leidt een tweede middel af uit de schending, door artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, van artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 7 van het Handvest. Met verwijzing naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en naar het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State beklemtoont zij dat een gedwongen behandeling een inmenging vormt in het recht op de eerbiediging van het privéleven, meer in het bijzonder in het recht op fysieke integriteit. Zij doet gelden dat de bestreden bepaling tot een gedwongen behandeling leidt, aangezien die behandeling niet aan een voorafgaande toestemming is onderworpen, onder vrijheidsberoving gebeurt en het niet-naleven ervan kan worden bestraft met de uitvoering van een vervangende gevangenisstraf. Zij beklemtoont dat de volgende elementen niet voldoende precies kunnen worden bepaald op basis van de bestreden bepaling : (1) de voorwaarden waaronder een behandeling onder vrijheidsberoving kan worden bevolen, (2) de opleiding van de expert en de specialisatie van de dienst die ermee worden belast de rechter te adviseren, (3) de mate waarin de rechter door dat advies is gebonden, (4) welke behandeling concreet kan worden opgelegd, (5) de eventuele wijziging van de behandeling tijdens de strafuitvoering, (6) de wijze waarop de strafuitvoeringsrechtbank moet bepalen of een opsluiting de effecten van de behandeling zou tenietdoen en (7) de eventuele toepassing van de wet van 22 augustus 2002 « betreffende de rechten van de patiënt » (hierna : de wet van 22 augustus 2002). Voorts meent zij dat de bestreden bepaling onvoldoende wordt verantwoord en onevenredig is, (1) in zoverre zij leidt tot een vrijheidsberovende straf in plaats van een zorgmaatregel, (2) in zoverre de behandeling niet door een gespecialiseerde arts wordt vastgelegd, (3) in zoverre de duur van de behandeling onder vrijheidsberoving afhangt van het strafniveau dat op het gepleegde

misdrijf van toepassing is en niet enkel van de aard van de betreffende psychiatrische aandoening, en (4) in zoverre wordt voorzien in een vervangende gevangenisstraf waarvan de tenuitvoerlegging niet door een procedure met een nieuwe evaluatie door een arts wordt voorafgegaan en die in de gevangenis wordt uitgezeten. Tot slot voert zij aan dat met de bestreden bepaling niet aan de positieve verplichting van de Staten wordt voldaan om passende maatregelen te nemen ter bescherming van het leven en de gezondheid, (1) in zoverre die bepaling niet verduidelijkt op basis van welke criteria de strafuitvoeringsrechtbank moet bepalen of een opsluiting de effecten van de behandeling zou tenietdoen en (2) in zoverre zij zo kan worden begrepen dat de persoon die reeds gevangen wordt gehouden en tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving wordt veroordeeld, zijn straf uitzit in een afdeling van de gevangenis, tot hij naar een gepaste inrichting wordt overgeplaatst.

A.8.2. De Ministerraad betoogt dat het middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van het Handvest, aangezien de bestreden bepaling geen toepassing van het Unierecht vormt.

Ten gronde verwijst de Ministerraad allereerst naar de in de memorie van toelichting vervatte verantwoording voor de bestreden bepaling. Voorts beklemt hij dat de behandeling niet *manu militari* kan worden gegeven tegen de wil van de veroordeelde. Aangezien de behandeling onder vrijheidsberoving reeds een alternatieve straf voor de gevangenisstraf is, is het volgens hem logisch dat, met het oog op het aanzetten tot uitvoering van die alternatieve straf, de vervangende gevangenisstraf van gelijke of zelfs langere duur is. Hij besluit daaruit dat de bestreden bepaling geen inmenging in het recht op de eerbiediging van het privéleven teweegbrengt in zoverre zij geen enkele gedwongen behandeling impliceert.

De Ministerraad betoogt dat, zelfs indien de bestreden bepaling een inmenging in het recht op de eerbiediging van het privéleven zou veroorzaken, er zou moeten worden geoordeeld dat die inmenging verantwoord is. Allereerst merkt hij op dat reeds kan worden bevolen dat een medische behandeling moet worden gevolgd als voorwaarde voor een autonome probatiestraf, zonder dat de betrokken bepalingen een aantal preciseringen die de verzoekende partij te dezen zou willen, bevatten. Voorts beklemt hij dat de behandeling onder vrijheidsberoving slechts kan worden bevolen op gemotiveerd advies van een deskundige of een gespecialiseerde dienst, advies waarin bepaalde elementen moeten zijn vervat en waarmee de rechter op dezelfde wijze rekening moet houden als met elk deskundigenonderzoek. Hij merkt op dat de betrokkene zich eveneens kan laten onderzoeken door een arts van zijn keuze en diens advies aan de rechter kan voorleggen. Volgens hem moet de bestreden bepaling niet in detail bepalen welke behandelingen kunnen worden bevolen. Nog steeds volgens hem kan de veroordeelde worden beschouwd als een patiënt in de zin van de wet van 22 augustus 2002 en bijgevolg alle door de wet aan hem toegekende prerogatieven genieten, aangezien de behandeling als gezondheidszorg kan worden beschouwd. Ten slotte beklemt hij dat de procedure van inwerkingstelling van die nieuwe straf, onder meer het creëren van gespecialiseerde inrichtingen, veel tijd zal vergen, waardoor de inwerkingtreding van de bestreden bepaling pas in 2035 is vastgelegd. Volgens hem is het dus normaal dat alle praktische en concrete nadere regels niet reeds in de bestreden bepaling worden omschreven.

A.8.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat de parallel met de autonome probatiestraf niet pertinent is, aangezien met die straf wordt ingestemd en zij mogelijkserwijs alleen een ambulante behandeling inhoudt. Zij voegt eraan toe dat het feit dat de inwerkingtreding van de bestreden bepaling in de verre toekomst ligt en dat wordt beloofd om in de toekomst andere wetbepalingen aan te nemen, de tekortkomingen van de bestreden bepaling niet kan opvangen.

A.8.4. De Ministerraad repliceert dat de parallel met de autonome probatiestraf pertinent is daar die straf de medewerking van de veroordeelde persoon vereist en gepaard gaat met een vervangende straf.

Wat betreft het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie (derde middel in de zaak nr. 8328)

A.9. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 leidt een derde middel af uit de schending, door artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 12, 14 en 22 van de Grondwet, met de artikelen 3, 5, 7, 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 6, 7, 20, 21 en 49 van het Handvest. Het middel bestaat uit drie onderdelen.

Eerste onderdeel

A.10.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 bekritiseert het verschil in behandeling tussen de personen die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving worden veroordeeld en de geïnterneerde personen. Ten

eerste merkt zij op dat de wet van 5 mei 2014 « betreffende de internering » in een voortgangscntrole van de interneringsmaatregel voorziet, terwijl een dergelijk wettelijk kader niet bestaat voor de behandeling onder vrijheidsberoving. Ten tweede beklemtoont zij dat, wanneer de geestestoestand van een geïnterneerde persoon verbetert, zulks, zonder voorwaarde inzake de voorafgaande duur van vrijheidsberoving, tot verschillende uitvoeringsmodaliteiten, en uiteindelijk tot de invrijheidstelling leidt. Wanneer de geestestoestand verbetert van de persoon die tot een straf van de behandeling onder vrijheidsberoving wordt veroordeeld, leidt dat ertoe dat, indien de vrijheidsberoving niet lang genoeg duurt, die persoon naar een penitentiare inrichting wordt overgeplaatst, behalve indien de positieve effecten van de behandeling zouden worden tenietgedaan door de opsluiting (artikel 42, § 3, vijfde lid, van het nieuw Strafwetboek). Zij doet gelden dat die verschillen in behandeling, die afhangen van begrippen waarvoor aan de hand van de bestreden bepaling de draagwijdte niet kan worden onderscheiden, niet redelijk verantwoord zijn.

A.10.2. De Ministerraad betoogt dat het middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van het Handvest, aangezien de bestreden bepaling geen toepassing van het Unierecht vormt.

Ten gronde is de Ministerraad van mening dat het verschil in behandeling tussen de personen die tot een straf van de behandeling onder vrijheidsberoving worden veroordeeld en de geïnterneerde personen, op een objectief en pertinent criterium berust. Volgens hem heeft dat verschil in behandeling geen onevenredige gevolgen. Hij beklemtoont dat de in de bestreden bepaling beoogde personen niet strafrechtelijk onverantwoordelijk zouden kunnen worden verklaard en dat de behandeling onder vrijheidsberoving, hoewel ze een straf is, meer geschikt is voor die personen dan de gevangenisstraf. Ten slotte merkt hij op dat de straf van de behandeling onder vrijheidsberoving niet langer kan zijn dan de door de rechter vastgestelde duur en voortijdig kan worden beëindigd indien aan de in artikel 42, § 3, vierde lid, van het nieuw Strafwetboek bedoelde voorwaarden is voldaan.

A.10.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat het bekritiseerde verschil in behandeling op een begrip berust dat niet voldoende precies is. Zij voegt eraan toe dat het feit dat het oordeelsvermogen al dan niet volledig tenietgaat, niet kan verantwoorden dat personen die allen aan een geestesstoornis of psychiatrische aandoening lijden, een dermate verschillende behandeling krijgen.

A.10.4. Wat de precisering van het betrokken begrip betreft, verwijst de Ministerraad naar de weerlegging van het eerste middel. Voorts antwoordt hij dat de specifieke behandeling van personen met een psychiatrische aandoening waardoor hun oordeelsvermogen tenietgaat, juist wordt verantwoord door de ernst en de gevolgen van hun toestand. Wat betreft de personen die daarentegen een psychiatrische aandoening hebben waardoor hun oordeelsvermogen niet tenietgaat, beklemtoont hij dat, indien de bestreden bepaling niet zou bestaan, die personen onder dezelfde regeling zouden vallen als diegenen zonder enige aandoening.

Tweede onderdeel

A.11.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 doet gelden dat, indien de bestreden bepaling zo wordt geïnterpreteerd dat de personen die reeds gevangen worden gehouden en vervolgens tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving worden veroordeeld, hun straf in een afdeling van de gevangenis uitzitten tot ze naar een geschikte inrichting worden overgeplaatst, daaruit een verschil in behandeling voortvloeit ten opzichte van de personen die niet gevangen worden gehouden en die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving worden veroordeeld, daar die laatstgenoemden hun volledige straf in een geschikte inrichting uitzitten. Volgens haar is dat verschil in behandeling niet redelijk verantwoord.

A.11.2. De Ministerraad betoogt dat de betrokken categorieën van personen niet op nuttige wijze met elkaar kunnen worden vergeleken. Hij voert aan dat het verschil in behandeling voortvloeit uit, hetzij de bepalingen betreffende de voorlopige hechtenis, waarvan de bestreden bepaling niet afwijkt, hetzij uit de eerdere veroordelingen van de gedetineerde. Volgens hem is het ondenkbaar dat de persoon die reeds gevangen wordt gehouden en vervolgens tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving wordt veroordeeld, weer in vrijheid wordt gesteld in afwachting van zijn overplaatsing naar de door de strafuitvoeringsrechtbank aangewezen inrichting. Nog steeds volgens hem kan een risico voor de maatschappij worden voorkomen door het feit dat de straf in afwachting van die overplaatsing wordt uitgezeten in de afdeling van een gevangenis.

A.11.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat de bestreden bepaling niet in een maximumduur voorziet voordat de reeds gevangen gehouden persoon naar een aangepaste inrichting wordt overgeplaatst.

A.11.4. De Ministerraad repliceert dat de wetgever niet ertoe was gehouden een dergelijke maximumduur vast te stellen. Hij voegt eraan toe dat de concrete nadere regels van die overplaatsingen worden geregeld in het toekomstige Wetboek van strafuitvoering.

Derde onderdeel

A.12.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 merkt op dat, indien de persoon die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving werd veroordeeld, niet of niet langer bereid is de behandeling te volgen, indien hij de uitvoering van de behandeling onmogelijk maakt of indien die persoon de voorwaarden ervan niet naleeft, hij naar een penitentiaire inrichting kan worden overgeplaatst. Volgens haar volgt daaruit een verschil in behandeling ten aanzien van, enerzijds, de personen die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving werden veroordeeld en die straf in een aangepaste inrichting uitzitten en, anderzijds, ten aanzien van de geïnterneerde personen. Zij voert aan dat dat verschil in behandeling niet redelijk verantwoord is.

A.12.2. De Ministerraad doet gelden dat het verschil in behandeling louter voortvloeit uit de keuze van de persoon die tot een behandeling onder vrijheidsberoving wordt veroordeeld om hetzij die behandeling te volgen, hetzij ze niet te volgen en de vervangende gevangenisstraf uit te zitten.

A.12.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat de bestreden bepaling niet voldoet aan de verplichting voor de Belgische Staat om te voorzien in een aangepaste detentie-omgeving voor personen met een geestesstoornis, ongeacht of die laatstgenoemden al dan niet aanvaarden om een behandeling te volgen.

A.12.4. De Ministerraad repliceert dat de verzoekende partij tegenstrijdige standpunten verdedigt in het tweede onderdeel van het eerste middel en in het derde onderdeel van het derde middel. Voorts beklemtoont hij dat de vervangende gevangenisstraf enkel moet worden uitgezeten indien de persoon die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving wordt veroordeeld, weigert mee te werken aan de uitvoering van die straf.

Ten aanzien van de herhaling (vierde middel in de zaak nr. 8328)

A.13. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 leidt een vierde middel af uit de schending, door artikel 60 van het nieuw Strafwetboek, van het bij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet gewaarborgde beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, van artikel 12 van de Grondwet en van het evenredigheidsbeginsel, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 5, 7 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 6, 20 en 49 van het Handvest. Het middel bestaat uit vier onderdelen.

Wat betreft het eerste onderdeel

A.14.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 voert aan dat artikel 60 van het nieuw Strafwetboek het de rechter in beginsel mogelijk maakt (eerste lid) of hem ertoe verplicht (tweede lid) een strengere straf uit te spreken wanneer de dader reeds eerder werd veroordeeld. Volgens haar volgt daaruit een verschil in behandeling tussen de daders van een misdrijf naargelang zij al dan niet reeds eerder werden veroordeeld. Nog steeds volgens haar blijkt uit de parlementaire voorbereiding dat die strengere bestraffing van de herhaling niet op enig wetenschappelijk gegeven berust en in strijd is met de belangrijkste principes van het nieuw Strafwetboek. Zij besluit daaruit dat het bekritiseerde verschil in behandeling niet redelijk verantwoord is.

A.14.2. De Ministerraad betoogt dat het middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van het Handvest, aangezien de bestreden bepaling geen toepassing van het Unierecht vormt. Hij doet eveneens gelden dat het middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, daar de verzoekende partij niet nauwkeurig identificeert welke de vergeleken categorieën zijn en zij niet het minste criterium van vergelijkbaarheid tussen de betrokken categorieën aanvoert.

Ten gronde is de Ministerraad van mening dat de kritiek met betrekking tot de keuze van de wetgever voor een regeling van algemene herhaling in plaats van één van bijzondere herhaling, opportuïteitskritiek is, en dat het Hof dus geen rekening daarmee kan houden. Hij voegt eraan toe dat een eventuele tegenstrijdigheid met andere doelstellingen die door de wetgever bij de aanneming van het nieuw Strafwetboek werden nagestreefd, geen grondwettigheidsgebrek is. Vervolgens beklemtoont hij dat de bestreden bepaling ertoe strekt de rechter de grootst mogelijke vrijheid te laten bij de keuze van de straf en merkt hij eveneens op dat de bestreden bepaling duidelijker

is dan de vroegere bepalingen (artikelen 54 tot 57 van het Strafwetboek van 1867). Tot slot voert hij aan dat het gekozen criterium aan de vereisten van objectiviteit en pertinentie voldoet en betoogt hij, aan de hand van de parlementaire voorbereiding, dat de bestreden bepaling geen onevenredige gevolgen heeft.

A.14.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat uit de argumentatie van de Ministerraad blijkt dat hij wel degelijk de vergeleken categorieën heeft geïdentificeerd : enerzijds, de personen die schuldig worden bevonden aan een misdrijf dat met een straf van niveau 1 tot 7 wordt bestraft en die reeds eerder werden veroordeeld, en, anderzijds, diegenen die schuldig worden bevonden aan een misdrijf dat met een straf van niveau 1 tot 7 wordt bestraft, maar die nog niet eerder werden veroordeeld. Zij doet gelden dat de bestraffing van de herhaling onverantwoord is.

A.14.4. De Ministerraad repliceert dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Grondwettelijk Hof nooit hebben geoordeeld dat elke vorm van bestraffing van de herhaling op zich in strijd was met de door de verzoekende partijen aangevoerde referentienormen.

Wat betreft het tweede onderdeel

A.15.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 merkt op dat artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek voorziet in een regeling van algemene herhaling aangezien die niet afhangt van het feit of het nieuwe misdrijf identiek is aan of soortgelijk met het misdrijf dat tot de eerdere veroordeling aanleiding gaf. Zij beklemtoont dat die bepaling geldt ongeacht de aard van de eerdere veroordeling en ongeacht of de eerdere veroordeling al dan niet een gevangenisstraf was. Volgens haar behandelt de bestreden bepaling personen die zich in wezenlijk verschillende situaties bevinden, aldus op dezelfde manier. Om de in A.14.1 vermelde redenen betoogt zij dat die gelijke behandeling niet redelijk verantwoord is.

A.15.2. De Ministerraad verwijst naar de weerlegging van het eerste onderdeel. Hij voegt eraan toe dat de bestreden bepaling niet wezenlijk verschilt van de vroegere regeling, die nooit discriminerend werd geacht in zoverre niet wordt vereist dat de « aard » van het misdrijf waarvoor de betreffende persoon wordt vervolgd, identiek of gelijkaardig is aan die van het misdrijf waarvoor die persoon reeds werd veroordeeld. Volgens hem zou eisen dat de « aard » van de betreffende misdrijven identiek of gelijkaardig is, niet voldoen aan de vereisten van voorzienbaarheid en rechtszekerheid. Hij beklemtoont dat de bestreden bepaling geen afbreuk doet aan de bepalingen die in bepaalde specifieke aangelegenheden in een regeling van bijzondere herhaling voorzien. Tot slot merkt hij op dat de bij artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek bepaalde herhaling facultatief en tijdelijk is.

A.15.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat uit de werkzaamheden van de Commissie tot hervorming van het strafrecht blijkt dat de bestreden bepaling niet verantwoord en onevenredig is.

A.15.4. De Ministerraad repliceert dat de wetgever vrij bleef om af te wijken van de aanbevelingen van de Commissie tot hervorming van het strafrecht.

Wat betreft het derde onderdeel

A.16.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 merkt op dat artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek bepaalt dat, wanneer een misdrijf wordt gepleegd dat met een straf van niveau 7 wordt bestraft, de minimumgrens van de straf verplicht wordt verhoogd indien de dader eerder werd veroordeeld tot een straf van niveau 7 of 8. Volgens haar volgt daaruit een gelijke behandeling van twee categorieën van personen die zich in wezenlijk verschillende situaties bevinden : enerzijds, diegenen wier eerdere veroordeling betrekking heeft op feiten van verschillende aard en, anderzijds, diegenen wier eerdere veroordeling betrekking heeft op feiten van dezelfde aard. Om de in A.14.1 vermelde redenen betoogt zij dat die gelijke behandeling niet redelijk verantwoord is.

A.16.2. De Ministerraad voert aan dat het derde onderdeel niet gegrond is om de in A.15.2 vermelde redenen. Hij voegt eraan toe dat artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek niet van de eerdere regeling verschilt, in zoverre het in een verplichte en blijvende staat van herhaling voorziet.

A.16.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 verwijst naar haar antwoord met betrekking tot het tweede onderdeel.

A.16.4. De repliek van de Ministerraad is identiek aan die met betrekking tot het tweede onderdeel.

Wat betreft het vierde onderdeel

A.17.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 doet gelden dat artikel 60 van het nieuw Strafwetboek twee onverantwoorde verschillen in behandeling doet ontstaan tussen de natuurlijke en de rechtspersonen : (1) de in het eerste lid bedoelde verlenging van de termijn van vijf jaar heeft enkel betrekking op de natuurlijke personen en (2) het tweede lid beoogt enkel de gevangenisstraffen en de straffen van behandeling onder vrijheidsberoving, en betreft dus enkel de natuurlijke personen.

A.17.2. De Ministerraad betoogt dat de regel volgens welke de proeftijd van vijf jaar wordt verlengd voor de duur van de uitvoering van de gevangenisstraf, van nature enkel betrekking kan hebben op de natuurlijke personen. Voorts weerspiegelt artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek volgens hem de bedoeling van de wetgever om de daders van de zwaarste misdrijven strenger te bestraffen met een aanzienlijke vrijheidsberovende straf. Nog steeds volgens hem kan aan die bedoeling geen vorm worden gegeven door een verzwarende van de straf die van toepassing is op de rechtspersonen en meende de wetgever voor het overige dat de toepasselijke straffen van niveau 7 en 8 voor die laatste misdrijven reeds voldoende ruim waren.

A.17.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8328 antwoordt dat, hoewel boek I van het nieuw Strafwetboek in een parallellisme tussen de natuurlijke en de rechtspersonen voorziet, de bestreden bepaling onverantwoorde verschillen in behandeling doet ontstaan.

A.17.4. De Ministerraad repliceert dat een wetsbepaling kan afwijken van andere wetsbepalingen van hetzelfde Wetboek. Voorts merkt hij op dat tal van bepalingen van het nieuw Strafwetboek niet van toepassing zijn op de rechtspersonen.

Ten aanzien van de misdrijven met betrekking tot staatsgeheimen (zaken nrs. 8329 en 8340)

Wat betreft het beginsel van de wettigheid van de straffen (eerste middel in de zaken nrs. 8329 en 8340)

A.18. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 leiden een eerste middel af uit de schending van het beginsel van de wettigheid van de straffen en van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 49 van het Handvest en met artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Na vooraf te hebben herinnerd aan de rechtspraak van het Hof en die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot het wettigheidsbeginsel in strafzaken, delen de verzoekende partijen het middel op in drie onderdelen.

Eerste onderdeel

A.19.1. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 bekritiseren de nieuwe omschrijving van het begrip « staatsgeheim » in artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 (zaak nr. 8329) en in artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek (zaak nr. 8340). Zij verwijzen naar het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State 64.121/1-64.126/1 van 23 november 2018 en naar het advies van het Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens (hierna : het FIRM) nr. 12/2023 van 5 oktober 2023 en voeren aan dat verschillende in die definitie gehanteerde begrippen niet voldoen aan de vereisten van het wettigheidsbeginsel. Ten eerste, wat de opsomming van de beschermde belangen betreft, voeren zij de volgende grieven aan : (1) het begrip « internationale betrekkingen » zou betrekking kunnen hebben op elke handeling die de diplomatieke betrekkingen van België met andere Staten beïnvloedt, zonder dat een reële aantasting vereist is, (2) de begrippen « voortbestaan van de democratische en grondwettelijke orde » en « veiligheid van de Staat » zijn te ruim, (3) het begrip « economisch of wetenschappelijk potentieel van het land » is te vaag en te ruim en (4) het begrip « werking van de besluitvormingsorganen van de Staat » zou alle inlichtingen van openbaar belang, zoals politieke schandalen of disfuncties van het openbaar bestuur kunnen omvatten. Ten tweede betogen zij dat de definitie eveneens te vaag is, in zoverre die betrekking heeft op voorwerpen, plannen, documenten of inlichtingen « die geheim moeten worden gehouden ». Ten slotte doen zij gelden dat een reële aantasting van de beschermde belangen niet is vereist, daar het volstaat dat de bekendmaking « van dien aard is [die belangen] aan te tasten », wat bijzonder vaag is.

A.19.2. De Ministerraad voert aan dat in de parlementaire voorbereiding tal van preciseringen over de betreffende begrippen (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 529 en pp. 549-551), waaronder « internationale betrekkingen » (*ibid.*, p. 529 en p. 550) en « economisch of wetenschappelijk potentieel van het land » (*ibid.*, pp. 550-551), worden gegeven. Hij zet uiteen dat de uitdrukking « die geheim moeten worden gehouden » volgens de parlementaire voorbereiding betrekking heeft op inlichtingen die niet zijn bestemd om openbaar te worden gemaakt. Wat de voormelde uitdrukking, het begrip « werking van de besluitvormingsorganen van de Staat » en de uitdrukking « van dien aard [...] aan te tasten » betreft, betoogt de Ministerraad ten slotte dat rekening dient te worden gehouden met de door de wetgever nagestreefde doelstellingen, de gebruikelijke betekenis van die termen en het beginsel van de strikte interpretatie van de strafwet.

A.19.3. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 antwoorden dat de begrippen « internationale betrekkingen », « economisch of wetenschappelijk potentieel van het land » en de uitdrukking « die geheim moeten worden gehouden » niet toereikend worden gepreciseerd in de parlementaire voorbereiding. Zij betogen eveneens dat de verwijzingen naar de gebruikelijke betekenis van de betreffende begrippen en naar het beginsel van de strikte interpretatie van de strafwet, niet volstaan om te voldoen aan de vereisten van het wettigheidsbeginsel.

A.19.4. De Ministerraad repliceert dat de wetgever niet ertoe is gehouden voor elk begrip een definitie te bepalen. Hij voegt eraan toe dat de wetgever niet verplicht was op elke opmerking van de afdeling wetgeving van de Raad van State en van het FIRM te antwoorden, en dat de wetgever hoe dan ook aan hun bezorgdheden is tegemoetgekomen.

Tweede onderdeel

A.20.1. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 doen gelden dat het misdrijf van reproductie, bekendmaking of overdracht van een staatsgeheim aan onbevoegde personen, bedoeld in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 (zaak nr. 8329) en in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek (zaak nr. 8340), niet voldoet aan de vereisten van het wettigheidsbeginsel. Allereerst verwijzen zij naar het eerste onderdeel met betrekking tot het begrip « staatsgeheim ». Voorts betogen zij dat op basis van de bestreden bepalingen niet kan worden bepaald wie de bevoegde personen zijn en wie dat niet zijn. Tot slot voeren zij aan dat de bewoordingen « essentiële belangen », die in de definitie van het bijzonder opzet worden gehanteerd, niet voldoende precies zijn. In de zaak nr. 8340 voegen zij eraan toe dat, wat betreft de verwijzing in de parlementaire voorbereiding naar de wet van 30 november 1998 « houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten », de wetgever zich bij de aanneming van die wet bewust was van het feit dat de betreffende definities te vaag waren om de strafrechtelijke strafbaarstellingen te bepalen.

A.20.2. De Ministerraad verwijst naar de weerlegging van het eerste onderdeel met betrekking tot het begrip « staatsgeheim ». Voorts merkt hij op dat de uitdrukking « onbevoegd » frequent wordt gebruikt in de strafwetgeving en dat die uitdrukking, bij gebrek aan precisering, in de gebruikelijke betekenis moet worden begrepen. Ten slotte kan, wat het begrip « essentiële belangen » betreft, volgens hem naar analogie worden verwezen naar de parlementaire voorbereiding van artikel 546 van het nieuw Strafwetboek (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 528-529).

A.20.3. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 antwoorden dat, wat de uitdrukking « onbevoegd » betreft, de door de Ministerraad gemaakte vergelijkingen met andere strafbepalingen niet pertinent zijn. Voorts betogen zij dat de parlementaire voorbereiding met betrekking tot het begrip « essentiële belangen » onduidelijk is. Tot slot doen zij gelden dat noch de verwijzing naar de gebruikelijke betekenis van de betreffende begrippen, noch die naar het beginsel van de strikte interpretatie van de strafwet, toereikend is ten aanzien van het wettigheidsbeginsel.

A.20.4. De Ministerraad repliceert dat de uitdrukking « onbevoegd » niet beter wordt gepreciseerd in de andere strafbepalingen waarin het wordt gebruikt en dat die uitdrukking in de gebruikelijke betekenis moet worden begrepen. Voorts betoogt hij dat het begrip « essentiële belangen » voldoende precies is.

A.20.5. In hun aanvullende memorie doen de verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 gelden dat artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 en artikel 582 van het nieuw Strafwetboek een bijzonder opzet vereisen, namelijk het oogmerk om « afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden ».

A.20.6. In zijn aanvullende memorie voert de Ministerraad eveneens aan dat die twee artikelen een dergelijk bijzonder opzet vereisen.

Derde onderdeel

A.21.1. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 voeren aan dat het misdrijf van het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 (zaak nr. 8329) en in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek (zaak nr. 8340), niet voldoet aan de vereisten van het wettigheidsbeginsel. Allereerst verwijzen zij naar het eerste onderdeel met betrekking tot het begrip « staatsgeheim ». Voorts bekritisieren zij de ontstentenis van een definitie van het begrip « bevoegden ». Ten slotte doen zij gelden dat het morele bestanddeel overdreven ruim en onvoldoende nauwkeurig is, aangezien er geen enkel bijzonder opzet om afbreuk te doen aan de beschermde belangen vereist is en het ontvangen een louter passieve vorm van deelnemen is.

A.21.2. De Ministerraad zette één enkele argumentatie voor het tweede en derde onderdeel uiteen. Wat artikel 586 van het nieuw Strafwetboek betreft, voegt hij eraan toe dat de term « willens » betekent dat het morele bestanddeel van het misdrijf het algemeen opzet is.

A.21.3. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 zetten één enkel antwoord voor het tweede en derde onderdeel uiteen. Wat betreft het morele bestanddeel van het misdrijf bedoeld in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek, vragen zij zich bovendien af hoe het mogelijk zou zijn om te weten of een inlichting een staatsgeheim is alvorens de inhoud ervan te kennen. Aangezien het betreffende misdrijf voltrokken is door het ontvangen, vragen zij zich evenzo af wat het lot is van de persoon die een ongevraagde inlichting ontvangt waarvan hij de inhoud niet kent en dus niet kan weten dat het misschien een staatsgeheim betreft.

A.21.4. De Ministerraad zette één enkele repliek voor het tweede en het derde onderdeel uiteen. Wat het algemeen opzet betreft, beklemtoont hij daarenboven dat het een essentieel begrip is in het strafrecht en duidelijk wordt omschreven. Volgens hem waarborgt de vereiste van dat morele bestanddeel dat de bestreden bepalingen evenredig worden toegepast.

A.21.5. In hun aanvullende memorie betogen de verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 dat artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en artikel 586 van het nieuw Strafwetboek een algemeen opzet vereisen, zonder dat in een bijzonder opzet wordt voorzien. Zij beweren niet in te zien hoe een persoon de inhoud zou kunnen kennen van een inlichting die hij zal ontvangen. Voorts doen zij gelden dat de bestreden bepalingen het louter ontvangen, dat een louter passieve handeling is en niet echt met enig opzet gepaard kan gaan, strafbaar stellen. Zij voegen eraan toe dat, ook al zou worden geoordeeld dat met het ontvangen een kennisname wordt beoogd, het tot het werk van journalisten behoort om kennis te nemen van de aan hen verstrekte informatie en die vervolgens te verwerken.

A.21.6. In zijn aanvullende memorie wijst de Ministerraad erop dat artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en artikel 586 van het nieuw Strafwetboek geen bijzonder opzet, maar enkel een algemeen opzet vereisen. Volgens hem houdt de vereiste van algemeen opzet in dat een persoon die onbevoegd is om een staatsgeheim in ontvangst te nemen of kennis ervan te nemen, bewust en geïnformeerd een dergelijk geheim aanschaf of in ontvangst neemt. Nog steeds volgens hem impliceert die vereiste dat vóór het ontvangen bekend is dat de betreffende inlichting een staatsgeheim is. Hij is daarentegen van mening dat daarvoor niet het opzet is vereist om afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden.

Wat betreft de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid (tweede middel in de zaken nrs. 8329 en 8340)

A.22. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 leiden een tweede middel af uit de schending van de vrijheid van gedachte en meningsuiting, de betogingsvrijheid, de persvrijheid, de vrijheid van vreedzame vergadering, zoals gewaarborgd in de artikelen 19 en 25 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

Na vooraf te hebben herinnerd aan de rechtspraak van het Hof en die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, delen de verzoekende partijen het middel in drie onderdelen op.

Eerste onderdeel

A.23.1. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 voeren aan dat de overdreven ruime en onnauwkeurige definitie van het begrip « staatsgeheim » in artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 (zaak nr. 8329) en in artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek (zaak nr. 8340), de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid schendt. In dat verband verwijzen zij naar het eerste middel. Zij beklemtonen dat de bestreden bepalingen de mogelijkheden voor journalisten (of voor personen die gelijkaardige functies uitoefenen) om informatie van algemeen belang ter kennis van het publiek te brengen, aanzienlijk verminderen.

A.23.2. De Ministerraad verwijst allereerst naar de parlementaire voorbereiding met betrekking tot het begrip « staatsgeheim » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 547). Voorts beklemtoont hij dat de definitie van dat begrip op zich geen normatieve draagwijdte heeft, zodat de evenredigheid van de beperking van de vrijheid van meningsuiting moet worden beoordeeld in het licht van de wijze waarop dat begrip door de in de twee andere onderdelen bestreden bepalingen wordt toegepast.

Tweede onderdeel

A.24.1. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 voeren aan dat het misdrijf bedoeld in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 (zaak nr. 8329) en in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek (zaak nr. 8340) op onevenredige wijze afbreuk doet aan de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid. Ten eerste betogen zij dat die strafbaarstelling strijdig is met de bescherming die klokkenluiders genieten krachtens de wet van 8 december 2022 « betreffende de meldingskanalen en de bescherming van de melders van integriteitsschendingen in de federale overheidsinstanties en bij de geïntegreerde politie » en de wet van 28 november 2022 « betreffende de bescherming van melders van inbreuken op het Unie- of nationale recht vastgesteld binnen een juridische entiteit in de private sector ». Ten tweede vermindert de bestreden bepaling de bescherming die journalistieke bronnen in ruime zin (dus meer dan alleen maar klokkenluiders) genieten en kan zij op hen een ontradend effect hebben. Ten derde raakt de bestreden bepaling de journalisten zelf op onevenredige wijze, in zoverre zij tot gevolg heeft dat de mogelijkheid voor hen om daadwerkelijk informatie te verkrijgen, kleiner wordt en in zoverre zij ertoe kan leiden dat journalisten worden vervolgd voor handelingen van openbaarmaking die zij in het kader van hun opdracht om het publiek te informeren, verrichten. Tot slot doen de verzoekende partijen gelden dat het onevenredige karakter van de bestreden bepalingen wordt versterkt door de zwaarte van de toepasselijke straffen.

A.24.2. De Ministerraad voert aan dat het betreffende misdrijf een bijzonder opzet vereist, wat een bijzonder strikte voorwaarde is. Hij beklemtoont dat de journalist die aan de materiële voorwaarden van het misdrijf voldoet, maar niet het bijzonder opzet heeft om schade te berokkenen aan de essentiële belangen van België of een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden, niet onder het toepassingsgebied van de bestreden bepalingen valt. Hij voegt eraan toe dat de hoogte van de straf verantwoord is ten aanzien van die vereiste van bijzonder opzet en de specifieke context van het misdrijf. Tot slot beklemtoont hij dat de bestreden bepalingen strikt moeten worden geïnterpreteerd, aangezien zij een beperking van de vrijheid van meningsuiting teweegbrengen en strafbepalingen zijn.

A.24.3. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 antwoorden dat, om reden van het overdreven ruime toepassingsgebied van het betreffende misdrijf, uit de vereiste van een bijzonder opzet niet kan worden besloten dat de inmenging evenredig is. Volgens hen kan een dergelijk besluit evenmin volgen uit de strikte interpretatie waaraan de Ministerraad refereert.

A.24.4. De Ministerraad repliceert dat de door de verzoekende partijen geformuleerde grieven veronderstellen dat de strafgerechten zouden kunnen overgaan tot een extensieve interpretatie van de betreffende begrippen, wat niet mogelijk is krachtens het beginsel van de strikte interpretatie van de strafwet. Daarbij verwijst hij naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Derde onderdeel

A.25.1. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 voeren aan dat het in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 (zaak nr. 8329) en in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek (zaak nr. 8340) bedoelde misdrijf de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid schendt. Ten eerste doen zij gelden dat de bestreden bepalingen, doordat zij geen bijzonder opzet vereisen, ertoe kunnen leiden dat een persoon wordt vervolgd, terwijl hij geen kennis had van de aard van de ontvangen informatie. Ten tweede verwijten zij de bestreden bepalingen dat zij niet voorzien in een specifieke bescherming voor journalisten en hun bronnen. Tot slot bekritiseren zij de zwaarte van de toepasselijke straffen.

A.25.2. Allereerst merkt de Ministerraad op dat het betreffende misdrijf een algemeen opzet vereist, wat een intentionele component inhoudt. Volgens hem is het dan ook verkeerd om aan te voeren dat een persoon zou kunnen worden vervolgd wegens dat misdrijf, ook al had hij geen kennis van de aard van de ontvangen informatie. Vervolgens verwijst hij naar de weerlegging van het tweede onderdeel en beklemtoont hij voorts dat de bestreden bepalingen strikt moeten worden geïnterpreteerd. Tot slot betoogt hij dat, gelet op de betreffende essentiële belangen, de toepasselijke straf evenredig is.

A.25.3. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 antwoorden dat de bestreden bepalingen, zoals zij zijn geformuleerd, het mogelijk maken een persoon te vervolgen die opzettelijk informatie heeft ontvangen die een staatsgeheim blijkt te zijn, ook al wist die persoon dat niet vóór het ontvangen ervan. Hoewel de Ministerraad weliswaar een andere interpretatie voorstelt, vloeit die volgens hen evenwel niet voort uit de tekst van de bestreden bepalingen, noch uit de parlementaire voorbereiding.

A.25.4. De Ministerraad repliceert dat het tot de beoordelingsbevoegdheid van de wetgever behoort om het morele bestanddeel van een misdrijf te bepalen. Hij doet gelden dat de redenering van de verzoekende partijen ertoe zou leiden dat de wetgever in een bijzonder opzet voor alle misdrijven dient te voorzien.

A.25.5. In hun aanvullende memorie voeren de verzoekende partijen in de zaken nrs. 8329 en 8340 aan dat het verschil in moreel bestanddeel tussen het misdrijf bedoeld in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek, en dat bedoeld in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek niet redelijkerwijs wordt verantwoord.

A.25.6. In zijn aanvullende memorie betoogt de Ministerraad dat op het vlak van morele bestanddelen het verschil tussen het misdrijf van reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim (artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 en artikel 582 van het nieuw Strafwetboek) en het misdrijf van het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim (artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 en artikel 586 van het nieuw Strafwetboek) door meerdere redenen wordt verantwoord. Ten eerste was de wetgever volgens de Ministerraad van oordeel dat het eerste misdrijf ernstiger is dan het tweede en heeft hij in het nieuw Strafwetboek dan ook voorzien in een straf van niveau 4 voor het eerste misdrijf en in één van niveau 3 voor het tweede. Nog steeds volgens de Ministerraad heeft de wetgever, aangezien het eerste misdrijf ernstiger is en een zwaardere straf tot gevolg heeft, dat misdrijf willen afbakenen en heeft hij dus in een bijzonder opzet voorzien. Ten tweede merkt de Ministerraad op dat in de artikelen 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867, zoals zij van toepassing waren vóór de aanneming van de bestreden bepalingen, enkel een algemeen opzet was vereist voor de twee misdrijven. Ten derde verwijst hij naar het arrest van het Hof nr. 51/2004 van 24 maart 2004 (ECLI:BE:GHCC:2004:ARR.051). Tot slot beklemtoont hij dat de verzoekende partijen zich niet beroepen op de schending van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie en dat het betreffende verschil in behandeling hoe dan ook op een objectief en pertinent criterium berust en geen onevenredige gevolgen heeft.

Ten aanzien van de kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag (zaak nr. 8339)

Wat betreft het wettigheidsbeginsel in strafzaken (eerste middel in de zaak nr. 8339)

A.26.1. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 leiden een eerste middel af uit de schending van het wettigheidsbeginsel in strafzaken, van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, artikel 49 van het Handvest en artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Zij brengen allereerst de rechtspraak van het Hof en die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot het wettigheidsbeginsel in strafzaken in herinnering. Zij beklemtonen dat artikel 547 van het nieuw Strafwetboek onvoldoende nauwkeurig is om te voldoen aan dat beginsel en zij voeren daarbij zes grieven aan.

Ten eerste voeren zij aan dat artikel 547 van het nieuw Strafwetboek, dat ertoe strekt de artikelen 2 en 3 van het decreet van 20 juli 1831 « op de drukpers » (hierna : het decreet van 20 juli 1831) te vervangen, een ruimer toepassingsgebied heeft dan die twee bepalingen, die reeds problematisch waren. Volgens hen is die verruiming niet verantwoord en wordt de draagwijdte van de bestreden bepaling nog meer onvoorzienbaar erdoor. Zij verwijzen daarbij naar het voormelde advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State van 23 november 2018.

Ten tweede betogen zij dat het begrip « kwaad opzet », gelezen in het licht van de parlementaire voorbereiding, onvoldoende nauwkeurig is.

Ten derde menen zij dat het begrip « aantasting van de bindende kracht van de wet » een bron van ambiguïteit is en dan ook zou kunnen leiden tot de willekeurige bestraffing van legitieme kritiek op de wetten en instellingen. Volgens hen maakt de verwijzing in de parlementaire voorbereiding naar wetten die betrekking hebben op de openbare orde het niet mogelijk om het betrokken begrip beter te omschrijven. Daarbij verwijzen zij naar het voormelde advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State van 23 november 2018.

Ten vierde doen zij gelden dat het begrip « gezag van de grondwettelijke instellingen » onnauwkeurig is. Volgens hen brengt het ontbreken van een opsomming van de beschermde instellingen een risico op een extensieve en onzekere interpretatie met zich mee.

Ten vijfde bekritiseren zij de omvang en de onnauwkeurigheid van de uitdrukking « door het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen ». Volgens hen zou die uitdrukking ook uitlatingen en handelingen kunnen omvatten die niet noodzakelijkerwijs het klaarblijkelijk aanzetten tot het overtreden van de wet inhouden. Zij voegen eraan toe dat het ontbreken van een onderscheid naargelang van de ernst van de handeling die wordt geacht uitgelokt te zijn, afbreuk doet aan het evenredigheidsbeginsel, zoals de afdeling wetgeving van de Raad van State heeft beklemtoond in haar voormelde advies van 23 november 2018. Daarbij merken zij onder meer op dat, wanneer een wet aan de openbare orde raakt maar niet in strafrechtelijke sancties voorziet, het kwaadwillig aanzetten om die wet niet na te komen, strafrechtelijk zal worden bestraft.

Tot slot voeren zij aan dat het begrip « ernstige en reële bedreiging » niet voldoende nauwkeurig is.

A.26.2. De Ministerraad verwijst naar de parlementaire voorbereiding van artikel 547 van het nieuw Strafwetboek (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 531-534; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/010, pp. 66-67). Volgens hem blijkt daaruit dat de wetgever is tegemoetgekomen aan de opmerkingen van de afdeling wetgeving van de Raad van State. Tot slot voert hij aan dat de bestreden bepaling duidelijker, nauwkeuriger en toegankelijker is dan de bepalingen die zij beoogt te vervangen (te weten de artikelen 2 en 3 van het decreet van 20 juli 1831 en artikel 268 van het Strafwetboek van 1867).

A.26.3. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 antwoorden dat de parlementaire voorbereiding waaraan de Ministerraad refereert, kort is en op basis daarvan niet aan het wettigheidsbeginsel kan worden voldaan. Zij bekritiseren eveneens het gebrek aan nauwkeurigheid van het begrip « goede zeden », dat in de bestreden bepaling wordt gehanteerd.

A.26.4. De Ministerraad repliceert dat het begrip « goede zeden » in artikel 547 van het nieuw Strafwetboek strikt moet worden geïnterpreteerd en niet afzonderlijk moet worden gelezen, maar ten aanzien van dat hele artikel. Bovendien beklemtoont hij dat dat begrip eveneens wordt gebruikt in de artikelen 8, lid 2, 9, lid 2, en 10, lid 2, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Wat betreft de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering (tweede middel in de zaak nr. 8339)

A.27. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 leiden een tweede middel af uit de schending van de vrijheid van gedachte en van meningsuiting, de betogingsvrijheid, de persvrijheid en de vrijheid van vreedzame vergadering, zoals gewaarborgd in de artikelen 19, 25, 26 en 27 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 9, 10 en 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10, 11 en 12 van het Handvest en met de artikelen 18, 19 en 21 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Na vooraf te hebben herinnerd aan de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en

de opmerkingen van het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties over de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering, delen de verzoekende partijen het middel op in twee onderdelen.

Eerste onderdeel

A.28.1. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 doen allereerst gelden dat de onnauwkeurigheid van de in de bestreden bepaling gebruikte termen, een risico op een extensieve interpretatie en bijgevolg op onverantwoorde beperkingen van de vrijheid van meningsuiting met zich meebrengt. Daarbij verwijzen zij naar hun eerste middel, alsook naar het voormelde advies van het FIRM van 5 oktober 2023. Zij beklemtonen dat bij de beoordeling van de beperking van de vrijheid van meningsuiting rekening moet worden gehouden met het feit dat de in de bestreden bepaling beoogde meningsuitingen kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf, en met het feit dat daaruit een ontradend effect kan volgen. Voorts voeren zij aan dat het eerste deel van de bestreden bepaling betrekking heeft op het bestraffen van de aantastingen van het gezag van de grondwettelijke instellingen, terwijl de marge voor het beperken van de kritiek op de Staat nochtans zeer nauw moet blijven. Met verwijzing naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties menen zij dat de Staat kritiek, zelfs hevige kritiek, moet tolereren, zolang daarmee geen geweld of haat wordt gepredikt. Voorts doen zij gelden dat het zeer ruime toepassingsgebied van het tweede deel van de bestreden bepaling, dat betrekking heeft op de oproepen tot het overtreden van de wet, niet voldoet aan de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, noch aan de internationale standaarden. Volgens hen dreigt de bestreden bepaling de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting in contexten waar legitieme kritiek wordt geuit, ook kritiek die tegen bepaalde wetten is gericht, te criminaliseren. Zij voegen eraan toe dat met burgerlijke ongehoorzaamheid wordt beoogd bij te dragen tot een politiek debat of een debat van algemeen belang. Zij besluiten daaruit dat de bestreden bepaling op onevenredige wijze afbreuk doet aan de vrijheid van meningsuiting.

A.28.2. De Ministerraad voert allereerst aan dat de uiteenzettingen in het verzoekschrift betreffende het tweede middel enkel betrekking hebben op de vrijheid van meningsuiting, zodat dat middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van de persvrijheid en van de vrijheid van vreedzame vergadering.

Wat specifiek het eerste onderdeel betreft, merkt de Ministerraad voorts op dat de legitimiteit van de door de wetgever nagestreefde doelstellingen niet wordt betwist. Met verwijzing naar de parlementaire voorbereiding voert hij eveneens aan dat het begrip « grondwettelijke instellingen » en de uitdrukking « door het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen » duidelijk worden gedefinieerd en afgebakend. Tot slot herinnert hij eraan dat bij twijfel een restrictieve interpretatie noodzakelijk is.

A.28.3. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 antwoorden dat de persvrijheid voortvloeit uit de vrijheid van meningsuiting en dat de vrijheid van vreedzame vergadering nauw samenhangt met die laatste vrijheid. Volgens hen is het tweede middel dan ook ontvankelijk in zoverre het betrekking heeft op die vrijheden.

Voorts doen zij gelden dat de betrokken begrippen, gelezen in het licht van de parlementaire voorbereiding, niet voldoende zijn afgebakend, waardoor een risico op willekeur wordt gecreëerd en een onevenredige aantasting van de beschermde vrijheden wordt teweeggebracht.

A.28.4. De Ministerraad repliceert dat het tweede middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van het Handvest, aangezien de bestreden bepaling niet onder het toepassingsgebied van het Unierecht valt. Vervolgens betoogt hij dat de overeenkomsten die tussen de grondrechten kunnen bestaan, de verzoekende partijen niet ervan vrijstellen om uiteen te zetten in welk opzicht de bestreden bepaling de door hen aangevoerde rechten zou schenden. Hij besluit daaruit dat het tweede middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid.

Met verwijzing naar de parlementaire voorbereiding van de bestreden bepaling voert hij vervolgens aan dat het begrip « grondwettelijke instellingen » betrekking heeft op de wetgevende vergaderingen, de regeringen en de rechtscolleges, en dat het begrip « wet » is beperkt tot de wetten die aan de openbare orde raken.

Tweede onderdeel

A.29.1. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 betogen dat artikel 547 van het nieuw Strafwetboek op onevenredige wijze afbreuk doet aan de vrijheid van vreedzame vergadering. Daarbij verwijzen zij naar het voormelde advies van het FIRM van 5 oktober 2023. Volgens hen ontraadt de bestreden bepaling het organiseren

van sociale bewegingen en het deelnemen aan vreedzame betogingen. Nog steeds volgens hen doet die bepaling het risico ontstaan dat bepaalde vormen van sociaal protest worden gecriminaliseerd. Zij doen eveneens gelden dat bij ontstentenis van oproepen tot haat, die zouden bestaan in het aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld, de strafbaarstelling van het rechtstreeks aanzetten tot het niet nakomen van een wet, niet voldoet aan de voorwaarden waaronder een beperking van de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering kan worden aanvaard. Tot slot betogen zij dat de bestreden bepaling het risico met zich meebrengt dat personen die oproepen tot vreedzame burgerlijke ongehoorzaamheid, worden vervolgd, terwijl die praktijk wordt beschermd door de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering, en zij historisch gezien een vorm van moreel verzet tegen onrechtvaardigheid was.

A.29.2. De Ministerraad voert aan dat de verzoekende partijen de intentionele component van het betreffende misdrijf uit het oog verliezen. Hij merkt immers op dat voor dat misdrijf een bijzonder opzet is vereist, wat een bijzonder strikte voorwaarde is. Hij verwijst eveneens naar de preciseringen die blijken uit de besprekingen tijdens de parlementaire voorbereiding (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/010, pp. 63, 66 en 67). Tot slot merkt hij op dat de bestreden bepaling strikt moet worden geïnterpreteerd daar zij een inmenging in de vrijheid van meningsuiting met zich meebrengt en een strafbepaling is.

A.29.3. De verzoekende partijen in de zaak nr. 8339 antwoorden dat de bekritiseerde inmenging niet kan worden verantwoord door de vereiste van een bijzonder opzet, gelet op het uiterst ruime toepassingsgebied van het betreffende misdrijf. Zij beklemtonen dat het uitoefenen van burgerlijke ongehoorzaamheid, hoewel legitiem, kan inhouden dat ernaar wordt gestreefd de bekritiseerde norm te veranderen. Zij verwijzen eveneens naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Voorts doen zij gelden dat de aard en de zwaarte van de opgelegde straffen cruciale elementen zijn om de evenredigheid van een inmenging in de vrijheid van meningsuiting te beoordelen. Tot slot zijn zij van mening dat een bepaling die op zich op onevenredige wijze afbreuk doet aan de grondrechten, niet kan worden verantwoord door de vereiste van een strikte interpretatie waarnaar de Ministerraad verwijst.

A.29.4. De Ministerraad repliceert dat de bestreden bepaling niet ertoe strekt burgerlijke ongehoorzaamheid, die in beginsel geen geweld of « kwaadwillige » aantasting van het overheidsgezag inhoudt, strafbaar te stellen. Hij beklemtoont dat de bestreden bepaling oproepen om te betogen, te staken, of zich vreedzaam te verzetten tegen overheidsbevelen, niet verbiedt.

Ten aanzien van de verheerlijking van terrorisme (eerste middel en tweede middel, eerste grief in de zaak nr. 8341)

Wat betreft het wettigheidsbeginsel in strafzaken (eerste middel in de zaak nr. 8341)

A.30.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 leidt een eerste middel af uit de schending van het wettigheidsbeginsel in strafzaken, van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, van artikel 49 van het Handvest en van artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Na te hebben herinnerd aan de rechtspraak van het Hof en die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot het wettigheidsbeginsel in strafzaken, voert zij aan dat artikel 376 van het nieuw Strafwetboek, in zoverre het de verheerlijking van terrorisme strafbaar stelt, niet voldoet aan de vereisten van dat beginsel. Inleidend betoogt zij dat de richtlijn (EU) 2017/541 van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2017 « inzake terrorismebestrijding en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/475/JBZ van de Raad en tot wijziging van Besluit 2005/671/JBZ van de Raad » niet vereist dat werd voorzien in dat nieuwe misdrijf van verheerlijking van terrorisme. Hoewel die richtlijn de lidstaten verplicht om het publiekelijk uitlokken van het plegen van een terroristisch misdrijf, met inbegrip van de verheerlijking of rechtvaardiging van terrorisme, strafbaar te stellen, wordt volgens haar daarmee het aanzetten als centraal bestanddeel beoogd. Nog steeds volgens haar bestaat dat misdrijf in het Belgisch recht : het betreft het aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven, dat het voorwerp was van de arresten van het Hof nrs. 9/2015 (ECLI:BE:GHCC:2015:ARR.009) en 31/2018 (ECLI:BE:GHCC:2018:ARR.031) en dat voortaan ook wordt voorzien in artikel 376 van het nieuw Strafwetboek. Zij voert aan dat artikel 376 van het nieuw Strafwetboek onzekerheid doet ontstaan over de gedragingen waarop het eerste misdrijf geen, maar het tweede misdrijf wel betrekking heeft, doordat het tegelijk het aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven en het verheerlijken van terrorisme strafbaar stelt. Voorts doet zij gelden dat het misdrijf van verheerlijking van terrorisme te vaag wordt geformuleerd. Ten eerste voert zij aan dat het begrip « terrorist » op zich onvoldoende precies is. Ten tweede bekritiseert zij het gebrek aan nauwkeurigheid wat het begrip « opleveren van een risico » betreft, aangezien « risico » een subjectief element is en op zichzelf al een onzekerheid bevat.

A.30.2. Allereerst merkt de Ministerraad op dat, wat het misdrijf van aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven betreft, artikel 376, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek de inhoud van artikel 140bis van het Strafwetboek van 1867 overneemt, waarbij tegelijk rekening wordt gehouden met het voormelde arrest van het Hof nr. 31/2018. Voorts betoogt de Ministerraad dat het misdrijf van verheerlijking van terrorisme (artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek) voldoende duidelijk en nauwkeurig wordt geformuleerd. Wat specifiek het begrip « opleveren van een risico » betreft, refereert hij aan het voormelde arrest van het Hof nr. 9/2015.

A.30.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 antwoordt dat de verwarring tussen het misdrijf van aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven en dat van verheerlijking van terrorisme, een bron van rechtsonzekerheid is. Zij verwijst eveneens naar de bezorgdheden van het FIRM.

A.30.4. Met verwijzing naar de tekst zelf van artikel 376 van het nieuw Strafwetboek en de parlementaire voorbereiding repliceert de Ministerraad dat de twee betreffende misdrijven hetzelfde morele element delen, maar door het materiële bestanddeel ervan verschillend zijn. Volgens hem wordt bij het misdrijf van aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven, het plegen van een terroristisch misdrijf aangemoedigd, maar is het nog niet tot uitvoering gebracht. Nog steeds volgens hem wordt bij het misdrijf van verheerlijking van terrorisme een reeds gepleegd terroristisch misdrijf op overdreven wijze in het openbaar goedgekeurd. Tot slot voert hij aan dat de wetgever is tegemoetgekomen aan de bezorgdheden van het FIRM en dat de wetgever vrij was het advies van dat instituut niet te volgen.

Wat betreft de vrijheid van meningsuiting (tweede middel, eerste grief, in de zaak nr. 8341)

A.31.1. De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 leidt een tweede middel af uit de schending van de vrijheid van gedachte en meningsuiting, de betogingsvrijheid, de persvrijheid, de vrijheid van vreedzame vergadering, zoals gewaarborgd in de artikelen 19 en 25 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 10 en 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Na te hebben herinnerd aan de rechtspraak van het Hof en die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens betreffende de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, voert zij twee grieven aan.

De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 richt haar eerste grief tegen artikel 376 van het nieuw Strafwetboek. Zij vestigt de aandacht op een aantal arresten die zijn gewezen door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot verheerlijking van terrorisme, waarin wordt aangetoond dat er een delicaat evenwicht bestaat tussen de bescherming van de vrijheid van meningsuiting en de noodzaak om het promoten van terroristische daden te bestrijden. Zij verwijst eveneens naar de bezwaren die zijn opgeworpen door het FIRM in zijn voormeld advies nr. 12/2023 van 5 oktober 2023. Zij doet gelden dat bij ontstentenis van strikte en objectieve criteria de bestreden bepaling zou kunnen worden misbruikt om legitieme vormen van politieke meningsuiting (aanzetten tot burgerlijke ongehoorzaamheid, activistische acties tegen eigendommen, het aanklagen van overheidshandelingen, uitspraken van onder meer een journalist waarin het beleid van Staten die in gewapende conflicten zijn betrokken, wordt bekritiseerd) te bestraffen en dat ze tot een risico van zelfcensuur leidt. Zij voegt eraan toe dat de ernst van de toepasselijke straffen eveneens bijdraagt tot de onevenredigheid van de bestreden bepaling. Gelet op de andere misdrijven waarin reeds is voorzien en gelet op de bewezen risico's die de bestreden bepaling met zich meebrengt voor de vrijheid van meningsuiting, voldoet het misdrijf van verheerlijking van terrorisme volgens haar niet aan een dwingende maatschappelijke behoefte en is het in een democratische maatschappij niet noodzakelijk.

A.31.2. Allereerst doet de Ministerraad gelden dat de uiteenzettingen in het verzoekschrift met betrekking tot het tweede middel enkel betrekking hebben op de vrijheid van meningsuiting, zodat dat middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van de persvrijheid en de vrijheid van vreedzame vergadering.

Voorts voert de Ministerraad ten gronde aan dat de formulering van de bestreden bepaling overeenstemt met de formulering die door de afdeling wetgeving van de Raad van State in haar advies nr. 72.477/3 van 9 juni 2023 werd aanbevolen opdat de vrijheid van meningsuiting zou worden nageleefd.

A.31.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 antwoordt dat de persvrijheid en de vrijheid van vreedzame vergadering rechtstreeks voortvloeien uit de vrijheid van meningsuiting. Zij verwijst eveneens naar de in A.31.1 vermelde voorbeelden waaruit het risico op misbruik blijkt.

Voorts merkt zij ten gronde op dat de Ministerraad geen gehoor geeft aan de bezorgdheden van het FIRM.

A.31.4. De Ministerraad repliceert dat de overeenkomsten die kunnen bestaan tussen de grondrechten, de verzoekende partij niet ervan vrijstellen uiteen te zetten in welk opzicht de bestreden bepaling de door haar aangevoerde grondrechten zou schenden. Hij besluit daaruit dat het tweede middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid.

Voorts meent de Ministerraad ten gronde dat noch een oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid, noch activistische acties tegen eigendommen, noch het aanklagen van overheidshandelingen op enigerlei wijze het aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven inhouden. Hij voegt eraan toe dat, indien één van die gedragingen niettemin duidelijk en ondubbelzinnig bedoeld zou zijn om aan te zetten tot het plegen van terroristische misdrijven, de beperking van de in het middel beoogde grondrechten legitiem en verantwoord zou zijn.

Ten aanzien van de majesteitsschennis (tweede middel, tweede grief, in de zaak nr. 8341)

A.32.1. In het kader van het tweede middel, dat is afgeleid uit de schending van de in A.31.1 vermelde bepalingen, richt de verzoekende partij in de zaak nr. 8341 haar tweede grief tegen artikel 561 van het nieuw Strafwetboek met betrekking tot het misdrijf van majesteitsschennis. Volgens haar blijkt uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat het in beginsel niet toelaatbaar is dat een wet in een verhoogde bescherming tegen beledigingen van een staatshoofd voorziet. Zij betoogt dat het behoud van een bijzonder misdrijf dat is voorbehouden aan de persoon van de Koning, op onevenredige wijze afbreuk doet aan de vrijheid van meningsuiting.

A.32.2. Allereerst doet de Ministerraad gelden dat de grief, om de in A.31.2 vermelde motieven, onontvankelijk is in zoverre hij is afgeleid uit de schending van de persvrijheid en de vrijheid van vreedzame vergadering.

Voorts voert de Ministerraad ten gronde aan dat, hoewel de wetgever de bestreden bepaling van de wet van 6 april 1847 « tot bestraffing van de beledigingen aan den Koning » heeft overgenomen, hij niettemin de nodige wijzigingen heeft aangebracht om rekening te houden met het arrest van het Hof nr. 157/2021 van 28 oktober 2021 (ECLI:BE:GHCC:2021:ARR.157) en aan de vrijheid van meningsuiting te voldoen. Daarbij verwijst hij naar de parlementaire voorbereiding van de bestreden bepaling (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 544-545). Tot slot merkt hij op dat de bestreden bepaling strikt moet worden geïnterpreteerd aangezien zij een inmenging in de vrijheid van meningsuiting met zich meebrengt en een strafbepaling is.

A.32.3. De verzoekende partij in de zaak nr. 8341 antwoordt dat het Hof bij zijn voormelde arrest nr. 157/2021 heeft geoordeeld dat noch de grondwettelijke regeling van de onverantwoordelijkheid van de Koning, noch de positie van symbool die hij in de Staat inneemt, kunnen verantwoorden dat aan de reputatie van de Koning een ruimere bescherming wordt geboden. Zij merkt op dat de bepaling een bijzondere bescherming aan de Koning biedt ondanks dat zeer duidelijke standpunt.

A.32.4. De Ministerraad repliceert dat het Hof bij zijn voormelde arrest nr. 157/2021 niet heeft geoordeeld dat elke specifieke bescherming van de persoon van het Staatshoofd op zich ongrondwettig was. Voorts brengt hij in herinnering dat de bestreden bepaling beperkend dient te worden geïnterpreteerd.

- B -

Ten aanzien van de bestreden wetten en het onderwerp van de beroepen tot vernietiging

B.1.1. De wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek I van het Strafwetboek » en de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek » voeren boek I

(« Algemene regels van het strafrecht ») en boek II (« De gemeenrechtelijke misdrijven en hun straffen ») van het nieuw Strafwetboek in en heffen de twee boeken van het Strafwetboek van 1867 op, alsook een aantal andere strafrechtelijke wetgevingen.

Die hervorming van het strafrecht berust op drie beginselen : accuraatheid, coherentie en eenvoud (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, pp. 3 en 6 tot 16; Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 6 tot 12).

B.1.2. Wat boek I van het nieuw Strafwetboek betreft, vermeldt de parlementaire voorbereiding dat « inhoudelijk [...] vooral het hoofdstuk over de straffen [opvalt] » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 3). Meer in het bijzonder worden in boek I van het nieuw Strafwetboek « de doelstellingen van de straf wettelijk verankerd », waarbij wordt gepreciseerd dat « de gevangenisstraf wordt opgevat als het *ultimum remedium* » (*ibid.*). Bovendien wordt in boek I van het nieuw Strafwetboek niet langer het onderscheid gemaakt tussen een criminele straf, een correctionele straf en een politiestraf, maar worden de hoofdstraffen in acht niveaus onderverdeeld. Ten slotte wilde de wetgever dat « het [...] sanctiepalet » « ruim en gediversifieerd » zou zijn (*ibid.*).

Artikel 27 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Doelstellingen van de straf », bepaalt :

« Bij de keuze van de straf en het bepalen van de strafmaat, streeft de rechter de volgende doelen na :

1° het uiting geven aan de maatschappelijke afkeuring ten aanzien van de overtreding van de strafwet;

2° het bevorderen van het herstel van het maatschappelijk evenwicht en van het herstel van de door het misdrijf veroorzaakte schade;

3° het bevorderen van de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader;

4° het beschermen van de maatschappij.

Binnen de grenzen van de wet moet de rechter naar een rechtvaardige proportionaliteit tussen het misdrijf en de straf zoeken.

Alvorens een straf uit te spreken, moet de rechter deze doelstellingen in overweging nemen, maar ook de ongewenste neveneffecten van de straf ten aanzien van de rechtstreeks betrokken personen, hun omgeving en de samenleving.

De gevangenisstraf is de laatst te overwegen straf, die slechts kan worden uitgesproken wanneer de strafdoelen niet kunnen worden bereikt met een van de andere straffen of maatregelen waarin de wet voorziet.

Indien de rechter een straf van niveau 2 gepast acht ter bestraffing van het misdrijf en binnen dit strafniveau kiest voor de gevangenisstraf, motiveert hij waarom de doelstellingen van de straf niet door een van de andere straffen van niveau 2 kunnen worden bereikt ».

Artikel 36 van het nieuw Strafwetboek, waarin de op de natuurlijke personen toepasselijke hoofdstraffen worden vastgelegd, bepaalt :

« De straf van niveau 8 bestaat uit levenslange gevangenisstraf of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan achttien jaar tot ten hoogste twintig jaar. Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt die straf vervangen door een van de straffen van niveau 7, 6, 5, 4 of 3.

De straf van niveau 7 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan twintig jaar tot ten hoogste dertig jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan zestien jaar tot ten hoogste achttien jaar. Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt die straf vervangen door een van de straffen van niveau 6, 5, 4 of 3.

De straf van niveau 6 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan vijftien jaar tot ten hoogste twintig jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan elf jaar tot ten hoogste zestien jaar. Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt die straf vervangen door een van de straffen van niveau 5, 4, 3 of 2.

De straf van niveau 5 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan tien jaar tot ten hoogste vijftien jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan zes jaar tot ten hoogste elf jaar. Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt die straf vervangen door een van de straffen van niveau 4, 3 of 2.

De straf van niveau 4 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan vijf jaar tot ten hoogste tien jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan vier jaar tot ten hoogste zes jaar. Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt die straf vervangen door een van de straffen van niveau 3 of 2.

De straf van niveau 3 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan drie jaar tot ten hoogste vijf jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan twee jaar tot ten hoogste vier jaar. Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt die straf vervangen door een van de straffen van niveau 2 of 1.

De straf van niveau 2 bestaat uit een van de volgende straffen :

1° de gevangenisstraf van zes maanden tot ten hoogste drie jaar;

2° de behandeling onder vrijheidsberoving van zes maanden tot ten hoogste twee jaar;

- 3° de straf onder elektronisch toezicht van een maand tot ten hoogste een jaar;
- 4° de werkstraf van meer dan honderdtwintig uur tot ten hoogste driehonderd uur;
- 5° de probatiestraf van meer dan twaalf maanden tot ten hoogste twee jaar;
- 6° de veroordeling bij schuldigverklaring.

Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt de straf van niveau 2 vervangen door een van de straffen van niveau 1.

De straf van niveau 1 bestaat uit een van de volgende straffen :

- 1° de geldboete van 200 euro tot ten hoogste 20.000 euro;
- 2° de werkstraf van twintig uur tot ten hoogste honderdtwintig uur;
- 3° de probatiestraf van zes maanden tot ten hoogste twaalf maanden;
- 4° de verbeurdverklaring, met inbegrip van de verruimde verbeurdverklaring;
- 5° de geldstraf vastgesteld op basis van het verwachte of uit het misdrijf behaalde voordeel;
- 6° de veroordeling bij schuldigverklaring.

Wanneer de wet voorziet in een bijkomende straf voor een misdrijf dat wordt bestraft met een hoofdstraf van niveau 1, kan de rechter bij aanneming van verzachtende omstandigheden die bijkomende straf uitspreken in plaats van de hoofdstraf ».

B.2. In de zaak nr. 8328 vordert de verzoekende partij de vernietiging van twee artikelen van boek I van het nieuw Strafwetboek. Ten eerste vordert zij de vernietiging van artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, dat betrekking heeft op de nieuwe straf van behandeling onder vrijheidsberoving en in werking treedt op 1 januari 2035 of op een eerdere datum die door de Koning moet worden bepaald (artikel 38 van de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek I van het Strafwetboek »). Ten tweede vordert zij de vernietiging van artikel 60 van het nieuw Strafwetboek, dat betrekking heeft op de herhaling en dat, zoals het merendeel van de bepalingen van het nieuw Strafwetboek, in werking treedt op 8 april 2026.

In de zaken nrs. 8339, 8340 en 8341 vorderen de verzoekende partijen de vernietiging van meerdere bepalingen van boek II van het nieuw Strafwetboek : (1) de artikelen 564, 3°, 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek, die betrekking hebben op bepaalde misdrijven met betrekking tot staatsgeheimen (zaak nr. 8340), (2) artikel 547 van het nieuw Strafwetboek, waarin de

kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag strafbaar wordt gesteld (zaak nr. 8339), (3) artikel 376 van het nieuw Strafwetboek, in zoverre het de verheerlijking van terrorisme strafbaar stelt (zaak nr. 8341) en (4) artikel 561 van het nieuw Strafwetboek, waarin majesteitsschennis strafbaar wordt gesteld (zaak nr. 8341). Net als het gehele boek II van het nieuw Strafwetboek treden die bepalingen in werking op 8 april 2026 (artikel 119 van de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek »).

In de zaak nr. 8329 vorderen de verzoekende partijen de vernietiging van artikel 66 en van de artikelen 68 en 71 van de wet van 28 maart 2024 « houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen *Ibis* » (hierna : de wet van 28 maart 2024), die respectievelijk de artikelen 112/1, 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867 invoegen en vervangen. Die artikelen, die in werking zijn getreden op 8 april 2024, namelijk tien dagen na de bekendmaking van die wet in het *Belgisch Staatsblad*, strekken ertoe soortgelijke bepalingen als de artikelen 564, 3°, 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek met betrekking tot staatsgeheimen reeds in het Strafwetboek van 1867 op te nemen.

B.3. Het Hof onderzoekt de beroepen in onderstaande volgorde :

- de behandeling onder vrijheidsberoving (B.4.1-B.41);
- de herhaling (B.42.1-B.58.2);
- de kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag (B.59.1-B.74.6);
- de verheerlijking van terrorisme (B.75.1-B.87);
- de majesteitsschennis (B.88.1-B.95);
- de misdrijven met betrekking tot staatsgeheimen (B.96.1-B.112.4).

Ten aanzien van de behandeling onder vrijheidsberoving (eerste, tweede en derde middel in de zaak nr. 8328)

Wat betreft de bestreden bepaling

B.4.1. Het bestreden artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Behandeling onder vrijheidsberoving », bepaalt :

« § 1. Indien het misdrijf van die aard is dat een gevangenisstraf kan worden opgelegd, kan de rechter de beklaagde of de beschuldigde opleggen zich aan een geschikte behandeling te onderwerpen, indien hij aan een psychiatrische aandoening lijdt die niet dermate ernstig is dat die zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden tenietdoet, maar waardoor hij een ernstig gevaar vormt voor andermans leven of integriteit.

Het misdrijf waarvoor de behandeling onder vrijheidsberoving wordt opgelegd, moet mede het gevolg zijn van de psychiatrische aandoening waaraan de beklaagde of de beschuldigde lijdt. Deze straf kan niet worden opgelegd indien andere, minder dwingende straffen of maatregelen kunnen worden opgelegd om de gepaste zorg te verlenen en de maatschappij te beschermen.

§ 2. Alvorens de rechter beslist een behandeling onder vrijheidsberoving op te leggen, wint hij het gemotiveerd advies in van een deskundige, of van een gespecialiseerde dienst, door de Koning erkend bij besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

Dit advies bevat een beschrijving van de aard van de eventuele psychiatrische aandoening waaraan de beklaagde of de beschuldigde lijdt, van het verband tussen de stoornissen en het misdrijf, evenals een voorstel betreffende de aard en de duur van de behandeling.

De beklaagde of de beschuldigde kan zich ook laten onderzoeken door een geneesheer naar zijn keuze en diens advies voorleggen. Deze geneesheer kan kennis nemen van het dossier van de beklaagde of de beschuldigde.

§ 3. De behandeling onder vrijheidsberoving wordt, afhankelijk van het toepasselijke strafniveau, opgelegd voor een duur van ten minste zes maanden tot ten hoogste twintig jaar. De duur wordt berekend overeenkomstig hetgeen bepaald is in artikel 41, § 2, tweede tot vierde lid.

De rechter vermeldt in zijn beslissing de aard van de behandeling en de duur ervan, op basis van het gemotiveerd advies van de deskundige of van de gespecialiseerde instelling.

De rechter legt, binnen de grenzen bepaald voor het misdrijf en door de wet, een vervangende gevangenisstraf op die kan worden toegepast indien de behandeling onder vrijheidsberoving niet wordt uitgevoerd en waarvan de duur niet lager kan zijn dan die van de behandeling onder vrijheidsberoving.

Indien de strafuitvoeringsrechtbank oordeelt dat de toestand van de veroordeelde voldoende gestabiliseerd is zodat redelijkerwijze niet te vrezen valt dat betrokkene nieuwe ernstige misdrijven zou plegen en voldaan is aan de voorwaarden die overeenkomstig de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten gelden voor het toekennen van een voorwaardelijke invrijheidsstelling of een elektronisch toezicht voor een gevangenisstraf van een zelfde duur, beslist zij om voortijdig een einde te maken aan de behandeling onder vrijheidsberoving door hem een van deze modaliteiten toe te kennen.

Indien nog niet is voldaan aan de voorwaarden die overeenkomstig de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten gelden voor het toekennen van een voorwaardelijke invrijheidsstelling of een elektronisch toezicht voor een gevangenisstraf van een zelfde duur, beslist de strafuitvoeringsrechtbank of betrokkene wordt overgeplaatst naar een inrichting bedoeld in artikel 41, § 4, of, indien hierdoor de positieve effecten van de behandeling zouden worden tenietgedaan, hij in een instelling zoals vermeld in paragraaf 4 in detentie kan verblijven.

§ 4. De behandeling onder vrijheidsberoving vindt plaats in een instelling aangewezen door de strafuitvoeringsrechtbank en de tenuitvoerlegging ervan wordt geregeld in de bepalingen van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten. Zij kan evenwel niet bevelen dat de uitvoering van de behandeling onder vrijheidsberoving moet plaatsvinden in een gevangenis.

§ 5. Indien de veroordeelde in het kader van de uitvoering van de behandeling onder vrijheidsberoving te kennen geeft de opgelegde behandeling niet meer te willen volgen, indien hij de uitvoering van de behandeling onmogelijk maakt of de voorwaarden voor een goede uitvoering van de behandeling niet respecteert, kan de strafuitvoeringsrechtbank, op vordering van het openbaar ministerie en na de veroordeelde te hebben gehoord, beslissen dat de vervangende gevangenisstraf of een deel daarvan wordt uitgevoerd en dit rekening houdend met het deel van de behandeling onder vrijheidsberoving dat de veroordeelde reeds heeft ondergaan ».

B.4.2. Volgens de parlementaire voorbereiding maakt boek I van het nieuw Strafwetboek « een driedelig onderscheid » tussen « ontoerekeningsvatbare personen », « verminderd toerekeningsvatbare personen » en « toerekeningsvatbare personen » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, pp. 117 en 118). Aldus :

- bepaalt artikel 25 van het nieuw Strafwetboek dat « een persoon [...] niet strafrechtelijk verantwoordelijk [is] als hij op het tijdstip van de feiten leed aan een geestesstoornis die zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden heeft tenietgedaan ». Volgens de parlementaire voorbereiding heeft dat criterium van « het tenietgaan van zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden » « het voordeel van de duidelijkheid doordat een duidelijke

grens wordt getrokken op het vlak van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 116). De personen die aldus onverantwoordelijk worden geacht, worden bijgevolg niet strafrechtelijk gestraft, maar kunnen worden geïnterneerd indien aan de voorwaarden van de wet van 5 mei 2014 « betreffende de internering » (hierna : de wet van 5 mei 2014) is voldaan (*ibid.*, p. 118);

- teneinde tegemoet te komen aan « situaties waarin de verantwoordelijkheid van de dader niet volledig ontbreekt, maar slechts verminderd is ten gevolge van een geestesstoornis », situaties waarvoor « een gevangenisstraf niet [kan] volstaan om een antwoord te bieden op de problematiek die aan de basis ligt van het misdrijf en zo recidive te voorkomen », heeft de wetgever beslist « om van deze staat van verminderde toerekeningsvatbaarheid geen grond van ontoerekeningsvatbaarheid of strafverminderende verschoningsgrond te maken », maar om rekening te houden met die staat « op het niveau van het bepalen van de strafrechtelijke reactie die moet worden gegeven ten aanzien van een dader die niet onverantwoordelijk wordt geacht, maar bij wie een verminderde toerekeningsvatbaarheid wordt vastgesteld ten gevolge van een geestesstoornis of medische problemen waar hij aan lijdt » (*ibid.*, pp. 116-117). Wat de « verminderd toerekeningsvatbare personen » betreft, wordt in de parlementaire voorbereiding aldus aangegeven dat « indien zij niet worden geïnterneerd, [...] zij [worden] gestraft, maar met het oog op de behandeling van de stoornis die aan de basis ligt van de feiten. Met deze doelstelling voor ogen, voert het wetsontwerp de behandeling onder vrijheidsberoving (art. 42) en de mogelijkheid van een verlengde opvolging (art. 46) [in]. Ook de probatiestraf (art. 44) kan hier in sommige gevallen een antwoord bieden » (*ibid.*, p. 118). Bovendien blijft internering thans mogelijk in ernstige situaties, aangezien internering niet alleen is voorbehouden aan de geestesstoornis waardoor het oordeelsvermogen of de controle over de daden wordt tenietgedaan, maar ook mogelijk is bij een geestesstoornis die dat vermogen ernstig aantast (artikel 9, § 1, eerste lid, 2°, van de wet van 5 mei 2014). In dat verband wordt in de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek verduidelijkt dat « de wetgever [...] desgevallend [zal] moeten onderzoeken of voor de meest ernstige gevallen (een ernstige aantasting van zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden) die een ernstig maatschappelijk gevaar uitmaken de internering mogelijk moet blijven, zoals vandaag het geval is », waardoor « een grotere flexibiliteit [zou kunnen worden] behouden om tegemoet te komen aan de diverse situaties van verminderde toerekeningsvatbaarheid », dan wel of de internering daarentegen moet worden « voorbehouden voor de meest ernstige aandoeningen, zijnde deze

die bij de dader het oordeelsvermogen of de controle over zijn daden tenietdoet » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, pp. 117-118).

- wat de « toerekeningsvatbare personen » betreft, zij worden « gewoon gestraft » (*ibid.*, p. 117).

B.4.3. Uit het voorgaande blijkt dat de nieuwe straf van behandeling onder vrijheidsberoving ertoe strekt tegemoet te komen aan de situatie van verminderde toerekeningsvatbaarheid.

Met betrekking tot artikel 42 van het nieuw Strafwetboek vermeldt de memorie van toelichting bij het nieuw Strafwetboek :

« Aangezien de strafrechtelijke justitie wordt geconfronteerd met personen met een psychiatrische aandoening die niet kunnen genieten van een grond van niet-toerekeningsvatbaarheid en niet onder de reikwijdte vallen van de internering, stelt de Commissie tot hervorming van het strafrecht voor – zoals ook de Hoge Raad voor de Justitie (H.R.J.) bepleit – om de behandeling onder vrijheidsberoving in te voeren in het straffenarsenaal dat ter beschikking staat van de rechter en dit van zodra de toestand van deze personen een geschikte behandeling vereist.

[...]. Het gaat om een vrijheidsberovende straf voor de veroordeelde, die inhoudelijk lijkt op de internering, maar wegens zijn beperkte duur ook op de gevangenisstraf.

De optie van een gecombineerde toepassing van gevangenisstraf met behandeling onder vrijheidsberoving werd niet in overweging genomen, daar een dergelijk systeem veronderstelt dat de behandeling onder vrijheidsberoving wordt uitgevoerd na de gevangenisstraf. Wat evenwel primeert in voorkomende hypothese van verminderde toerekeningsvatbaarheid, is de behandeling van de pathologie waaraan de betrokkene lijdt en die in causaal verband staat met het misdrijf. De behandeling, die ertoe strekt herhaling te voorkomen, is een prioritair aspect van de straf en kan daarom niet worden uitgesteld tot na de gevangenisstraf.

De invoering van deze straf past binnen de driedeling (toerekeningsvatbare daders – [verminderd] toerekeningsvatbare daders – ontoerekeningsvatbare daders) die het wetsontwerp invoert op het vlak van de toerekeningsvatbaarheid van de dader indien deze aan een psychiatrische aandoening lijdt [...] » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, pp. 164-165).

B.4.4. Zoals in B.2 is vermeld, treedt artikel 42 van het nieuw Strafwetboek in werking op 1 januari 2035 of op een eerdere datum die door de Koning moet worden bepaald. Volgens de parlementaire voorbereiding is die uitgestelde inwerkingtreding van de nieuwe straf van behandeling onder vrijheidsberoving het gevolg van het feit dat « op dit moment [...] nog niet

de nodige capaciteit [bestaat] om deze straf kwaliteitsvol uit te voeren » (*ibid.*, p. 171). Die nieuwe straf vereist immers « de uitbouw van een aanbod aan instellingen waar zorg kan worden aangeboden in het kader van een effectieve vrijheidsberoving », zodat de inwerkingtreding « in functie van de realisatie van de uitbouw van dit aanbod » zal plaatsvinden. (*ibid.*, p. 298).

Wat betreft de middelen

Het recht op persoonlijke vrijheid en het beginsel van de wettigheid van de straffen (eerste middel in de zaak nr. 8328)

B.5. Het eerste middel in de zaak nr. 8328, dat bestaat uit twee onderdelen, is afgeleid uit de schending van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 5 en 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 6 en 49 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna : het Handvest) en met artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

Eerste onderdeel

B.6. In het eerste onderdeel voert de verzoekende partij in essentie aan dat het bestreden artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, in zoverre het van toepassing is op de dader die aan een « psychiatrische aandoening lijdt die niet dermate ernstig is dat die zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden tenietdoet, maar waardoor hij een ernstig gevaar vormt voor andermans leven of integriteit », onvoldoende nauwkeurig is.

B.7.1. Artikel 12, tweede lid, van de Grondwet bepaalt :

« Niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft ».

Artikel 14 van de Grondwet bepaalt :

« Geen straf kan worden ingevoerd of toegepast dan krachtens de wet ».

Artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was ».

Artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bepaalt :

« Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin, mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was. Indien, na het begaan van het strafbare feit de wet mocht voorzien in de oplegging van een lichtere straf, dient de overtreder daarvan te profiteren ».

B.7.2. Artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten hebben een draagwijdte die analoog is aan die van de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet in zoverre zij eveneens vereisen dat elk strafbaar feit en elke straf bij een voldoende duidelijke, voorzienbare en toegankelijke norm moet worden bepaald. De door die bepalingen geboden waarborgen, die het inhoudelijke aspect van het beginsel van de wettigheid van de strafbaarstellingen en de straffen betreffen, vormen dan ook, in die mate, een onlosmakelijk geheel.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikel 49, lid 1, van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een analoge draagwijdte hebben als degene die in de voormelde grondwetsartikelen zijn vervat.

B.7.3. Door aan de wetgevende macht de bevoegdheid te verlenen om, enerzijds, te bepalen in welke gevallen strafvervolgning mogelijk is en, anderzijds, een wet aan te nemen krachtens welke een straf kan worden vastgelegd en toegepast, waarborgen de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet aan elke rechtsonderhorige dat geen enkele gedraging

strafbaar zal worden gesteld en geen straf zal worden opgelegd dan krachtens regels aangenomen door een democratisch verkozen beraadslagende vergadering.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken dat uit de voormelde grondwetsbepalingen en internationale bepalingen voortvloeit, gaat bovendien uit van de idee dat de strafwet moet worden geformuleerd in bewoordingen op grond waarvan eenieder, op het ogenblik waarop hij een gedrag aanneemt, kan uitmaken of dat gedrag al dan niet strafbaar is en, in voorkomend geval, de op te lopen straf kan kennen. Het vereist dat de wetgever in voldoende nauwkeurige, duidelijke en rechtszekerheid biedende bewoordingen bepaalt welke feiten strafbaar worden gesteld en welke straffen in voorkomend geval kunnen worden opgelegd, zodat, enerzijds, diegene die een gedrag aanneemt, vooraf op afdoende wijze kan inschatten wat het strafrechtelijke gevolg van dat gedrag zal zijn en, anderzijds, aan de rechter geen al te grote beoordelingsbevoegdheid wordt gelaten.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken staat evenwel niet eraan in de weg dat de wet aan de rechter een beoordelingsbevoegdheid toekent. Er dient immers rekening te worden gehouden met het algemene karakter van de wetten, de uiteenlopende situaties waarop zij van toepassing zijn en de evolutie van de gedragingen die zij bestraffen.

B.8.1. Artikel 12, eerste lid, van de Grondwet bepaalt :

« De vrijheid van de persoon is gewaarborgd ».

Artikel 5, lid 1, *a)* en *e)*, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Eenieder heeft recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve in de navolgende gevallen en langs wettelijke weg :

a) indien hij op rechtmatige wijze wordt gevangen gehouden na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter;

[...]

e) in het geval van rechtmatige gevangenhouding van personen die een besmettelijke ziekte zouden kunnen verspreiden, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of van landlopers; ».

B.8.2. In zoverre zij het recht op persoonlijke vrijheid waarborgen, hebben artikel 12, eerste lid, van de Grondwet en artikel 5 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens een analoge draagwijdte. De bij die bepalingen geboden waarborgen vormen dan ook een onlosmakelijk geheel.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikel 6 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de in het voormelde grondwetsartikel vervatte waarborgen.

B.8.3. Iedere vrijheidsberoving moet niet alleen onder een van de gevallen bedoeld in artikel 5, lid 1, *a)* tot *f)*, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens vallen, maar ook « rechtmatig » zijn. Zij moet het gevolg zijn van de voorzienbare toepassing van een voldoende toegankelijke en nauwkeurige wet, die duidelijk de voorwaarden voor de vrijheidsberoving bepaalt, teneinde elk risico op willekeur te vermijden en eenieder – zo nodig omringd met bekwame raadslieden – de mogelijkheid te bieden om, volgens de omstandigheden, de mogelijke gevolgen van een handeling redelijkerwijs te voorzien (EHRM, grote kamer, 21 oktober 2013, *Del Río Prada t. Spanje*, ECLI:CE:ECHR:2013:1021JUD004275009, § 125).

B.9.1. Wat het in de bestreden bepaling gehanteerde begrip « psychiatrische aandoening » betreft, vermeldt de memorie van toelichting :

« De term psychiatrische aandoening dient in positieve, open zin te worden gelezen, aangezien zo kan worden voorkomen dat bepaalde aandoeningen buiten het toepassingsgebied van de wet zouden vallen (bijvoorbeeld persoonlijkheidsstoornissen) en dat anderzijds bepaalde aandoeningen ten onrechte binnen het toepassingsgebied vallen (bijvoorbeeld dementie, een niet-aangeboren hersenletsel na een verkeersongeval,...).

Deze positieve omschrijving van wat onder een psychiatrische aandoening moet worden verstaan, leidt niet tot een strikte beperking van het toepassingsgebied. De definitie blijft open genoeg, maar incorporeert uitdrukkelijk het evolutief karakter van de medische wetenschap.

Het gebruik van dergelijke open definitie is ook in lijn met de rechtspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens (EHRM, 26 juni 2018, nr. 691/15, *D.R./Litouwen*, § 83).

Er kan ook worden verwezen naar het arrest nr. 6/2023 van 12 januari 2023 van het Grondwettelijk Hof, dat oordeelde dat het aan de bevoegde rechter toekomt om *in concreto* te oordelen of een persoon met een alcohol-, toxicologische of medicijnverslaving, wanneer die

ernstig is, in voorkomend geval, ook kan worden beschouwd als een geestesziek persoon in de zin van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 165).

Met verwijzing naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens wil de wetgever beklemtonen dat het begrip « psychiatrische aandoening » zich niet tot een nauwkeurige definitie leent aangezien de betekenis ervan evolueert met de vooruitgang van de medische wetenschap.

Bovendien blijkt uit de verwijzing naar de wet van 26 juni 1990 « betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke » (vroeger opschrift) (hierna : de wet van 26 juni 1990), waarvan het opschrift sinds de inwerkingtreding van de wet van 16 mei 2024 « houdende diverse bepalingen betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke » « wet inzake de bescherming opgelegd aan een persoon met een psychiatrische aandoening » luidt, dat de door die laatste wet in artikel 1/1 van de wet van 26 juni 1990 ingevoerde definitie van het begrip « psychiatrische aandoening » eveneens in aanmerking kan worden genomen bij de interpretatie van de bestreden bepaling. Dat artikel bepaalt :

« Voor de toepassing van deze wet wordt onder ‘ psychiatrische aandoening ’ verstaan : een volgens de huidige stand van de wetenschap als zodanig omschreven aandoening die de realiteitsperceptie, het oordeelsvermogen, de denkprocessen, de stemming of de controle over diens daden ernstig kan verstoren.

De onaangepastheid aan de zedelijke, maatschappelijke, religieuze, politieke of andere waarden wordt niet als een psychiatrische aandoening beschouwd ».

B.9.2. Wat het in de bestreden bepaling gehanteerde begrip « psychiatrische aandoening » betreft, wordt in de geïntegreerde impactanalyse ook gepreciseerd dat « stoornissen die bijvoorbeeld voortkomen uit een zware drugsverslaving [kunnen] worden aangepakt via de behandeling onder vrijheidsberoving » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 371). Tijdens de commissiebesprekingen in eerste lezing beklemtoonde de bevoegde minister dat « een verslaving medisch gezien een psychiatrische aandoening is » (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3374/004, p. 97).

B.9.3. Voorts vereist de bestreden bepaling dat de psychiatrische aandoening « niet dermate ernstig is dat die [het] oordeelsvermogen of de controle over [de] daden tenietdoet ». Immers, aangezien de behandeling onder vrijheidsberoving een straf is, « mag [de betreffende

stoornis] uiteraard niet van die aard zijn om tot ontoerekeningsvatbaarheid te besluiten », « vandaar dat omwille van de coherentie met artikel 25 [van het nieuw Strafwetboek] de behandeling onder vrijheidsberoving wordt uitgesloten indien het gaat om een geestesstoornis die bij de beklaagde of de beschuldigde het oordeelsvermogen of de controle over zijn daden heeft tenietgedaan » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 166).

De bestreden bepaling vereist eveneens dat de betrokkene « een ernstig gevaar vormt voor andermans leven of integriteit ».

B.9.4. Niet alleen rekening houdend met de uiteenlopende situaties, maar ook met de mogelijke ontwikkeling van de geneeskunde, diende de wetgever de voormelde begrippen die in het licht hiervan voldoende nauwkeurig zijn, niet verder te omschrijven.

Het staat aan de bevoegde rechter om na het gemotiveerde advies van een erkende deskundige of een erkende gespecialiseerde dienst en, in voorkomend geval, na het advies van de door de betrokkene gekozen arts (artikel 42, § 2, van het nieuw Strafwetboek) *in concreto* te oordelen of de voormelde begrippen van toepassing zijn op die persoon.

B.10. Het eerste onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 8328 is niet gegrond.

Tweede onderdeel

B.11. Het tweede onderdeel is gericht tegen artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek. De verzoekende partij doet in essentie gelden dat de uitvoering van een vervangende gevangenisstraf ten aanzien van een persoon die aan een psychiatrische aandoening lijdt, de persoonlijke vrijheid schendt.

B.12. In haar advies over het voorontwerp van wet dat aan de oorsprong ligt van boek I van het nieuw Strafwetboek merkte de afdeling wetgeving van de Raad van State op :

« Artikel 5, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (hierna : EVRM) bepaalt dat eenieder het recht heeft op persoonlijke vrijheid en veiligheid. De gevallen waarin

het recht kan worden beperkt en vrijheidsberoving is toegestaan, worden limitatief opgesomd. Artikel 5, lid 1, *a)*, bepaalt dat een vrijheidsberoving mogelijk is na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter. Artikel 5, lid 1, *e)*, bepaalt dat vrijheidsberoving mogelijk is in het geval van rechtmatige gevangenhouding van onder andere geesteszieken en verslaafden aan alcohol of verdovende middelen.

Ook al is de behandeling onder vrijheidsberoving te beschouwen als een straf, toch moet ze, gelet op de voorwaarden ervoor en het doorslaggevende karakter van de behandeling, ook beoordeeld worden in het licht van artikel 5, lid 1, *e)*, van het EVRM.

Steunend op de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens stelt het Grondwettelijk Hof dat de vrijheidsberoving van een persoon met een geestesstoornis slechts in overeenstemming is met artikel 5, lid 1, *e)*, EVRM, indien voldaan wordt aan drie minimumvoorwaarden. Ten eerste dient afdoende te worden aangetoond, op basis van een objectieve, medische expertise, dat de persoon lijdt aan een reële en voortdurende geestesstoornis. Ten tweede moet die stoornis van dien aard of omvang zijn dat zij een voortdurende vrijheidsberoving rechtvaardigt. Ten derde is de rechtmatigheid van een voortdurende vrijheidsberoving afhankelijk van het aanhouden van een dergelijke stoornis, in die zin dat de geïnterneerde de mogelijkheid moet krijgen om vrij te komen wanneer zijn gezondheidstoestand voldoende is gestabiliseerd.

Bovendien blijkt uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Grondwettelijk Hof dat de vrijheidsberoving slechts rechtmatig is in de zin van artikel 5, eerste lid, van het EVRM indien ze plaatsvindt in een inrichting die is aangepast aan de behoeften van geesteszieken. Bij meerdere arresten heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens geoordeeld dat de psychiatrische afdeling van een gevangenis niet de gepaste therapeutische omkadering bood voor een geïnterneerde persoon » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, pp. 394-395).

De rechtspraak met betrekking tot artikel 5, lid 1, *e)*, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens waaraan in dat advies wordt gerefereerd, kan evenwel niet als zodanig worden toegepast op artikel 42 van het nieuw Strafwetboek. Zowel de behandeling onder vrijheidsberoving op zich als de vervangende gevangenisstraf waarmee die gepaard gaat zijn straffen die dus ten aanzien van een persoon worden uitgesproken die, hoewel hij aan een psychiatrische aandoening lijdt, strafrechtelijk wordt veroordeeld. Bijgevolg moet niet alleen rekening worden gehouden met littera *e)*, maar ook met littera *a)* van artikel 5, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.13. Artikel 5, lid 1, *a)*, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens staat de vrijheidsberoving van een individu toe « indien hij op rechtmatige wijze wordt gevangen gehouden na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter ». Onder « veroordeling » moet « zowel een schuldigverklaring nadat wettelijk een strafbaar feit is vastgesteld [...] als de oplegging van een straf of een andere vrijheidsstraf » worden verstaan (EHRM, grote kamer,

21 oktober 2013, *Del Río Prada t. Spanje*, voormeld, § 123). Wat het woord « na » betreft, dat « impliceert niet louter een chronologische volgorde tussen ‘ veroordeling ’ en ‘ gevangenhouding ’ : het tweede moet bovendien voortvloeien uit het eerste », in die zin dat « tussen beide een toereikend causaal verband moet bestaan » (*ibid.*, § 124). « Het verband tussen de oorspronkelijke veroordeling en de verlenging van de vrijheidsberoving wordt echter geleidelijk aan zwakker naarmate de tijd verstrijkt [...]. Het in onderdeel a) vereiste causaal verband zou uiteindelijk kunnen worden verbroken indien een beslissing om niet tot invrijheidstelling of wederopsluiting over te gaan, zou berusten op gronden die onverenigbaar zijn met de doelstellingen die met de oorspronkelijke beslissing van de vonnisrechter werden beoogd, of op een beoordeling die, gelet op die doelstellingen, onredelijk is » (*ibid.*).

Bovendien moet er een zeker verband bestaan tussen, enerzijds, het motief dat wordt aangevoerd om de toegestane vrijheidsberoving te verantwoorden en, anderzijds, de plaats en het regime van bewaring (EHRM, grote kamer, 29 januari 2008, *Saadi t. Verenigd Koninkrijk*, ECLI:CE:ECHR:2008:0129JUD001322903, § 69; 18 september 2012, *James, Wells en Lee t. Verenigd Koninkrijk*, ECLI:CE:ECHR:2012:0918JUD002511909, § 194).

B.14. Met artikel 42 van het nieuw Strafwetboek wordt niet alleen de hoofddoelstelling nagestreefd om de psychiatrische aandoening te behandelen waaraan de veroordeelde lijdt, zoals blijkt uit de in B.4.3 vermelde parlementaire voorbereiding, maar kunnen ook doelstellingen worden beoogd die in artikel 27 van het nieuw Strafwetboek op algemene wijze voor elke straf worden geformuleerd.

Zowel de behandeling onder vrijheidsberoving op zich als de vervangende gevangenisstraf waarmee die gepaard gaat hebben een beperkte duur die afhangt van het strafniveau dat van toepassing is op het gepleegde misdrijf (artikelen 36 en 42, § 3, van het nieuw Strafwetboek).

B.15. Artikel 42, § 4, van het nieuw Strafwetboek bepaalt dat de behandeling onder vrijheidsberoving plaatsvindt in een instelling die door de strafuitvoeringsrechtbank wordt aangewezen en die geen gevangenis is. Wat betreft de vervangende gevangenisstraf waarin wordt voorzien in artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek, dat door de verzoekende partij in het thans onderzochte onderdeel wordt bekritiseerd, kan de strafuitvoeringsrechtbank alleen bevelen dat die straf wordt uitgevoerd indien de veroordeelde te kennen geeft dat hij de behandeling niet of niet meer wil volgen, indien hij de uitvoering van de behandeling

onmogelijk maakt of indien hij de voorwaarden voor een goede uitvoering van de behandeling niet naleeft. Gelet op de in B.14 vermelde doelstellingen en op het feit dat de duur van de vervangende gevangenisstraf beperkt is en afhangt van het gepleegde misdrijf, staat die vervangende gevangenisstraf in een toereikend oorzakelijk verband met de veroordeling. Bijgevolg vindt de vervangende gevangenisstraf haar grondslag in artikel 5, lid 1, *a*), van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.16. Artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek houdt geen schending in van het recht op persoonlijke vrijheid gewaarborgd bij artikel 12, eerste lid, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 5 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.17. Het tweede onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 8328 is niet gegrond.

Het recht op eerbiediging van het privéleven (tweede middel in de zaak nr. 8328)

B.18. Het tweede middel in de zaak nr. 8328 is afgeleid uit de schending, door artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, van artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 7 van het Handvest. De verzoekende partij doet gelden dat de bestreden bepaling het recht op eerbiediging van het privéleven schendt.

B.19.1. De Grondwetgever heeft gestreefd naar een zo groot mogelijke concordantie tussen artikel 22 van de Grondwet en artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (*Parl. St.*, Kamer, 1992-1993, nr. 997/5, p. 2).

De draagwijdte van dat artikel 8 is analoog aan die van de voormelde grondwetsbepaling zodat de waarborgen die beide bepalingen bieden, een onlosmakelijk geheel vormen.

B.19.2. Het recht op eerbiediging van het privéleven heeft een ruime draagwijdte en omvat, onder meer, de eerbiediging van de fysieke en psychische integriteit van de persoon (EHRM, grote kamer, 25 juni 2019, *Nicolae Virgiliu Tănase t. Roemenië*, ECLI:CE:ECHR:2019:0625JUD004172013, § 126; grote kamer, 8 april 2021, *Vavříčka e.a. t. Tsjechische Republiek*, ECLI:CE:ECHR:2021:0408JUD004762113, § 261).

B.19.3. Artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, vereist dat elke overheidsinmenging in het recht op eerbiediging van het privéleven wordt voorgeschreven in een voldoende precieze wettelijke bepaling, dat die inmenging beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte en dat ze evenredig is met de nagestreefde wettige doelstelling.

B.19.4. Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikel 7 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de in artikel 22 van de Grondwet vervatte waarborgen.

B.20.1. In haar advies over het voorontwerp van wet dat aan de oorsprong ligt van boek I van het nieuw Strafwetboek, heeft de afdeling wetgeving van de Raad van State opgemerkt dat uit de tekst van het voorontwerp niet duidelijk bleek of de behandeling onder vrijheidsberoving « een dwangbehandeling » inhield, dan wel « enkel een gedwongen opname waarbij een vrijwillige behandeling wordt beoogd » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 397) :

« In zoverre [het voorontwerp van wet] dient te worden begrepen in de zin dat bij gebrek aan instemming van de veroordeelde de behandeling onder vrijheidsberoving niet wordt uitgevoerd, maar wel de opgelegde vervangende gevangenisstraf, kan worden aangenomen dat de ontworpen regeling geen dwangbehandeling inhoudt.

In zoverre [het voorontwerp van wet] echter dient te worden begrepen in de zin dat geen instemming van de veroordeelde vereist is, houdt [het] een vergaande inmenging in van het recht op lichamelijke en geestelijke integriteit. Dergelijke inmenging kan slechts worden aanvaard indien zij wordt toegestaan door een voldoende precieze wettelijke bepaling, zij beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte in een democratische samenleving en zij evenredig is met de daarmee nagestreefde wettige doelstelling » (*ibid.*, pp. 397-398).

In antwoord op die opmerkingen vermeldt de memorie van toelichting :

« Ingevolge het advies van de Raad van State 71.935/1 van 3 april 2023 (nr. 37.2) met betrekking tot het verplicht karakter van de behandeling, kan worden aangeduid (zoals geformuleerd door de gemachtigde in antwoord op de vragen van de Raad van State) : ‘ Het is niet omdat de voorafgaande toestemming van de veroordeelde niet vereist is om de behandeling onder vrijheidsberoving uit te spreken, dat een dergelijke behandeling tegen de wil van de persoon kan worden toegediend (dit zou bovendien in strijd zijn met de ethiek van therapeuten).

We mogen natuurlijk hopen dat in de meeste gevallen de opgelegde behandeling zal worden uitgesproken op verzoek of op zijn minst met instemming van de beklaagde of de beschuldigde. Maar zoals reeds aangegeven, zal het in eerste instantie aan de therapeut zijn om te proberen de veroordeelde aan de behandeling te laten houden en als de veroordeelde zich blijft verzetten tegen de behandeling, zal het nodig zijn om de vervangende straf op te leggen in overeenstemming met § 5. van artikel 42. Momenteel is er, inzake probatie-uitstel, niet voorzien in de voorafgaande instemming van de veroordeelde met de probatievoorwaarden die een behandeling kunnen omvatten (zelfs als dit wenselijk is). Ook hier zal de veroordeelde, indien hij de opgelegde behandelingsvoorwaarde niet respecteert, worden blootgesteld aan een procedure tot herroeping van het probatie-uitstel. Het doel is om de betrokkene te laten genieten van zorg in het kader van een vrijheidsstraf, die momenteel niet gegarandeerd is. Een dergelijke straf moet dan ook gunstiger worden geacht dan een pure en harde gevangenisstraf, zonder behandeling. Als de veroordeelde weigert zich aan behandeling te onderwerpen, kan de strafuitvoeringsrechtbank de gevangenisstraf uitvoeren. ' » (*ibid.*, p. 166).

B.20.2. Uit het voorgaande blijkt dat, hoewel de instemming van de betrokkene weliswaar niet is vereist vooraleer de straf van behandeling onder vrijheidsberoving wordt uitgesproken, hij nadien vrij is om al dan niet in te stemmen met de behandeling en hij in voorkomend geval zijn instemming kan intrekken. Indien hij te kennen geeft de behandeling niet of niet meer te willen volgen, kan de strafuitvoeringsrechtbank dan ook bevelen dat de vervangende gevangenisstraf wordt uitgevoerd (artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek). Daaruit volgt dat de bestreden bepaling geen dwangbehandeling met zich meebrengt.

B.21. Een strafrechtelijke veroordeling leidt op zich niet tot een inmenging in het recht van de veroordeelde op eerbiediging van zijn privéleven. Hoewel een strafrechtelijke veroordeling « bij de betrokkene leed [kan] veroorzaken op persoonlijk, sociaal, psychologisch en financieel vlak », « kunnen dergelijke gevolgen worden beschouwd als voorzienbare gevolgen van het plegen van een strafbaar feit » (EHRM, grote kamer, 3 april 2012, *Gillberg t. Zweden*, ECLI:CE:ECHR:2012:0403JUD004172306, § 68; zie ook EHRM, beslissing, 16 mei 2017, *Pekünlülü t. Turkije*, ECLI:CE:ECHR:2017:0516DEC002583214, §§ 43-45; grote kamer, 25 september 2018, *Denisov t. Oekraïne*, ECLI:CE:ECHR:2018:0925JUD007663911, § 98).

In de veronderstelling dat artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, in zoverre het de straf van behandeling onder vrijheidsberoving invoert en daaraan een vervangende gevangenisstraf verbindt, leidt tot een inmenging in het recht op eerbiediging van het privéleven, dient te worden onderzocht of die bepaling voldoende nauwkeurig is, beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte en evenredig is.

B.22. Zoals in B.14 is vermeld, wordt met artikel 42 van het Strafwetboek de hoofddoelstelling nagestreefd om de veroordeelde te behandelen alsook de in artikel 27 van het nieuw Strafwetboek geformuleerde doelstellingen. Die doelstellingen zijn legitiem.

B.23.1. De bestreden bepaling legt het wettelijk kader vast dat van toepassing is op de straf van behandeling onder vrijheidsberoving en voorziet daarbij in een aantal waarborgen.

B.23.2. Ten eerste worden in de bestreden bepaling de gevallen vastgesteld waarin de behandeling onder vrijheidsberoving kan worden bevolen. Om die straf te kunnen uitspreken, moet aan de volgende voorwaarden zijn voldaan :

- Het misdrijf moet « van die aard [zijn] dat een gevangenisstraf kan worden opgelegd » (artikel 42, § 1, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek);

- De dader van het misdrijf moet « aan een psychiatrische aandoening [lijden] die niet dermate ernstig is dat die zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden tenietdoet, maar waardoor hij een ernstig gevaar vormt voor andermans leven of integriteit » (artikel 42, § 1, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek). Zoals is vermeld in B.9.1 tot B.9.4, zijn die begrippen voldoende nauwkeurig.

- Het gepleegde misdrijf « moet mede het gevolg zijn van de psychiatrische aandoening » waaraan de betrokkene lijdt (artikel 42, § 1, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek). Met andere woorden, « [er wordt] vereist dat er een causaal verband bestaat tussen de stoornis en het gepleegde misdrijf » (*Parl. St., Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 167*);

- De behandeling onder vrijheidsberoving « kan niet worden opgelegd indien andere, minder dwingende straffen of maatregelen kunnen worden opgelegd om de gepaste zorg te verlenen en de maatschappij te beschermen » (artikel 42, § 1, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek). In de memorie van toelichting wordt beklemtoond dat « in navolging met de gevangenisstraf, [...] de behandeling onder vrijheidsberoving, die een vrijheidsbenemende straf is, [moet] worden beschouwd als een laatste redmiddel ten opzichte van de andere straffen of maatregelen die kunnen worden uitgesproken » (*Parl. St., Kamer, 2022-2023,*

DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 167). Bijgevolg, « indien de vonnisrechter van oordeel is dat een ambulante behandeling volstaat, moet derhalve de probatiestraf worden uitgesproken waarbij het volgen van deze behandeling een van de voorwaarden is », met dien verstande dat de probatiestraf in geval van verzachtende omstandigheden mogelijk is voor de misdrijven waarop tot een straf van niveau 6 kan worden gesteld (*ibid.*). Voor « de misdrijven waarop straffen van niveau 7 en 8 staan », waarvoor « de probatiestraf niet mogelijk [is] », kan de rechter in voorkomend geval « een gevangenisstraf met probatie-uitstel in plaats van de straf van vrijheidsberoving » uitspreken (*ibid.*, p. 168).

B.23.3. Ten tweede regelt de bestreden bepaling de procedure volgens welke de behandeling onder vrijheidsberoving kan worden opgelegd. Zo moet de rechter het gemotiveerde advies inwinnen van een deskundige of een gespecialiseerde dienst die bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit moeten zijn erkend, met dien verstande dat, gelet op de betrokken maatregel, voor het verlenen van die erkenning noodzakelijkerwijs een medische deskundigheid is vereist. Dat advies moet « een beschrijving [bevatten] van de aard van de eventuele psychiatrische aandoening waaraan de beklaagde of de beschuldigde lijdt, van het verband tussen de stoornissen en het misdrijf, evenals een voorstel betreffende de aard en de duur van de behandeling » (artikel 42, § 2, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek). « Om de tegenspraak te garanderen », kan de betrokkene zich op grond van artikel 42, § 2, derde lid, van het nieuw Strafwetboek bovendien laten onderzoeken door een arts van zijn keuze die kennis kan nemen van zijn dossier en wiens advies « dezelfde gegevens moet bevatten » als het dossier van de erkende deskundige of de erkende gespecialiseerde dienst (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 169). Na dat advies, dat de rechter niet moet volgen maar dat hij in overweging dient te nemen, moet hij, indien hij beslist de behandeling onder vrijheidsberoving op te leggen, in zijn beslissing de aard van de behandeling en de duur ervan vermelden (artikel 42, § 3, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek).

B.23.4. Ten derde regelen de artikelen 36 en 42 van het nieuw Strafwetboek de duur van de straf van behandeling onder vrijheidsberoving. Daarbij heeft de wetgever rekening gehouden met het feit dat het gaat om een straf, waarbij niet alleen de hoofddoelstelling om de veroordeelde te behandelen, maar ook de in artikel 27 van het nieuw Strafwetboek geformuleerde doelstellingen worden nagestreefd.

Zo wordt de behandeling onder vrijheidsberoving bevolen voor een beperkte duur, die afhankelijk is van het strafniveau dat op het gepleegde misdrijf van toepassing is (artikelen 36 en 42, § 3, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek). Binnen de strafmarge die, in voorkomend geval na aanneming van verzachtende omstandigheden, op dat misdrijf van toepassing is, komt het de rechter toe om een duur te bepalen die in verhouding staat tot de gezondheidstoestand of de psychiatrische aandoening van de veroordeelde (*Parl. St., Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, pp. 168-169*).

Daarenboven bepaalt artikel 42, § 3, vierde lid, van het nieuw Strafwetboek dat, indien de toestand van de veroordeelde voldoende is gestabiliseerd zodat redelijkerwijze niet te vrezen valt dat hij opnieuw ernstige misdrijven zou plegen, de strafuitvoeringsrechtbank, voor zover is voldaan aan de voorwaarden die van toepassing zijn voor het toekennen van een voorwaardelijke invrijheidstelling of een elektronisch toezicht voor een gevangenisstraf van eenzelfde duur, beslist om voortijdig een einde te maken aan de behandeling onder vrijheidsberoving door aan de veroordeelde één van die modaliteiten toe te kennen. Indien niet is voldaan aan de voorwaarden die van toepassing zijn voor het toekennen van een voorwaardelijke invrijheidstelling of een elektronisch toezicht voor een gevangenisstraf van eenzelfde duur, beslist de strafuitvoeringsrechtbank dat de betrokkene wordt overgeplaatst naar de gevangenis of in een instelling blijft waar de behandeling onder vrijheidsberoving wordt uitgevoerd, indien de positieve effecten van de behandeling zouden worden tenietgedaan door een opsluiting (artikel 42, § 3, vijfde lid, van het nieuw Strafwetboek). In dat verband vermeldt de memorie van toelichting dat de strafuitvoeringsrechtbank « hier rekening [zal] moeten houden met de problematiek van de betrokkene om hem in voorkomend geval op te nemen binnen het forensische circuit en niet de gevangenis (bijvoorbeeld een instelling met meer vrijheid) met voorbereiding op de voorwaardelijke invrijheidstelling » (*Parl. St., Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 171*).

B.23.5. Ten vierde, wat de uitvoering van de behandeling onder vrijheidsberoving betreft, waarborgt artikel 42, § 4, van het nieuw Strafwetboek dat die niet in een gevangenis kan plaatsvinden.

Wat de strafuitvoeringsregels betreft, heeft de afdeling wetgeving van de Raad van State in haar advies over het voorontwerp van wet dat aan de oorsprong ligt van boek I van het nieuw Strafwetboek in het algemeen opgemerkt dat die regels « niet thuishoren in boek 1 van het

Strafwetboek » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 381). Na die opmerking heeft de wetgever geantwoord dat de « bepalingen met betrekking tot straffen » en « die met betrekking tot de uitvoering ervan » vaak nauw met elkaar zijn verweven en dat « het [...] moeilijk [is] om de exacte reikwijdte van een straf te begrijpen zonder een zicht te hebben op de uitvoering ervan » (*ibid.*, p. 17). De wetgever heeft dan ook beoogd om de regels met betrekking tot de uitvoering van straffen in boek I van het nieuw Strafwetboek « tot het strikte minimum te beperken »; die regels zullen worden opgenomen in de wetgeving betreffende de strafuitvoering (*ibid.*). Daaruit volgt dat de strafuitvoeringsmodaliteiten van de behandeling onder vrijheidsberoving losstaan van de bestreden bepaling en dat zij, zoals in de memorie van toelichting wordt beklemtoond (*ibid.*, p. 170 en p. 297) en zoals blijkt uit paragraaf 4 van de bestreden bepaling, moeten worden opgenomen in de wetgeving betreffende de strafuitvoering. Het staat aan de wetgever om die uitvoeringsmodaliteiten aan te nemen vooraleer artikel 42 van het nieuw Strafwetboek in werking treedt.

De verzoekende partij bekritiseert in het bijzonder de mogelijkheid om de straf tijdelijk uit te voeren in een afdeling van de gevangenis en verwijst daarbij naar een uittreksel uit de memorie van toelichting, waarin wordt vermeld dat, « indien de veroordeelde zich reeds in de gevangenis zou bevinden op het moment dat de veroordeling tot een behandeling onder vrijheidsberoving in kracht van gewijsde treedt (bv. ten gevolge van de uitvoering van een andere straf), [...] alles in het werk [wordt] gesteld om de behandeling onder vrijheidsberoving zo snel mogelijk ten uitvoer te leggen in een gepaste instelling », dat « in afwachting daarvan [...] de straf [wordt] uitgevoerd in een annexe van de gevangenis, zodat er geen risico's voor de samenleving ontstaan door een vrijlating » en dat « de concrete modaliteiten zullen worden geregeld in het Wetboek van Strafwetboek » (*ibid.*, p. 170). Er dient evenwel te worden vastgesteld dat artikel 42 van het nieuw Strafwetboek niet in een dergelijke maatregel voorziet. Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of een dergelijke maatregel een grondslag kan vinden in andere bepalingen, volstaat de vaststelling dat die maatregel zou voortvloeien uit die andere bepalingen en niet uit de bestreden bepaling.

Ten slotte blijft de wet van 22 augustus 2002 « betreffende de rechten van de patiënt » van toepassing voor hetgeen niet wordt geregeld bij de bepalingen met betrekking tot de behandeling onder vrijheidsberoving.

B.23.6. Ten vijfde regelt artikel 42 van het nieuw Strafwetboek de vervangende gevangenisstraf die met de straf van behandeling onder vrijheidsberoving gepaard gaat.

Binnen de strafmarge die, in voorkomend geval na aanneming van verzachtende omstandigheden, van toepassing is op het gepleegde misdrijf moet de rechter de duur van de vervangende gevangenisstraf bepalen, die niet lager kan zijn dan die van de door hem uitgesproken behandeling onder vrijheidsberoving (artikel 42, § 3, derde lid, van het nieuw Strafwetboek).

Artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek bepaalt de gevallen waarin de uitvoering van die vervangende gevangenisstraf door de strafuitvoeringsrechtbank kan worden bevolen. Die bepaling voorziet eveneens erin dat de veroordeelde vooraf moet worden gehoord. Zij legt ook op dat rekening moet worden gehouden met het deel van de straf van behandeling onder vrijheidsberoving dat de veroordeelde reeds heeft ondergaan.

B.23.7. Uit het voorgaande blijkt dat de bestreden bepaling de straf van behandeling onder vrijheidsberoving voldoende nauwkeurig regelt en dat die straf, gelet op de waarborgen waarin wordt voorzien, evenredig is met de nagestreefde legitieme doelstellingen.

B.24. Daaruit volgt dat, in de veronderstelling dat de bestreden bepaling tot een inmenging in het recht op eerbiediging van het privéleven leidt, die inmenging verantwoord is.

B.25. Het tweede middel in de zaak nr. 8328 is niet gegrond.

Het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie (derde middel in de zaak nr. 8328)

B.26. Het derde middel in de zaak nr. 8328 is afgeleid uit de schending, door artikel 42 van het nieuw Strafwetboek, van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 12, 14 en 22 ervan, met de artikelen 3, 5, 7, 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 6, 7, 20, 21 en 49 van het Handvest.

In de drie onderdelen van het middel bekritiseert de verzoekende partij meerdere verschillen in behandeling.

B.27.1. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet waarborgen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

Het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie sluit niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.27.2. Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens waarborgt eveneens het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie wat betreft het genot van de rechten en vrijheden die in dat Verdrag en de aanvullende protocollen ervan zijn vermeld.

Te dezen voegt die bepaling niets toe aan de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.27.3. Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikelen 20 en 21 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet vervatte waarborgen.

Eerste onderdeel

B.28. In het eerste onderdeel bekritiseert de verzoekende partij het feit dat een wettelijk kader tot regeling van de strafopvolging van de behandeling onder vrijheidsberoving ontbreekt alsook het feit dat, wanneer de toestand verbetert van de persoon die tot een behandeling onder vrijheidsberoving wordt veroordeeld, zulks in een aantal gevallen ertoe kan leiden dat hij naar

de gevangenis wordt overgeplaatst. De verzoekende partij doet gelden dat de daaruit voortvloeiende verschillen in behandeling ten opzichte van de geïnterneerde personen, niet redelijk verantwoord zijn.

B.29.1. De bekritiseerde verschillen in behandeling berusten op een objectief criterium van onderscheid, namelijk de mate van toerekeningsvatbaarheid van de betrokkene en het gevolg dat de bevoegde rechter daaraan heeft verbonden, door hetzij de internering te bevelen hetzij een behandeling onder vrijheidsberoving uit te spreken. Die vaststelling wordt niet in twijfel getrokken door de omstandigheid dat, zoals blijkt uit hetgeen in B.4.2 is vermeld, de respectievelijke toepassingsgebieden van de interneringsmaatregel en de behandeling onder vrijheidsberoving elkaar gedeeltelijk overlappen en dat de rechter in dergelijke gevallen over een beoordelingsvrijheid beschikt.

B.29.2. Dat criterium van onderscheid is eveneens pertinent. De wetgever vermocht redelijkerwijs in onderscheiden bepalingen te voorzien, enerzijds, voor de internering, die een veiligheidsmaatregel is en geen straf (artikel 2 van de wet van 5 mei 2014), en, anderzijds, voor de behandeling onder vrijheidsberoving, die daarentegen wel een straf is. Zoals in B.14 is vermeld, wordt met de bestreden maatregel niet alleen de hoofddoelstelling nagestreefd om de veroordeelde te behandelen, maar ook de doelstellingen die in artikel 27 van het nieuw Strafwetboek op algemene wijze voor elke straf worden geformuleerd.

In zoverre de verzoekende partij bekritiseert dat bepalingen tot regeling van de uitvoeringsmodaliteiten van de behandeling onder vrijheidsberoving ontbreken, dient te worden vastgesteld dat, zoals in B.23.5 is vermeld, die uitvoeringsmodaliteiten losstaan van de bestreden bepaling en in de wetgeving betreffende de uitvoering van de straffen moeten worden opgenomen. Zoals eveneens in B.23.5 is vermeld, komt het de wetgever toe om die uitvoeringsmodaliteiten aan te nemen vooraleer de bestreden bepaling in werking treedt.

Gelet op het feit dat de behandeling onder vrijheidsberoving een straf is en gelet op de doelstellingen die met artikel 42 van het nieuw Strafwetboek worden nagestreefd, vermocht de wetgever overigens redelijkerwijs te bepalen dat, wanneer de toestand van de veroordeelde voldoende is gestabiliseerd opdat redelijkerwijze niet langer te vrezen valt dat hij opnieuw ernstige misdrijven zou plegen, maar niet is voldaan aan de voorwaarden die van toepassing zijn op het toekennen van een voorwaardelijke invrijheidstelling of een elektronisch toezicht

voor een gevangenisstraf van eenzelfde duur, de strafuitvoeringsrechtbank beslist dat de betrokkene naar de gevangenis wordt overgeplaatst of in een instelling blijft waar de behandeling onder vrijheidsberoving wordt uitgevoerd indien de positieve effecten van de behandeling zouden worden tenietgedaan door een opsluiting (artikel 42, § 3, vijfde lid, van het nieuw Strafwetboek).

B.29.3. Ten slotte blijkt uit hetgeen in B.23.1 tot B.23.7 is vermeld dat de bestreden bepaling geen onevenredige gevolgen heeft voor de personen die tot een behandeling onder vrijheidsberoving worden veroordeeld.

B.30. De gecombineerde lezing van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet met de andere in het middel beoogde bepalingen leidt niet tot een andere conclusie.

B.31. Het eerste onderdeel van het derde middel in de zaak nr. 8328 is niet gegrond.

Tweede onderdeel

B.32. In het tweede onderdeel bekritiseert de verzoekende partij het feit dat de personen die reeds in hechtenis worden gehouden en vervolgens tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving worden veroordeeld, hun straf tijdelijk in een afdeling van de gevangenis uitvoeren totdat zij naar een gepaste instelling worden overgeplaatst. Volgens de verzoekende partij ontstaat daardoor een onverantwoord verschil in behandeling ten opzichte van de personen die niet in hechtenis worden gehouden en die worden veroordeeld tot een behandeling onder vrijheidsberoving.

B.33. Zoals in B.23.5 is vermeld, bepaalt artikel 42 van het nieuw Strafwetboek niet dat, in de situatie waarin een persoon reeds gedetineerd is wanneer hij tot een behandeling onder vrijheidsberoving wordt veroordeeld, zijn straf tijdelijk kan worden uitgevoerd in een afdeling van de gevangenis. Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of een dergelijke maatregel zijn grondslag kan vinden in andere bepalingen, volstaat de vaststelling dat die maatregel zou voortvloeien uit die andere bepalingen en niet uit de bestreden bepaling.

B.34. Het tweede onderdeel van het derde middel in de zaak nr. 8328 is niet gegrond.

Derde onderdeel

B.35. Het derde onderdeel is gericht tegen de vervangende gevangenisstraf waarin artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek voorziet. Volgens de verzoekende partij worden de personen die die vervangende gevangenisstraf moeten uitvoeren, op onverantwoorde wijze verschillend behandeld, enerzijds, ten opzichte van de personen die hun straf van behandeling onder vrijheidsberoving in een instelling bedoeld in artikel 42, § 4, van het nieuw Strafwetboek uitvoeren en, anderzijds, ten opzichte van de geïnterneerden.

B.36. Krachtens de bestreden bepaling kan de vervangende gevangenisstraf slechts worden uitgevoerd ten aanzien van de personen die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving werden veroordeeld en die zich in één van de in artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek bedoelde gevallen bevinden. Daaruit volgt een verschil in behandeling ten opzichte van de personen die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving werden veroordeeld en die niet in één van die gevallen verkeren, alsook ten opzichte van de geïnterneerden.

B.37. Dat verschil in behandeling berust op een objectief criterium van onderscheid, namelijk het feit of de betrokkene al dan niet een persoon is die tot een straf van behandeling onder vrijheidsberoving werd veroordeeld en zich in één van de gevallen bedoeld in artikel 42, § 5, van het nieuw Strafwetboek bevindt, dat wil zeggen dat hij niet of niet meer bereid is de behandeling te volgen, dat hij de uitvoering van de behandeling onmogelijk maakt of dat hij de voorwaarden voor een goede uitvoering van de behandeling niet naleeft.

B.38. Dat criterium van onderscheid is eveneens pertinent daar met de bestreden bepaling niet alleen de hoofddoelstelling wordt nagestreefd om de veroordeelde te behandelen, maar ook de doelstellingen die in artikel 27 van het nieuw Strafwetboek op algemene wijze voor elke straf worden geformuleerd.

Bovendien, zoals in B.20.2 is vermeld, waarborgt de bestreden bepaling aldus dat de straf van behandeling onder vrijheidsberoving geen dwangbehandeling inhoudt, aangezien de veroordeelde vrij is om niet in te stemmen met de behandeling of om zijn instemming in te

trekken, in welk geval de strafuitvoeringsrechtbank de uitvoering van de vervangende gevangenisstraf kan bevelen.

B.39. Om de in B.15 en in B.23.6 vermelde redenen heeft de vervangende gevangenisstraf geen onevenredige gevolgen.

B.40. De gecombineerde lezing van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet met de andere in het middel beoogde bepalingen leidt niet tot een andere conclusie.

B.41. Het derde onderdeel van het derde middel in de zaak nr. 8328 is niet gegrond.

Ten aanzien van de herhaling (vierde middel in de zaak nr. 8328)

Wat betreft de bestreden bepaling

B.42.1. Het bestreden artikel 60 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Herhaling », bepaalt :

« Indien de dader wordt vervolgd voor een misdrijf waarop door de wet een straf van niveau 1, 2, 3, 4, 5 of 6 is gesteld, kan deze straf worden verhoogd naar een straf van het onmiddellijk hogere niveau indien op het ogenblik van het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren verlopen waren te rekenen vanaf de dag waarop een vorige veroordeling in kracht van gewijsde is getreden. De termijn van vijf jaar wordt evenwel verlengd met de tijd waarin de gevangenisstraf of behandeling onder vrijheidsberoving wordt uitgevoerd, met uitzondering van de periode gedurende dewelke de straf wordt uitgevoerd onder de modaliteit van het elektronisch toezicht en de periodes van voorwaardelijke of voorlopige invrijheidstelling.

Indien de dader wordt vervolgd voor een misdrijf waarop door de wet een straf van niveau 7 is gesteld en de dader reeds eerder werd veroordeeld tot een straf van niveau 7 of 8, wordt de minimumstraf gebracht op een gevangenisstraf van tweeëntwintig jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van zeventien jaar ».

B.42.2. Uit de memorie van toelichting bij het nieuw Strafwetboek blijkt dat de wetgever heeft geopteerd voor « een systeem van algemene herhaling », in die zin dat « de eerdere veroordeling, die aanleiding geeft tot vaststelling van de staat van herhaling, [...] dus betrekking [kan] hebben op een totaal ander type feiten » dan het type feiten waarvoor de dader

wordt vervolgd (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 242).

B.42.3. Wat betreft de situaties waarin de dader wordt vervolgd voor een misdrijf waarop een straf van niveau 1, 2, 3, 4, 5 of 6 staat, voorziet artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek in een stelsel van facultatieve en tijdelijke herhaling. Daaromtrent vermeldt de memorie van toelichting :

« Om de rechter de mogelijkheid te geven de proportionaliteit van de straf te bewaken, wordt voor wat betreft de niveaus 1 tot en met 6 in een facultatieve verhoging van de straf met één niveau voorzien. De staat van wettelijke herhaling is voor deze niveaus ook tijdelijk : er is slechts sprake van wettelijke herhaling indien de nieuwe feiten werden gepleegd binnen een termijn van vijf jaar na het in kracht van gewijsde treden van de eerdere veroordeling, verlengd met de tijd waarin de gevangenisstraf of behandeling onder vrijheidsberoving wordt uitgevoerd, met uitzondering van de periode van vervroegde invrijheidstelling » (*ibid.*, p. 243).

Tijdens de parlementaire voorbereiding werd een amendement ingediend « teneinde het beginsel van de algemene herhaling te vervangen door het principe van de bijzondere herhaling voor de straffen van niveau 1 tot 6 » (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3374/002, pp. 4-5; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3374/006, pp. 2-3; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3374/011, pp. 2-3). Dat amendement werd verworpen. Tijdens de commissiebesprekingen in eerste lezing beklemtoonde de bevoegde minister dat dat amendement inging « tegen de filosofie van het wetsontwerp », waarvan het « de bedoeling [is] om de rechter een zo ruim mogelijk sanctiepalet te geven » (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3374/004, p. 115).

B.42.4. Voor de situaties waarin de dader wordt vervolgd voor een misdrijf waarop een straf van niveau 7 staat, voorziet artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek, waarvan de toepassing vereist dat de dader eerder tot een straf van niveau 7 of 8 werd veroordeeld, in een stelsel van « verplichte » (*ibid.*, p. 61) en « permanente » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 243) herhaling. Die staat van herhaling leidt ertoe dat de minimumgevangenisstraf of de minimumstraf van de behandeling onder vrijheidsberoving wordt verhoogd, waarbij « [die] benadering werd verkozen omdat het stijgen van een tijdelijke straf naar een levenslange straf van niveau 8 disproportioneel zou zijn » (*ibid.*, p. 244).

B.42.5. Voor de situaties waarin de dader wordt vervolgd voor een misdrijf waarop een straf van niveau 8 staat, voorziet artikel 60 van het nieuw Strafwetboek tot slot niet in een stelsel van herhaling. Daaromtrent vermeldt de memorie van toelichting :

« Voor wat betreft misdrijven waarop een straf van niveau 8 is gesteld, wordt niet voorzien in een regime van wettelijke herhaling. Het betreft de zwaarst mogelijke straf, zodat het stijgen van de straf met een niveau niet mogelijk is. Ook de minimumstraf kan niet worden opgetrokken, nu de straf van niveau 8 levenslange gevangenisstraf is en het hof van assisen slechts een lagere straf kan opleggen na aanneming van verzachtende omstandigheden. Om de gelijke behandeling van personen die worden veroordeeld tot een straf van niveau 8 te verzekeren, wordt ook geen strafverhoging voorzien voor wat betreft de behandeling onder vrijheidsberoving » (*ibid.*).

Wat betreft het vierde middel in de zaak nr. 8328

B.43. Het vierde middel in de zaak nr. 8328 is afgeleid uit de schending van het bij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet gewaarborgde beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, van artikel 12 van de Grondwet en van het evenredigheidsbeginsel, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 5, 7 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met de artikelen 6, 20 en 49 van het Handvest.

In de vier onderdelen van het middel bekritiseert de verzoekende partij meerdere verschillen in behandeling en gelijke behandelingen die uit artikel 60 van het nieuw Strafwetboek voortvloeien.

Eerste, tweede en derde onderdeel

B.44.1. In het eerste onderdeel voert de verzoekende partij in essentie aan dat artikel 60 van het nieuw Strafwetboek een onverantwoord verschil in behandeling doet ontstaan tussen, enerzijds, de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 1 tot 7 staat die reeds eerder werden veroordeeld, en, anderzijds, de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 1 tot 7 staat die nog niet eerder werden veroordeeld. In tegenstelling tot wat de Ministerraad aanvoert, blijkt uit het verzoekschrift voldoende welke twee categorieën van personen met elkaar moeten worden vergeleken.

B.44.2. In het tweede onderdeel doet de verzoekende partij in essentie gelden dat artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek van toepassing is op de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 1 tot 6 staat, los van het feit of hun eerdere veroordeling al dan niet betrekking heeft op een misdrijf van dezelfde aard en los van het feit of hun eerdere veroordeling al dan niet een gevangenisstraf is. Volgens haar behandelt die bepaling personen die zich in wezenlijk verschillende situaties bevinden, aldus op dezelfde wijze, zonder dat die gelijke behandeling redelijk verantwoord is.

B.44.3. In het derde onderdeel voert de verzoekende partij in essentie aan dat artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek van toepassing is op de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 7 staat, los van het feit of hun eerdere veroordeling al dan niet betrekking heeft op een misdrijf van dezelfde aard. Volgens haar behandelt die bepaling personen die zich in wezenlijk verschillende situaties bevinden, aldus op dezelfde wijze, zonder dat die gelijke behandeling redelijk verantwoord is.

B.45. Gelet op de onderlinge samenhang ervan onderzoekt het Hof die drie onderdelen samen.

B.46. De twee in B.44.1 vermelde categorieën van personen zijn vergelijkbaar in het licht van de bestreden maatregel aangezien het in beide gevallen om daders van een misdrijf gaat waarop een straf van niveau 1 tot 7 staat.

B.47. Het eerste onderdeel bekritiseert twee verschillen in behandeling.

Artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek doet een verschil in behandeling ontstaan tussen de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 1 tot 6 staat naargelang zij al dan niet een eerdere veroordeling hebben opgelopen die minder dan vijf jaar voordat zij het nieuwe misdrijf plegen, in kracht van gewijsde is getreden. Dat criterium van onderscheid is objectief.

Artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek doet een verschil in behandeling ontstaan tussen de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 7 staat naargelang zij al dan niet eerder werden veroordeeld tot een straf van niveau 7 of 8. Dat criterium van onderscheid is eveneens objectief.

B.48. Het repressieve beleid waaronder de vaststelling van de ernst van een tekortkoming en de zwaarwichtigheid waarmee die tekortkoming kan worden bestraft, met inbegrip van de mogelijkheden tot individualisering van de straf en de daaraan verbonden gevolgen en vorderingen, behoort tot de beoordelingsvrijheid van de wetgever.

B.49. Ten aanzien van de in artikel 27 van het nieuw Strafwetboek vermelde doelstellingen van de straf en rekening houdend met de ruime beoordelingsvrijheid waarover de wetgever ter zake beschikt, vermocht hij redelijkerwijs te voorzien in strengere strafbepalingen ten aanzien van de personen die reeds eerder werden veroordeeld.

Bovendien vermocht de wetgever redelijkerwijs ervan uit te gaan dat, wanneer een persoon een misdrijf pleegt waarop een straf van niveau 1 tot 6 staat, terwijl hij minder dan vijf jaar geleden eerder werd veroordeeld, een strengere regeling verantwoord is, los van de aard van het eerdere misdrijf en los van het soort veroordeling waartoe dat misdrijf aanleiding had gegeven.

Op dezelfde wijze vermocht de wetgever redelijkerwijs ervan uit te gaan dat, wanneer een persoon een misdrijf pleegt waarop een straf van niveau 7 staat, terwijl hij reeds eerder tot een straf van niveau 7 of 8 werd veroordeeld, een strengere regeling verantwoord is, los van de aard van het eerdere misdrijf.

B.50.1. Het Hof moet nog onderzoeken of de bestreden bepaling geen onevenredige gevolgen heeft.

B.50.2. Wat betreft de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 1 tot 6 staat, voorziet artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek in een stelsel van facultatieve herhaling. Zonder dat hij daartoe gehouden is, kan de rechter de straf verzwaren. Die bepaling past aldus in de doelstelling om de rechter toe te laten een straf op maat uit te spreken naargelang van elke individuele situatie (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, pp. 242-243; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3374/004, p. 61). Bovendien kan de rechter nog steeds verzachtende omstandigheden aannemen en de straf dienovereenkomstig verlagen (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 239).

Daarenboven kan de rechter, indien hij beslist de straf wegens herhaling te verzwaren, dat slechts doen door een straf van het onmiddellijk hogere niveau op te leggen.

Ten slotte gaat het om een stelsel van tijdelijke herhaling daar de wetgever heeft gekozen voor een proeftijd die in beginsel vijf jaar duurt.

Daaruit volgt dat artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek geen onevenredige gevolgen veroorzaakt.

B.50.3. Met betrekking tot de daders van een misdrijf waarop een straf van niveau 7 staat, wordt, hoewel artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek in een stelsel van verplichte herhaling voorziet, geen afbreuk gedaan aan de mogelijkheid voor de rechter om verzachtende omstandigheden aan te nemen (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 239) en om de straf van niveau 7 bijgevolg te verlagen tot een straf van niveau 6, 5, 4 of 3 (artikelen 30 en 36, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek).

Hoewel het weliswaar om een stelsel van permanente herhaling gaat, is dat stelsel bovendien beperkt tot de gevallen waarin de eerdere veroordeling bijzonder ernstig is, namelijk een veroordeling tot een straf van niveau 7 of 8.

Daaruit volgt dat artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek geen onevenredige gevolgen veroorzaakt.

B.51.1. Uit het voorgaande volgt dat het in B.44.1 vermelde verschil in behandeling redelijk verantwoord is.

B.51.2. Uit het voorgaande vloeit eveneens voort dat de in B.44.2 en in B.44.3 vermelde gelijke behandelingen redelijk verantwoord zijn, zonder dat het noodzakelijk is te bepalen of de betrokkenen zich in wezenlijk verschillende situaties bevinden.

B.51.3. De gecombineerde lezing van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet met de andere in het middel beoogde bepalingen leidt niet tot een andere conclusie.

B.52. Het eerste, tweede en derde onderdeel van het vierde middel in de zaak nr. 8328 zijn niet gegrond.

Vierde onderdeel

B.53. In het vierde onderdeel voert de verzoekende partij in essentie aan dat de bestreden bepaling twee niet te verantwoorden verschillen in behandeling doet ontstaan tussen de natuurlijke personen en de rechtspersonen, in zoverre de verlenging van de proeftijd waarin wordt voorzien in artikel 60, eerste lid, tweede zin, van het nieuw Strafwetboek enkel betrekking heeft op de natuurlijke personen en in zoverre de in artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek bedoelde verhoging van de minimumstraf alleen betrekking heeft op de natuurlijke personen.

B.54. De twee door de verzoekende partij bekritiseerde verschillen in behandeling berusten op een objectief criterium van onderscheid, namelijk het feit of de betrokkene een natuurlijke persoon of een rechtspersoon is.

B.55. Artikel 60, eerste lid, eerste zin, van het nieuw Strafwetboek kan worden toegepast op zowel de natuurlijke personen als de rechtspersonen. De in die bepaling bedoelde strafverhoging in geval van herhaling geldt immers voor alle straffen van de niveaus 1 tot 6, zonder een onderscheid te maken naargelang de aard van de straf. Aldus geldt die strafverhoging ook voor de op de rechtspersonen toepasselijke straffen van de niveaus 1 tot 6, zoals vastgesteld bij artikel 38 van het nieuw Strafwetboek.

Artikel 60, eerste lid, tweede zin, van het nieuw Strafwetboek heeft daarentegen enkel betrekking op de natuurlijke personen, aangezien enkel die personen kunnen worden gestraft met vrijheidsberovende straffen zoals de gevangenisstraf en de straf van behandeling onder vrijheidsberoving. De uitvoering van een vrijheidsberovende straf is in beginsel, op zich, van dien aard dat het plegen van een nieuw misdrijf erdoor bijzonder wordt bemoeilijkt. Bijgevolg vermocht de wetgever redelijkerwijs ervan uit te gaan dat de proeftijd van vijf jaar diende te worden verlengd met de uitvoeringstermijn van de vrijheidsberovende straf, met uitzondering van de periode waarin de veroordeelde bepaalde voorwaarden geniet, die hem ruimere mogelijkheden tot handelen bieden. De wetgever vermocht redelijkerwijs ervan uit te gaan dat

het daarentegen niet nodig was te voorzien in een verlenging van de proeftijd wanneer de dader werd veroordeeld tot een straf die geen vrijheidsberovende straf is, zoals met name het geval is voor de op de rechtspersonen toepasselijke straffen.

B.56. Artikel 60, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek schendt bijgevolg niet het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, zoals gewaarborgd bij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. In die mate is het vierde onderdeel van het vierde middel in de zaak nr. 8328 niet gegrond.

B.57.1. Artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek kan enkel worden toegepast op de natuurlijke personen, daar de verhoging van de minimumstraf waarin die bepaling voorziet enkel de gevangenisstraf en de straf van behandeling onder vrijheidsberoving betreft.

B.57.2. Zoals blijkt uit de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3374/001 en DOC 55-3375/001, p. 157), heeft de wetgever een zo strak mogelijk parallellisme tot stand willen brengen met betrekking tot de behandeling van natuurlijke personen en die van rechtspersonen op strafrechtelijk vlak, rekening houdend met onder meer de onmogelijkheid om aan die laatsten een vrijheidsberovende straf op te leggen. In dat opzicht voorziet het voormelde artikel 38 van het nieuw Strafwetboek in acht niveaus van hoofdstraffen, voornamelijk geldboetes, die zijn aangepast aan de situatie van de rechtspersonen, naar analogie met de acht niveaus van hoofdstraffen die voor de natuurlijke personen zijn vastgesteld krachtens artikel 36 van hetzelfde Wetboek. Volgens de parlementaire voorbereiding gaat het om « een rechtstreekse regeling van de op rechtspersonen toepasselijke straffen volgens niveaus van straffen voor natuurlijke personen » (*ibid.*, p. 158). Wat de straffen van niveau 1 betreft, dat het enige niveau is waarvoor aan natuurlijke personen een geldboete als hoofdstraf kan worden opgelegd, zijn het minimum en het maximum van de geldboete overigens identiek voor natuurlijke personen en rechtspersonen, namelijk 200 en 20 000 euro (artikelen 36, negende lid, en 38, negende lid, van het nieuw Strafwetboek), hetgeen eveneens de voormelde doelstelling van parallellisme bevestigt.

B.57.3. In die omstandigheden is het niet redelijk verantwoord dat natuurlijke personen wel – en rechtspersonen niet – worden onderworpen aan een verhoging van de minimumstraf wanneer zij, nadat zij reeds werden veroordeeld tot een straf van niveau 7 of 8, opnieuw een bijzonder zwaar misdrijf plegen, namelijk een misdrijf waarop een straf van niveau 7 staat. Er

valt niet in te zien waarom een strengere bestraffing noodzakelijk zou zijn in het ene geval van herhaling, maar niet in het andere. Zulks geldt des te meer daar rechtspersonen, zoals natuurlijke personen, wel kunnen worden onderworpen aan een strafverhoging in geval van herhaling van minder zware misdrijven (artikel 60, eerste lid, eerste zin, van het nieuw Strafwetboek), zoals is vermeld in B.55.

B.58.1. Artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek schendt bijgevolg het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, zoals gewaarborgd bij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het niet voorziet in een verhoging van de minimumstraf wanneer een rechtspersoon wordt vervolgd voor een misdrijf waarop door de wet een straf van niveau 7 is gesteld en hij reeds eerder werd veroordeeld tot een straf van niveau 7 of 8. In die mate is het vierde onderdeel van het vierde middel in de zaak nr. 8328 gegrond.

B.58.2. Het staat aan de wetgever die ongrondwettigheid te verhelpen, en in het bijzonder de concrete hoogte van de minimale geldboete in zulk een situatie te bepalen.

Ten aanzien van de kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag (zaak nr. 8339)

Wat betreft de bestreden bepaling

B.59.1. Het bestreden artikel 547 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag », bepaalt :

« Kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag is het met kwaad opzet en in het openbaar aantasten van de bindende kracht van de wet of van de rechten of het gezag van de grondwettelijke instellingen en dit door het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen waardoor er een ernstige en reële bedreiging van de nationale veiligheid, de openbare volksgezondheid of de goede zeden is.

Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 1 wanneer zij betrekking heeft op een niet-strafrechtelijke wet, of een strafrechtelijke wet en een misdrijf strafbaar met een straf van niveau 2 of meer.

Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 2 wanneer zij betrekking heeft op een strafrechtelijke wet en een misdrijf strafbaar met een straf van niveau 5 of meer ».

B.59.2. Uit de memorie van toelichting bij het nieuw Strafwetboek en de verklaringen van de bevoegde minister tijdens de commissiebesprekingen in eerste lezing blijkt dat artikel 547 van het nieuw Strafwetboek ertoe strekt de artikelen 2 en 3 van het decreet van 20 juli 1831 « op de drukpers » en artikel 268 van het Strafwetboek van 1867 te vervangen, en tevens het toepassingsgebied van de strafbaarstelling te beperken (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 531-534; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/006, p. 173). De uiteindelijke versie van de bestreden bepaling vindt haar oorsprong in een amendement (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/009, pp. 2-3), dat in de commissie in tweede lezing werd besproken en aangenomen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/010, pp. 5-8 en 63-67). Die bepaling heeft ingevolge de besprekingen in voltallige zitting geen andere wijzigingen ondergaan (*Integraal Verslag*, Kamer, 21 februari 2024, CRIV 55 PLEN 290, pp. 23-24, 43-45, 53-54, 59, 61-62 en 64), aangezien een amendement tot schrapping ervan (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/012, pp. 20-22) werd verworpen (*Integraal Verslag*, Kamer, 22 februari 2024, CRIV 55 PLEN 292, p. 51).

Wat betreft de middelen

De vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering (tweede middel in de zaak nr. 8339)

B.60. Het tweede middel in de zaak nr. 8339 is afgeleid uit de schending van de vrijheid van gedachte en meningsuiting, de betogingsvrijheid, de persvrijheid en de vrijheid van vreedzame vergadering, zoals gewaarborgd bij de artikelen 19, 25, 26 en 27 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 9, 10 en 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10, 11 en 12 van het Handvest en met de artikelen 18, 19 en 21 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

In het eerste onderdeel doen de verzoekende partijen gelden dat artikel 547 van het nieuw Strafwetboek de vrijheid van meningsuiting schendt.

In het tweede onderdeel voeren de verzoekende partijen aan dat het voormelde artikel de vrijheid van vreedzame vergadering schendt.

Gelet op hun onderling samenhang onderzoekt het Hof de twee onderdelen samen.

B.61.1. Om te voldoen aan de vereisten van artikel 6 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, moeten de middelen van het verzoekschrift te kennen geven welke van de regels waarvan het Hof de naleving waarborgt, zouden zijn geschonden, alsook welke de bepalingen zijn die deze regels zouden schenden, en uiteenzetten in welk opzicht die regels door de bedoelde bepalingen zouden zijn geschonden.

B.61.2. In zoverre het is afgeleid uit de schending van de bepalingen die respectievelijk de vrijheid van meningsuiting (artikel 19 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten) en de vrijheid van vreedzame vergadering (artikel 26 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 12 van het Handvest en met artikel 21 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten) waarborgen, voldoet het middel, zoals uiteengezet in het verzoekschrift, aan de in B.61.1 vermelde vereisten.

Wat artikel 25 van de Grondwet betreft, dat de persvrijheid waarborgt, volstaat het vast te stellen dat de verzoekende partijen daarbij geen grief aanvoeren die onderscheiden is van de grief die is afgeleid uit de schending van de bepalingen waarbij de vrijheid van meningsuiting wordt gewaarborgd.

Wat tot slot artikel 27 van de Grondwet betreft, waarin de vrijheid van vereniging wordt gewaarborgd, zetten de verzoekende partijen niet uiteen in welk opzicht die bepaling zou zijn geschonden. Het middel is onontvankelijk in zoverre het is afgeleid uit de schending van die bepaling.

B.62.1. Artikel 19 van de Grondwet bepaalt :

« De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd ».

Artikel 19 van de Grondwet verbiedt dat de vrijheid van meningsuiting aan preventieve beperkingen wordt onderworpen, maar het verbiedt niet dat misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheid worden gepleegd, worden bestraft.

Artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid, hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging te belijden door de eredienst, door het onderwijzen ervan, door de praktische toepassing ervan en het onderhouden van de geboden en voorschriften.

2. De vrijheid van godsdienst of overtuiging te belijden kan aan geen andere beperkingen zijn onderworpen dan die welke bij de wet zijn voorzien, en die in een democratische samenleving nodig zijn voor de openbare orde, gezondheid of zedelijkheid of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen ».

Artikel 10 van hetzelfde Verdrag bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht grenzen. Dit artikel belet niet dat Staten radio-omroep-, bioscoop- of televisie-ondernemingen kunnen onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

2. Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, welke bij de wet worden voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen ».

Artikel 18 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bepaalt :

« 1. Een ieder heeft het recht op vrijheid van denken, geweten en godsdienst. Dit recht omvat tevens de vrijheid een zelf gekozen godsdienst of overtuiging te hebben of te aanvaarden, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging tot uiting te brengen door de eredienst, het onderhouden van de geboden en voorschriften, door praktische toepassing en het onderwijzen ervan.

2. Op niemand mag dwang worden uitgeoefend die een belemmering zou betekenen van zijn vrijheid een door hemzelf gekozen godsdienst of overtuiging te hebben of te aanvaarden.

3. De vrijheid van een ieder zijn godsdienst of overtuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de orde, de volksgezondheid, de goede zeden of de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

4. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich de vrijheid te eerbiedigen van ouders of wettige voogden, de godsdienstige en morele opvoeding van hun kinderen of pupillen overeenkomstig hun eigen overtuiging te verzekeren ».

Artikel 19 van hetzelfde Verdrag bepaalt :

« 1. Een ieder heeft het recht zonder inmenging een mening te koesteren.

2. Een ieder heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbelden van welke aard ook op te sporen, te ontvangen en door te geven, ongeacht grenzen, hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn keuze.

3. Aan de uitoefening van de in het tweede lid van dit artikel bedoelde rechten zijn bijzondere plichten en verantwoordelijkheden verbonden. Deze kan derhalve aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen beperkingen die bij de wet worden voorzien en nodig zijn :

a) in het belang van de rechten of de goede naam van anderen;

b) in het belang van de nationale veiligheid of ter bescherming van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden ».

Artikel 10 van het Handvest bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst en overtuiging te veranderen en de vrijheid, hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als privé, zijn godsdienst te belijden of zijn overtuiging tot uitdrukking te brengen in erediensten, in onderricht, in de praktische toepassing ervan en in het onderhouden van geboden en voorschriften.

2. Het recht op dienstweigering op grond van gewetensbezwaren wordt erkend volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen ».

Artikel 11 van hetzelfde Handvest bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te hebben en de vrijheid kennis te nemen en te geven van informatie of ideeën, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen.

2. De vrijheid en de pluriformiteit van de media worden geëerbiedigd ».

B.62.2. In zoverre zij het recht op vrije meningsuiting erkennen, hebben de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten een draagwijdte die analoog is aan die van artikel 19 van de Grondwet, dat de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten erkent.

De bij die bepalingen geboden waarborgen vormen dan ook, in die mate, een onlosmakelijk geheel.

B.62.3. Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in de artikelen 10 en 11 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in artikel 19 van de Grondwet zijn vervat.

B.63.1. Artikel 26 van de Grondwet bepaalt :

« De Belgen hebben het recht vreedzaam en ongewapend te vergaderen, mits zij zich gedragen naar de wetten, die het uitoefenen van dit recht kunnen regelen zonder het echter aan een voorafgaand verlot te onderwerpen.

Deze bepaling is niet van toepassing op bijeenkomsten in de open lucht, die ten volle aan de politiewetten onderworpen blijven ».

Artikel 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht om vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen.

2. De uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel verbiedt niet, dat

wettige beperkingen worden aangebracht in de uitoefening van deze rechten door leden van de gewapende macht, van de politie of van het ambtelijk apparaat van de Staat ».

Artikel 21 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bepaalt :

« Het recht op vreedzame vergadering wordt erkend. De uitoefening van dit recht kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen ».

Artikel 12 van het Handvest bepaalt :

« 1. Eenieder heeft op alle niveaus, met name op politiek, vakverenigings- en maatschappelijk gebied, het recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, hetgeen mede omvat eenieders recht, ter bescherming van zijn belangen samen met anderen vakverenigingen op te richten of zich daarbij aan te sluiten.

2. Politieke partijen op het niveau van de Unie dragen bij tot de uiting van de politieke wil van de burgers van de Unie ».

B.63.2. In zoverre zij het recht op de vrijheid van vreedzame vergadering erkennen, hebben artikel 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 21 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten een draagwijdte die analoog is aan die van artikel 26 van de Grondwet.

De bij die bepalingen geboden waarborgen vormen dan ook, in die mate, een onlosmakelijk geheel.

B.63.3. Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikel 12 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in artikel 26 van de Grondwet zijn vervat.

B.64.1. De vrijheid van meningsuiting is een van de pijlers van een democratische samenleving. Zij geldt niet alleen voor de « informatie » of de « ideeën » die gunstig worden onthaald of die als onschuldig of onverschillig worden beschouwd, maar ook voor die welke de

Staat of een of andere groep van de bevolking « schokken, verontrusten of kwetsen ». Dat vloeit voort uit het pluralisme, de verdraagzaamheid en de geest van openheid, zonder welke er geen democratische samenleving kan bestaan (EHRM, 7 december 1976, *Handyside t. Verenigd Koninkrijk*, ECLI:CE:ECHR:1976:1207JUD000549372, § 49; grote kamer, 13 juli 2012, *Mouvement raëlien suisse t. Zwitserland*, ECLI:CE:ECHR:2012:0713JUD001635406, § 48). De vrijheid van meningsuiting kan in bepaalde omstandigheden ook het gebruik van een zekere mate overdrijving of zelfs provocatie omvatten (EHRM, 26 april 1995, *Prager en Oberschlick t. Oostenrijk*, ECLI:CE:ECHR:1995:0426JUD001597490, § 38).

B.64.2. Net als de vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van vreedzame vergadering een van de pijlers van een democratische samenleving. Zij heeft betrekking op zowel de privébijeenkomsten als de bijeenkomsten op de openbare weg, alsook op de statische bijeenkomsten en de optochten in het openbaar. Zij geldt voor alle bijeenkomsten, behalve voor die waarvan de organisatoren of de deelnemers gewelddadige bedoelingen hebben, aanzetten tot geweld, dan wel op een andere manier de grondslagen van de democratische samenleving verloochenen (EHRM, grote kamer, 15 oktober 2015, *Kudrevičius e.a. t. Litouwen*, ECLI:CE:ECHR:2015:1015JUD003755305, §§ 91-92; grote kamer, 15 november 2018, *Navalnyy t. Rusland*, ECLI:CE:ECHR:2018:1115JUD002958012, § 98).

De vrijheid van vreedzame vergadering is nauw verwant met de vrijheid van meningsuiting. De vrijheid van vreedzame vergadering strekt met name ertoe het publieke debat ten volle te laten spelen en tegenspraak openlijk tot uiting te laten komen. De bescherming van meningen en van de vrijheid om die meningen te uiten, is een van de doelstellingen van de vrijheid van vreedzame vergadering (EHRM, grote kamer, 15 november 2018, *Navalnyy t. Rusland*, voormeld, §§ 101-102; 5 mei 2020, *Csiszer en Csibi t. Roemenië*, ECLI:CE:ECHR:2020:0505JUD007131413, § 113).

B.64.3. In een inmenging in de vrijheid van meningsuiting en in de vrijheid van vreedzame vergadering dient te worden voorzien bij een voldoende toegankelijke en nauwkeurige wet. Zij dient aldus in duidelijke en voldoende nauwkeurige bewoordingen te worden geformuleerd opdat eenieder – desnoods met gepast advies – in de gegeven context in redelijke mate de gevolgen van zijn handelen kan voorzien. Die vereisten dienen evenwel niet te leiden tot overdreven rigiditeit die zou verhinderen dat bij de interpretatie van een wettelijke norm rekening wordt gehouden met veranderende omstandigheden of opvattingen (EHRM,

11 april 2013, *Vyerentsov t. Oekraïne*, ECLI:CE:ECHR:2013:0411JUD002037211, § 52; grote kamer, 15 oktober 2015, *Perinçek t. Zwitserland*, ECLI:CE:ECHR:2015:1015JUD002751008, §§ 131 tot 133). Voorts moet worden aangetoond dat de beperking noodzakelijk is in een democratische samenleving, aan een dwingende maatschappelijke behoefte beantwoordt en evenredig is aan de wettige doelstellingen die daarmee worden nagestreefd (EHRM, grote kamer, 22 april 2013, *Animal Defenders International t. Verenigd Koninkrijk*, ECLI:CE:ECHR:2013:0422JUD004887608, § 100; grote kamer, 15 oktober 2015, *Kudrevičius e.a. t. Litouwen*, voormeld, §§ 142-143).

Bij de beoordeling van de vraag of een inmenging in de vrijheid van meningsuiting noodzakelijk is en beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte, beschikken de Staten in beginsel over een bepaalde beoordelingsvrijheid, zij het dat die vrijheid beperkt is wanneer het gaat om meningen die worden geuit in het kader van een politiek debat of in het kader van een debat over aangelegenheden van algemeen belang (EHRM, grote kamer, 23 juni 2016, *Baka t. Hongarije*, ECLI:CE:ECHR:2016:0623JUD002026112, § 159; 26 maart 2020, *Tête t. Frankrijk*, ECLI:CE:ECHR:2020:0326JUD005963616, § 63). Alleen zeer sterke overwegingen kunnen immers beperkingen van het politieke debat verantwoorden (EHRM, 17 juli 2018, *Mariya Alekhina e.a. t. Rusland*, ECLI:CE:ECHR:2018:0717JUD003800412, § 212).

Bij de beoordeling van de evenredigheid van de inmenging dienen de aard en de zwaarte van de straf in aanmerking te worden genomen. Wanneer een strafrechtelijke veroordeling wordt uitgesproken, is dat een van de zwaarste vormen van inmenging in het recht op vrije meningsuiting. Er dient terughoudendheid aan de dag te worden gelegd bij het gebruik van de strafrechtelijke middelen, ongeacht de zwaarte van de sanctie, gelet op de ontradende werking ten aanzien van de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting (EHRM, 21 maart 2002, *Nikula t. Finland*, ECLI:CE:ECHR:2002:0321JUD003161196, § 54 ; 13 oktober 2022, *Bouton t. Frankrijk*, ECLI:CE:ECHR:2022:1013JUD002263619, § 46).

B.65. Door de kwaadwillige aantasting van het overheidsgezag strafbaar te stellen, vormt artikel 547 van het nieuw Strafwetboek een inmenging in het recht op vrije meningsuiting en het recht op de vrijheid van vreedzame vergadering. De beperkingen op grond van de inhoud van de boodschap dienen aan de strengste toetsing van het Hof te worden onderworpen (EHRM, 5 mei 2020, *Csiszer en Csibi t. Roemenië*, voormeld, § 113).

Het Hof moet bijgevolg onderzoeken of die inmenging voldoet aan de in B.64.3 vermelde voorwaarden.

B.66. Het Hof onderzoekt eerst of de inmenging is vastgelegd bij een voldoende toegankelijke en nauwkeurige wet, die geformuleerd is in duidelijke en voldoende nauwkeurige bewoordingen.

B.67.1. Opdat een gedrag op grond van de bestreden bepaling strafbaar is, dient (1) dat gedrag « de bindende kracht van de wet of van de rechten of het gezag van de grondwettelijke instellingen [aan te tasten] », (2) « rechtstreeks [aan te zetten] om een wet niet na te komen », (3) « een ernstige en reële bedreiging van de nationale veiligheid, de openbare volksgezondheid of de goede zeden [te zijn] », (4) plaats te vinden « in het openbaar » en (5) « met kwaad opzet » te worden verricht. Al die voorwaarden zijn cumulatief (zie wat specifiek de eerste twee voorwaarden betreft, *Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/009, p. 2).

B.67.2. Met betrekking tot de eerste voorwaarde blijkt uit de memorie van toelichting dat het begrip « grondwettelijke instellingen » betrekking heeft op « de wetgevende vergaderingen, de regeringen en rechtscolleges », zowel op federaal niveau als op het niveau van de deelentiteiten (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 532).

Uit de memorie van toelichting blijkt eveneens dat met de bestreden bepaling noch « kritiek op de grondwettelijke instellingen, het regeringsbeleid of een wet, hoe ernstig ook », noch « de kritiek die erin bestaat dat de wet buiten toepassing moet worden gelaten gelet op de voorrang van het Europees of internationaal recht met rechtstreekse werking [wordt beoogd,] [aangezien] deze kritiek [...] net [vraagt] om de bindende kracht van de hogere rechtsnorm na te leven »; evenmin worden « uitspraken die als doelstelling hebben om wanpraktijken aan de kaak te stellen » (*ibid.*) beoogd. Die vormen van kritiek, die kunnen worden beschouwd als meningen die worden uitgedrukt in het kader van een politiek debat of een debat over aangelegenheden van algemeen belang in de zin van de in B.64.3 vermelde rechtspraak, vallen buiten het toepassingsgebied van de bestreden bepaling.

B.67.3. Met betrekking tot de tweede voorwaarde geeft het werkwoord « aanzetten » op zich aan dat het strafbaar gestelde gedrag verder gaat dan louter informatie, ideeën of kritiek.

Het werkwoord « aanzetten » moet in de gebruikelijke betekenis ervan worden begrepen, namelijk « aansporen om iets te doen ». Bovendien is vereist dat het aanzetten rechtstreeks is. Er kan dan ook enkel sprake zijn van het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen, indien het gedrag uitdrukkelijk aanmoedigt of aanspoort om een geldende wet te overtreden, waarbij dat laatste begrip betrekking heeft op een wet, een decreet of een ordonnantie (artikel 79, 25°, van het nieuw Strafwetboek). Daaruit volgt met name dat het louter voorstellen dat een vigerende wet een nieuwe interpretatie krijgt, wordt herzien of wordt opgeheven, niet door de bestreden bepaling wordt beoogd.

Een dergelijke voorwaarde van het rechtstreeks aanzetten tot het schenden van een vigerende wet is voldoende duidelijk om het toepassingsgebied van de bestreden bepaling mede af te bakenen. Het Hof heeft reeds geoordeeld dat het « aanzetten tot het schenden van een vigerende rechtsnorm » een begrip is dat kan dienen om het toepassingsgebied af te bakenen van een bepaling die ertoe strekt uitspraken die de essentiële beginselen van een democratische samenleving bedreigen, te sanctioneren (arrest van het Hof nr. 10/2001, ECLI:BE:GHCC:2001:ARR.010, B.4.7.2 en arrest van het Hof nr. 195/2009, ECLI:BE:GHCC:2009:ARR.195, B.29).

B.67.4. De bestreden bepaling vereist weliswaar niet dat de wet waarop de oproep tot niet-nakoming rechtstreeks betrekking heeft, de openbare orde raakt. Een dergelijke voorwaarde werd namelijk niet gesteld ingevolge een opmerking van de afdeling wetgeving van de Raad van State, die had gewezen op de onvoorzienbaarheid ervan (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 532-533).

Met de derde voorwaarde die in de bestreden bepaling is vervat, heeft de wetgever het toepassingsgebied van de strafbaarstelling evenwel beperkt tot de gevallen waarin het gedrag een ernstige en reële bedreiging vormt voor de nationale veiligheid, de openbare volksgezondheid of de goede zeden. De wetgever ging ervan uit dat « dit de gevallen zijn waarvan de impact op de bevolking in zijn geheel het grootst is » (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/009, p. 2). Terwijl de begrippen « nationale veiligheid » en « openbare volksgezondheid » voldoende nauwkeurig zijn om die derde voorwaarde toe te laten samen met de andere toepasselijke cumulatieve voorwaarden het toepassingsgebied van de strafbaarstelling af te bakenen, geldt zulks niet voor het derde beschermde belang, dat wordt aangeduid met de woorden « la moralité » (« de moraliteit ») in de Franse tekst en met de

woorden « goede zeden » in de Nederlandse tekst, zonder dat duidelijk is of beide taalversies hetzelfde beogen. Daaruit volgt dat de woorden « ou la moralité » en de woorden « of de goede zeden » dienen te worden vernietigd.

B.67.5. Wat de vierde voorwaarde betreft, wordt de uitdrukking « in het openbaar » in artikel 79, 22°, van het nieuw Strafwetboek gedefinieerd :

« 22° in het openbaar :

- hetzij in openbare bijeenkomsten of plaatsen;
- hetzij in aanwezigheid van verscheidene personen, in een plaats die niet openbaar is, maar toegankelijk voor een aantal personen die het recht hebben er te vergaderen of ze te bezoeken;
- hetzij om het even welke plaats, in aanwezigheid van de geïsoleerde persoon en voor een derde;
- hetzij door geschriften, al dan niet gedrukt, door prenten of zinnebeelden, die aangeplakt, verspreid of verkocht, te koop geboden of openlijk tentoongesteld worden;
- hetzij door geschriften, prenten of zinnebeelden, die niet openbaar worden gemaakt, maar aan verscheidene personen toegestuurd of meegedeeld worden; ».

Uit de memorie van toelichting bij het nieuw Strafwetboek blijkt dat die definitie hoofdzakelijk « een herneming [is] van de omstandigheden opgesomd in het huidige artikel 444 SW [van 1867] » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 78). Het Hof heeft reeds geoordeeld dat de verwijzing naar artikel 444 van het Strafwetboek van 1867 kon bijdragen aan de afbakening van het toepassingsgebied van een bepaling die een inmenging in de vrijheid van meningsuiting met zich meebrengt (zie onder meer het arrest van het Hof nr. 40/2009, ECLI:BE:GHCC:2009:ARR.040, B.56.2-B.57 en B.70.1 en het arrest van het Hof nr. 45/96, ECLI:BE:GHCC:1996:ARR.045, B.7.14).

B.67.6. Wat betreft de vijfde voorwaarde, volgens welke het gedrag « met kwaad opzet » moet worden verricht, drukt die de vereiste van een « bijzonder opzet » uit (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/006, p. 173), dat voortaan in artikel 7, § 2, van het nieuw Strafwetboek wordt gedefinieerd. Te dezen houdt dat in dat de betrokkene het oogmerk moet hebben om de bindende kracht van de wet of van de rechten of het gezag van de grondwettelijke instellingen aan te tasten, alsook het oogmerk om rechtstreeks aan te zetten om een wet niet na

te komen (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 532) en dat die persoon zich ervan bewust moet zijn dat zijn gedrag binnen het normale verloop van de gebeurtenissen een ernstige en reële bedreiging kan teweegbrengen van, rekening houdend met wat in B.67.4 is vermeld, de nationale veiligheid of de openbare volksgezondheid. Zoals overigens voortvloeit uit de voormelde derde voorwaarde, is het gedrag slechts strafbaar indien het daadwerkelijk een dergelijke ernstige en reële bedreiging veroorzaakt.

De vereiste van een bijzonder opzet sluit uit dat schotschriften, grappen, karikaturen, meningen en elke andere uiting die, bij gebrek aan het vereiste bijzonder opzet, onder de vrijheid van meningsuiting valt, strafbaar kunnen worden gesteld.

B.67.7. Wat ten slotte in het bijzonder de situatie van de journalisten betreft, hebben de voormelde cumulatieve voorwaarden tot gevolg dat een journalist die handelt volgens de beginselen die gelden voor de uitoefening van zijn beroep, niet door de bestreden bepaling kan worden beoogd (EHRM, grote kamer, 21 januari 1999, *Fressoz en Roire t. Frankrijk*, ECLI:CE:ECHR:1999:0121JUD002918395, § 54; grote kamer, 17 december 2004, *Pedersen en Baadsgaard t. Denemarken*, ECLI:CE:ECHR:2004:1217JUD004901799, § 78; 21 september 2006, *Monnat t. Zwitserland*, ECLI:CE:ECHR:2006:0921JUD007360401, §67; grote kamer, 10 december 2007, *Stoll t. Zwitserland*, ECLI:CE:ECHR:2007:1210JUD006969801, §§ 102-103).

B.67.8. Uit bovenstaande overwegingen blijkt dat de inmenging in de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering is vastgelegd bij een voldoende toegankelijke en nauwkeurige wet, die geformuleerd is in duidelijke en voldoende nauwkeurige bewoordingen.

B.68. Rekening houdend met wat in B.67.4 is vermeld, strekt de bestreden bepaling ertoe de nationale veiligheid en de openbare volksgezondheid te beschermen. Die doelstellingen zijn legitiem. Zij maken deel uit van de doelstellingen, opgesomd in de artikelen 9, 10 en 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en in de artikelen 18, 19 en 21 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, die een inmenging in de bij die artikelen beschermde grondrechten kunnen verantwoorden.

B.69. Het Hof dient vervolgens na te gaan of de inmenging in de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering noodzakelijk is en evenredig met de in B.68 vermelde doelstellingen. Er dient in dat verband rekening te worden gehouden met het ontradende effect dat een misdrijf kan hebben op de vrijheid van meningsuiting (EHRM, 21 maart 2002, *Nikula t. Finland*, voormeld; 13 oktober 2022, *Bouton t. Frankrijk*, voormeld; 8 november 2022, *Ayuso Torres t. Spanje*, ECLI:CE:ECHR:2022:1108JUD007472917).

B.70. De bestreden bepaling is de tenuitvoerlegging van de legitieme overweging volgens welke een democratische rechtsstaat zich krachtdadig moet kunnen verdedigen en in het bijzonder niet mag toestaan dat grondrechten zoals de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering, die hem eigen zijn en er onlosmakelijk mee verbonden zijn maar die hem kwetsbaar kunnen maken, worden aangewend om daaraan afbreuk te doen. Ook al kan elk rechtstreeks en met kwaad opzet aanzetten tot het schenden van een vigerende wet een risico inhouden voor de democratische rechtsstaat, die namelijk veronderstelt dat elke publieke of privépersoon de rechtsregels in acht moeten nemen, heeft de wetgever zich evenwel niet beperkt tot die enkele voorwaarde om de bestreden strafbaarstelling vast te leggen. Door te voorzien in het geheel van de in B.67.1 tot B.67.7 gedetailleerde cumulatieve voorwaarden, die strikt moeten worden geïnterpreteerd, heeft de wetgever erover gewaakt dat het toepassingsgebied van de bestreden bepaling niet verder gaat dan wat nodig is om de nagestreefte doelstellingen te bereiken.

Mochten de bewoordingen van de aangevochten wet ruimer worden geïnterpreteerd, zou men dienen te besluiten dat de wetgever op de vrijheden en de democratie een inbreuk zou hebben gepleegd die onevenredig is met het opzet om ze te verdedigen, dat overigens de enige verantwoording vormt voor de genomen maatregel.

B.71.1. De bestreden bepaling heeft geen onevenredige gevolgen, niet alleen gelet op de cumulatieve voorwaarden die het toepassingsgebied van de bestreden strafbaarstelling afbakenen, maar ook op de vastgestelde straffen.

Wanneer het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen, betrekking heeft op een strafrechtelijke wet waarvan de niet-naleving met een straf van niveau 5, 6, 7 of 8 wordt bestraft, voorziet de bestreden bepaling in een straf van niveau 2. Dat strafniveau houdt ook andere straffen dan de gevangenisstraf in (artikel 36, zevende lid, van het nieuw Strafwetboek).

Hoewel dat strafniveau ook de gevangenisstraf omvat, mag die enkel de laatst te overwegen straf zijn (artikel 27, vierde lid, van het nieuw Strafwetboek) en, aangezien het om een straf van niveau 2 gaat, is de rechter die beslist om gebruik te maken van de gevangenisstraf, aan een bijzondere motiveringsplicht onderworpen waardoor hij verplicht is te motiveren waarom de doelstellingen van de straf niet via een van de andere straffen van niveau 2 kunnen worden bereikt (artikel 27, vijfde lid, van het nieuw Strafwetboek). Bovendien heeft de rechter de mogelijkheid verzachtende omstandigheden aan te nemen en de straf van niveau 2 bijgevolg te verlagen tot een straf van niveau 1 (artikelen 30 en 36, achtste lid, van het nieuw Strafwetboek). Ten slotte kan de rechter een opschorting van de uitspraak van de veroordeling of een uitstel verlenen onder de voorwaarden waarin wordt voorzien in de artikelen 64 en 65 van het nieuw Strafwetboek.

Wanneer het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen, betrekking heeft op een niet-strafrechtelijke wet of op een strafrechtelijke wet waarvan de niet-naleving met een straf van niveau 2, 3 of 4 wordt bestraft, voorziet de bestreden bepaling in een straf van niveau 1, waardoor een gevangenisstraf is uitgesloten (artikel 36, negende lid, van het nieuw Strafwetboek). Bovendien kan de rechter een opschorting van de uitspraak van de veroordeling of een uitstel verlenen onder de voorwaarden waarin wordt voorzien in de artikelen 64 en 65 van het nieuw Strafwetboek.

Tot slot, wat in het bijzonder de toepassing betreft van artikel 547 van het nieuw Strafwetboek op de gevallen waarin het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen, betrekking heeft op een niet-strafrechtelijke wet, is de wetgever ervan uitgegaan dat een strafrechtelijke straf « kan worden verantwoord, zowel voor het aanzetten tot overtredingen die zelf strafbaar zijn als voor het aanzetten tot overtredingen van de wet die niet eens strafbaar zijn, omdat hier mede door het openbaar karakter van het misdrijf de functie van de wet wordt aangetast, zijnde het regelen van het maatschappelijk leven. Het in het openbaar oproepen om een essentiële wet niet na te leven, kan een grote impact hebben op het maatschappelijk verkeer » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 533-534). Rekening houdend met alle cumulatieve voorwaarden waaraan moet worden voldaan opdat een gedrag strafbaar is op grond van de bestreden bepaling, en gelet op de straf van niveau 1 waarin wordt voorzien, is het niet onevenredig dat de bestreden bepaling van toepassing is op de gevallen waarin het rechtstreeks aanzetten om een wet niet na te komen, betrekking heeft op een niet-strafrechtelijke wet. Voor het overige hebben de verzoekende partijen geen middel aangevoerd waarbij het

verschil in behandeling wordt bekritiseerd tussen, enerzijds, de personen die rechtstreeks aanzetten om een niet-strafrechtelijke wet niet na te komen en die op grond van de bestreden bepaling met een straf van niveau 1 kunnen worden gestraft indien aan alle cumulatieve voorwaarden is voldaan, en, anderzijds, de personen die rechtstreeks aanzetten om een strafrechtelijke wet niet na te komen, waarvan de niet-naleving met een straf van niveau 1 wordt gestraft, en die niet kunnen worden gestraft op grond van de bestreden bepaling.

B.71.2. Bij de beoordeling van de gevolgen van de bestreden bepaling, dient ook rekening te worden gehouden met artikel 78 van het Strafwetboek (artikel 33 van het nieuw Strafwetboek). Bij zijn arrest nr. 172/2025 van 11 december 2025 (ECLI:BE:GHCC:2025:ARR.172) heeft het Hof geoordeeld dat artikel 78 van het Strafwetboek artikel 19 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, niet schendt om de volgende redenen :

« B.8.3. De in B.6.3 vermelde evenredigheidstoets, die moet worden verricht door de strafrechter, kan worden uitgevoerd in het kader van de toepassing van andere strafrechtelijke bepalingen.

Allereerst, op algemene wijze, moet de rechter het beginsel van evenredigheid van de straffen eerbiedigen en er derhalve over waken dat hij een straf oplegt die evenredig is aan de ernst van het strafbare gedrag. Daarenboven moet de rechter zijn keuze voor de straf die hij wenst op te leggen, motiveren.

In dat verband kan de rechter, naargelang van het voorliggende geval, een sanctie binnen voldoende ruime marges van straffen kiezen. Artikel 463, eerste lid, van het Strafwetboek preciseert dat het misdrijf van diefstal wordt bestraft met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met een geldboete van 26 tot 500 euro.

Bovendien kunnen de bepaalde straffen worden verminderd in geval van verzachtende omstandigheden die, in tegenstelling tot de verschoningsgronden, niet limitatief zijn opgesomd in de wet maar aan het vrije oordeel van de rechter worden overgelaten (artikelen 79 en volgende van het Strafwetboek). In dat geval kan de rechter de duur van de gevangenisstraf en het bedrag van de geldboete verminderen; hij kan ook een van die straffen afzonderlijk toepassen (artikel 85 van het Strafwetboek).

Ten slotte kan de rechter zich, naargelang van de omstandigheden van de zaak, beperken tot de opschorting van de uitspraak van de veroordeling of tot het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf (artikelen 3 en 8 van de wet van 29 juni 1964 ‘ betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie ’).

B.8.4. Daarenboven, zoals de Ministerraad beklemtoont, heeft het Hof van Cassatie aanvaard dat een verschoningsgrond kan voortvloeien uit de rechten en vrijheden die worden

gewaarborgd door het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (Cass., 6 januari 1998, ECLI:BE:CASS:1998:ARR.19980106.5) ».

B.72. Rekening houdend met wat in B.67.4 is vermeld, schendt artikel 547 van het nieuw Strafwetboek noch het recht op vrije meningsuiting noch het recht op de vrijheid van vreedzame vergadering.

B.73. Rekening houdend met wat in B.67.1 tot B.67.7 is vermeld en behoudens in de mate aangegeven in B.67.4, zijn de twee onderdelen van het tweede middel in de zaak nr. 8339 niet gegrond.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken (eerste middel in de zaak nr. 8339)

B.74.1. Het eerste middel in de zaak nr. 8339 is afgeleid uit de schending van het wettigheidsbeginsel in strafzaken, van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, artikel 49 van het Handvest en artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

B.74.2. Het Hof is niet bevoegd om wetstekrachte normen rechtstreeks te toetsen aan verdragsbepalingen of Unierechtelijke bepalingen. Het middel dient te worden begrepen in die zin dat artikel 49 van het Handvest en artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten worden aangevoerd in samenhang met de artikelen 12 en 14 van de Grondwet.

B.74.3. Zoals in B.7.2 is vermeld, hebben artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, in zoverre zij het beginsel van materiële wettigheid in strafzaken waarborgen, een draagwijdte die analoog is aan die van de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet, zodat de bij die bepalingen geboden waarborgen dan ook, in die mate, een onlosmakelijk geheel vormen.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikel 49, lid 1, van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in de voormelde grondwetsbepalingen zijn vervat.

B.74.4. Uit het verzoekschrift blijkt dat de verzoekende partijen in essentie aanvoeren dat de in artikel 547 van het nieuw Strafwetboek bedoelde strafbaarstelling een te ruim toepassingsgebied heeft en dat die strafbaarstelling onvoldoende nauwkeurig is. Daaruit volgt dat het middel enkel betrekking heeft op de naleving van het wettigheidsbeginsel van de strafbaarstellingen in de materiële dimensie ervan, beginsel dat wordt gewaarborgd bij artikel 12, tweede lid, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

B.74.5. Uit hetgeen in B.67.1 tot B.67.7 is vermeld, blijkt dat de bestreden bepaling voldoet aan de vereisten van het wettigheidsbeginsel van de strafbaarstellingen in de materiële dimensie ervan. Het komt de bevoegde rechter toe de bestanddelen van het misdrijf te beoordelen, niet op grond van subjectieve opvattingen die de toepassing van de bestreden bepaling onvoorzienbaar zouden maken, maar door objectieve elementen in overweging te nemen en door rekening te houden met de specifieke omstandigheden van elke zaak en met de in het strafrecht geldende strikte interpretatie.

B.74.6. Rekening houdend met wat in B.67.1 tot B.67.7 is vermeld en behoudens in de mate aangegeven in B.67.4, is het eerste middel in de zaak nr. 8339 niet gegrond.

Ten aanzien van de verheerlijking van terrorisme (eerste middel en tweede middel, eerste grief, in de zaak nr. 8341)

Wat betreft de bestreden bepaling

B.75.1. In artikel 371 van het nieuw Strafwetboek wordt het terroristische misdrijf gedefinieerd. Paragraaf 1 van dat artikel bepaalt :

« Een terroristisch misdrijf is het plegen van een misdrijf bedoeld in de paragrafen 2 en 3 dat door zijn aard of context een land of een internationale organisatie ernstig kan schaden en opzettelijk gepleegd is met het oogmerk om een bevolking ernstige vrees aan te jagen of om de overheid of een internationale organisatie op onrechtmatige wijze te dwingen tot het verrichten of het zich onthouden van een handeling, of om de politieke, constitutionele, economische of sociale basisstructuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen ».

De paragrafen 2 en 3 van dat artikel vermelden welke misdrijven onder de voorwaarden bepaald in paragraaf 1 als terroristisch misdrijf worden aangemerkt.

B.75.2. Het bestreden artikel 376 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven en verheerlijken van terrorisme », bepaalt :

« Aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven is, onverminderd de toepassing van de artikelen 373, 374 en 375, het verspreiden of anderszins publiekelijk ter beschikking stellen van een boodschap met het oogmerk aan te zetten tot het plegen van één van de in de artikelen 371 en 382, bedoelde misdrijven, met uitzondering van het in artikel 371, § 3, 6°, bedoelde misdrijf, indien dergelijk gedrag, ongeacht of het al dan niet rechtstreeks aanstuurt op het plegen van terroristische misdrijven, het risico oplevert dat één of meer van deze misdrijven mogelijk worden gepleegd.

Verheerlijken van terrorisme is het in het openbaar, ontkennen, schromelijk minimaliseren, pogen te rechtvaardigen of goedkeuren van een van de in de artikelen 371 en 382 bedoelde misdrijven, met uitzondering van het in artikel 371, § 3, 6°, bedoelde misdrijf, wanneer dit gedrag een ernstig en reëel gevaar oplevert dat een of meer van deze misdrijven mogelijk worden gepleegd en het gedrag met dat oogmerk werd gepleegd.

Deze misdrijven worden bestraft met een straf van niveau 3 wanneer zij betrekking hebben op een terroristisch misdrijf strafbaar met een straf van niveau 2 of meer of niveau 4 wanneer zij betrekking hebben op een terroristisch misdrijf strafbaar met een straf van niveau 5 of meer ».

De verzoekende partij vordert de vernietiging van artikel 376 van het nieuw Strafwetboek in zoverre het de verheerlijking van terrorisme strafbaar stelt. Het beroep is in dat verband dan ook beperkt tot het tweede lid van dat artikel, en tot het derde lid van hetzelfde artikel enkel in zoverre het de straf vaststelt die op de verheerlijking van terrorisme van toepassing is.

B.75.3. Artikel 388 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Vrijwaringsclausule van de fundamentele rechten en vrijheden », bepaalt :

« Geen enkele bepaling van dit hoofdstuk kan worden gelezen in die zin dat zij een beperking of belemmering beoogt van fundamentele rechten of vrijheden, zoals het stakingsrecht, de vrijheid van vergadering en vereniging, waaronder het recht om, voor de verdediging van de eigen belangen, samen met anderen vakbonden op te richten dan wel zich erbij aan te sluiten, evenals het daarmee samenhangende recht van betoging, de vrijheid van meningsuiting, in het bijzonder de vrijheid van drukpers en de vrijheid van meningsuiting in andere media, en zoals onder meer verankerd in de artikelen 8 tot 11 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ».

B.76.1. Bij de richtlijn (EU) 2017/541 van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2017 « inzake terrorismebestrijding en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/475/JBZ van de Raad en tot wijziging van Besluit 2005/671/JBZ van de Raad » (hierna : de richtlijn (EU) 2017/541) worden « minimumvoorschriften vastgesteld betreffende de definitie van misdrijven en sancties op het gebied van terroristische misdrijven, misdrijven in verband met een terroristische groepering en misdrijven in verband met terroristische activiteiten, alsmede maatregelen voor de bescherming en ondersteuning van en bijstand aan terrorismeslachtoffers » (artikel 1 van de richtlijn (EU) 2017/541).

Artikel 3 van de richtlijn (EU) 2017/541, met als opschrift « Terroristische misdrijven », bepaalt :

« 1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende opzettelijke handelingen, die overeenkomstig het nationale recht als misdrijven zijn gekwalificeerd en die door de aard of context ervan een land of een internationale organisatie ernstig kunnen schaden, worden aangemerkt als terroristische misdrijven indien zij worden gepleegd met een van de in lid 2 bedoelde oogmerken :

- a) aanslagen op het leven van een persoon die de dood tot gevolg kunnen hebben;
- b) ernstige schendingen van de lichamelijke integriteit van een persoon;
- c) ontvoering of gijzeling;
- d) het veroorzaken van grootschalige vernieling van een publiek of overheidsgebouw of installatie, een vervoersysteem, een infrastructuurvoorziening, met inbegrip van een informaticasysteem, een vast platform op het continentaal plat, een openbare plaats of niet voor het publiek toegankelijk terrein, waardoor mensenlevens in gevaar kunnen worden gebracht of grote economische schade kan worden aangericht;
- e) het kapen van een luchtvaartuig, vaartuig of ander transportmiddel voor personen- of goederenvervoer;
- f) het vervaardigen, bezitten, verwerven, vervoeren, leveren of gebruiken van explosieven of wapens, met inbegrip van chemische, biologische, radiologische of kernwapens, alsmede het

verrichten van onderzoek naar en het ontwikkelen van chemische, biologische, radiologische of kernwapens;

g) het laten ontsnappen van gevaarlijke stoffen of het veroorzaken van brand, een overstroming of een ontploffing, waardoor mensenlevens in gevaar worden gebracht;

h) het verstoren of onderbreken van de toevoer van water, elektriciteit of andere essentiële natuurlijke hulpbronnen, waardoor mensenlevens in gevaar worden gebracht;

i) onrechtmatige systeemverstoring als bedoeld in artikel 4 van Richtlijn 2013/40/EU van het Europees Parlement en de Raad, in gevallen waarin artikel 9, lid 3, of artikel 9, lid 4, onder *b)* of *c)*, van die richtlijn van toepassing is, en onrechtmatige gegevensverstoring als bedoeld in artikel 5 van die richtlijn, in gevallen waarin artikel 9, lid 4, onder *c)*, van die richtlijn van toepassing is;

j) het bedreigen met een van de onder *a)* tot en met *i)* genoemde handelingen.

2. De oogmerken als bedoeld in lid 1 zijn :

a) een bevolking ernstig vrees aanjagen;

b) een overheid of internationale organisatie op onrechtmatige wijze dwingen een handeling te verrichten of na te laten;

c) de politieke, constitutionele, economische of sociale basisstructuren van een land of een internationale organisatie ernstig ontwrichten of vernietigen ».

Artikel 5 van de richtlijn (EU) 2017/541, met als opschrift « Publiekelijk uitlokken van het plegen van een terroristisch misdrijf », bepaalt :

« De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de verspreiding of het op andere wijze met enigerlei middel, online zowel als offline, beschikbaar maken van een boodschap aan het publiek, met het oogmerk aan te zetten tot het plegen van een van de in artikel 3, lid 1, onder *a)* tot en met *i)*, genoemde misdrijven, strafbaar wordt gesteld indien er sprake is van opzet en door een dergelijke handeling het plegen van terroristische misdrijven direct of indirect, zoals door het verheerlijken van terroristische daden, wordt bepleit, waardoor het gevaar ontstaat dat een of meer van dergelijke misdrijven gepleegd zouden kunnen worden ».

B.76.2. De overwegingen 10, 17 en 40 van de richtlijn (EU) 2017/541 geven aan :

« (10) Het misdrijf ‘ publiekelijk uitlokken van het plegen van een terroristisch misdrijf ’ omvat onder meer de verheerlijking of rechtvaardiging van terrorisme en de verspreiding online of offline van boodschappen of beelden, onder meer boodschappen of beelden die betrekking hebben op de terrorismeslachtoffers, als middel om steun te vergaren voor de terroristische zaak of de bevolking ernstig vrees aan te jagen. Een dergelijk gedrag dient strafbaar te zijn als zij het gevaar oplevert dat terroristische daden zouden kunnen worden gepleegd. In elk concreet geval

dient bij het afwegen van de aanwezigheid van een dergelijk gevaar rekening te worden gehouden met de specifieke omstandigheden van het geval, zoals de auteur en de geadresseerde van de boodschap, en de context waarin de handeling werd gesteld. Bij de toepassing van de bepaling betreffende het publiekelijk uitlokken in overeenstemming met het nationale recht dienen eveneens de omvang en de geloofwaardigheid van het gevaar in aanmerking te worden genomen.

[...]

(17) Met betrekking tot de in deze richtlijn bedoelde misdrijven dient het begrip ‘ opzet ’ van toepassing te zijn op alle bestanddelen van die misdrijven. De opzettelijke aard van een handeling of een nalaten kan worden afgeleid uit objectieve, feitelijke omstandigheden.

[...]

(40) Niets in deze richtlijn mag zo worden uitgelegd dat het een beperking of belemmering ten doel zou hebben van de verspreiding van informatie voor wetenschappelijke, academische of rapportagedoeleinden. Het uitdrukking geven aan radicale, polemische of controversiële standpunten in het publieke debat over gevoelige politieke kwesties valt buiten de reikwijdte van deze richtlijn en, met name, buiten de omschrijving van het publiekelijk uitlokken van het plegen van terroristische misdrijven ».

Wat betreft de middelen

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken (eerste middel in de zaak nr. 8341)

B.77.1. Het eerste middel in de zaak nr. 8341 is afgeleid uit de schending van het wettigheidsbeginsel in strafzaken, van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, van artikel 49 van het Handvest en van artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

B.77.2. Het Hof is niet bevoegd om wetkrachtige normen rechtstreeks te toetsen aan verdragsbepalingen of Unierechtelijke bepalingen. Het middel moet in die zin worden begrepen dat artikel 49 van het Handvest en artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten worden aangevoerd in samenhang met de artikelen 12 en 14 van de Grondwet.

B.77.3. Zoals in B.7.2 is vermeld, hebben artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten

en politieke rechten, in zoverre zij het materieel wettigheidsbeginsel in strafzaken waarborgen, een draagwijdte die analoog is aan die van de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet, zodat de bij die bepalingen geboden waarborgen, in die mate, een onlosmakelijk geheel vormen.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikel 49, lid 1, van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in de voormelde grondwetsartikelen zijn vervat.

B.77.4. Uit het verzoekschrift blijkt dat de verzoekende partij drie grieven formuleert. Volgens de verzoekende partij (1) is het begrip « terrorisme » niet voldoende nauwkeurig, (2) is het begrip « gevaar » ook onvoldoende nauwkeurig en (3) geeft het feit dat artikel 376 van het nieuw Strafwetboek zowel het aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven en het verheerlijken van terrorisme strafbaar stelt, aanleiding tot onzekerheid.

Het middel heeft bijgevolg enkel betrekking op de inachtneming van het beginsel van de wettigheid van de strafbaarstellingen in de materiële dimensie ervan, dat wordt gewaarborgd bij artikel 12, tweede lid, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met artikel 49, lid 1, van het Handvest.

B.78.1. Wat het begrip « terroristisch » betreft, moet de grief van de verzoekende partij in die zin worden begrepen dat hij betrekking heeft op artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek in zoverre het naar artikel 371, § 1, van het nieuw Strafwetboek verwijst.

Bij zijn arrest nr. 125/2005 van 13 juli 2005 (ECLI:BE:GHCC:2005:ARR.125, B.4-B.7.4) heeft het Hof, in verband met de bewoordingen die in artikel 137, § 1, van het Strafwetboek van 1867 worden gebruikt om het terroristische misdrijf te definiëren, geoordeeld dat zij voldoende nauwkeurig zijn om te voldoen aan het wettigheidsbeginsel in strafzaken. Aangezien die bewoordingen letterlijk worden overgenomen in artikel 371, § 1, van het nieuw Strafwetboek, dient te worden geoordeeld dat artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek, in zoverre het naar die bepaling verwijst, om dezelfde redenen voldoende nauwkeurig is. Hoewel het misdrijf dat wordt verheerlijkt door een derde kan zijn gepleegd, belet zulks niet dat de betrokkene, die zelf het oogmerk moet hebben een ernstig en reëel gevaar

te creëren dat een of meer van de in artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek bedoelde terroristische misdrijven mogelijk worden gepleegd, in de gegeven omstandigheden in redelijke mate kan oordelen of aan de kwalificatie « terroristisch » is voldaan.

B.78.2. Opdat een gedrag strafbaar is op grond van artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek, is met name vereist dat het gedrag een ernstig en reëel « gevaar » oplevert dat een of meer van de in die bepaling bedoelde terroristische misdrijven mogelijk worden gepleegd en dat het gedrag met dat oogmerk werd gesteld.

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat dat « gevaar », dat « ernstig en reëel » moet zijn, « *in concreto* door de rechter [zal] worden vastgesteld naargelang de dader, de ontvanger, de aard van de boodschap en de context waarin de boodschap is geformuleerd » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 305). Tijdens de commissiebesprekingen in eerste lezing beklemtoonde de bevoegde minister dat het gedrag zodanig moet zijn dat « je anderen kan manipuleren en aanzetten tot het plegen van misdrijven » (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/006, p. 129).

Het staat aan de bevoegde rechter om te beoordelen of het betrokken gedrag een dergelijk ernstig en reëel gevaar oplevert en of het met dat oogmerk werd gepleegd, niet op grond van subjectieve opvattingen die de toepassing van de bestreden bepaling onvoorzienbaar zouden maken, maar door de objectieve elementen in overweging te nemen en door rekening te houden met de specifieke omstandigheden van elke zaak en de in het strafrecht geldende strikte interpretatie.

Gelet op het voorgaande is het begrip « gevaar » voldoende nauwkeurig om aan het wettigheidsbeginsel in strafzaken te voldoen.

B.78.3. Wat de derde door de verzoekende partij opgeworpen grief betreft, houdt de omstandigheid dat eenzelfde gedrag, in voorkomend geval, zowel het misdrijf van aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven zoals bedoeld in artikel 376, eerste lid, van het nieuw Strafwetboek, als het misdrijf van de verheerlijking van terrorisme zoals bedoeld in artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek, kan uitmaken, niet in dat die laatste bepaling het wettigheidsbeginsel in strafzaken schendt.

Bovendien, in de veronderstelling dat de richtlijn (EU) 2017/541 niet vereist dat het verheerlijken van terrorisme het voorwerp uitmaakt van een specifieke strafbaarstelling dat losstaat van de strafbaarstelling voor het aanzetten tot het plegen van terroristische misdrijven, heeft dit in ieder geval geen invloed op de vraag of artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek het wettigheidsbeginsel in strafzaken in acht neemt.

B.79. Het eerste middel in de zaak nr. 8341 is niet gegrond.

De vrijheid van meningsuiting (tweede middel, eerste grief, in de zaak nr. 8341)

B.80.1. De eerste grief van het tweede middel in de zaak nr. 8341 is afgeleid uit de schending, door de bestreden bepaling, van de vrijheid van gedachte en meningsuiting, de betogingsvrijheid, de persvrijheid en de vrijheid van vreedzame vergadering, zoals vastgelegd in de artikelen 19 en 25 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

B.80.2. In haar verzoekschrift zet de verzoekende partij uiteen in welk opzicht de bestreden bepaling de vrijheid van meningsuiting zou schenden (artikel 19 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten).

Wat betreft artikel 25 van de Grondwet, dat de persvrijheid waarborgt, voert de verzoekende partij geen grief aan die onderscheiden is van de grief die is afgeleid uit de schending van de bepalingen waarin de vrijheid van meningsuiting wordt gewaarborgd.

Ten slotte, wat de andere in het middel bedoelde vrijheden betreft, zet de verzoekende partij niet uiteen in welk opzicht zij zouden zijn geschonden. De eerste grief van het tweede middel in de zaak nr. 8341 is in die mate niet ontvankelijk.

B.80.3. Zoals in B.62.2 is vermeld, in zoverre zij het recht op vrije meningsuiting erkennen, hebben de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten een draagwijdte die analoog is aan die van artikel 19 van de Grondwet, dat de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten erkent. De bij die bepalingen geboden waarborgen vormen dan ook, in die mate, een onlosmakelijk geheel.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in de artikelen 10 en 11 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in artikel 19 van de Grondwet zijn vervat.

B.81. In zoverre zij de verheerlijking van terrorisme strafbaar stelt, vormt de bestreden bepaling een inmenging in de vrijheid van meningsuiting.

B.82. De voorwaarden waaronder een inmenging in de vrijheid van meningsuiting kan worden verantwoord, zijn vermeld in B.64.3.

Wanneer « de in het geding zijnde uitspraken aanzetten tot het gebruik van geweld ten aanzien van een individu, een vertegenwoordiger van de Staat of een deel van de bevolking, genieten de nationale autoriteiten een ruimere beoordelingsvrijheid bij het beoordelen van de noodzaak van een inmenging in de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting » (EHRM, 9 mei 2018, *Stomakhin t. Rusland*, ECLI:CE:ECHR:2018:0509JUD005227307, § 92; 23 juni 2022, *Rouillan t. Frankrijk*, ECLI:CE:ECHR:2022:0623JUD002800019, § 66). « Dat geldt ook wat betreft de uitspraken die geweld verheerlijken en die, daardoor, onrechtstreeks aanzetten tot het gebruik ervan » (EHRM, 23 juni 2022, *Rouillan t. Frankrijk*, voormeld, § 66). In dat verband dient te worden beoordeeld of het betrokken gedrag, gelet op de inhoud ervan, op de context waarin het plaatsvindt, op de capaciteit ervan om schade te berokkenen en op de omstandigheden van het geval, aanzet tot het gebruik van geweld, een gewapende weerstand of oproer, of neerkomt op haatspraak (EHRM, 11 februari 2020, *Özer t. Turkije (nr. 3)*, ECLI:CE:ECHR:2020:0211JUD006927012, §§ 29-31; 22 juni 2021, *Erkizia Almandoz t. Spanje*, ECLI:CE:ECHR:2021:0622JUD000586917, § 40; 31 augustus 2021, *Üçdağ t. Turkije*, ECLI:CE:ECHR:2021:0831JUD002331419, § 85). Eveneens dient rekening te worden gehouden « met de moeilijkheden in verband met de bestrijding van terrorisme [...],

een bijzonder belangrijke kwestie van openbaar belang in een democratische maatschappij » (EHRM, 23 juni 2022, *Rouillan t. Frankrijk*, voormeld, § 66).

B.83. De bestreden bepaling heeft tot doel de openbare veiligheid te beschermen, wanordelijkheden te voorkomen en de rechten en vrijheden van anderen te beschermen. Die doelstellingen zijn legitiem en behoren tot de doelstellingen, opgesomd in de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en in de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, die een inmenging in de vrijheid van meningsuiting kunnen verantwoorden.

B.84.1. « Om geen afbreuk te doen aan de vrijheid van meningsuiting, die een essentiële pijler van onze democratische samenleving is », heeft de wetgever erover gewaakt dat de strafbaarstelling van de verheerlijking van terrorisme « strikt afgebakend » is (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 305). De wetgever heeft aldus in meerdere cumulatieve voorwaarden voorzien opdat een gedrag strafbaar is op grond van de bestreden bepaling.

B.84.2. Ten eerste moet het gedrag bestaan in het ontkennen, het schromelijk minimaliseren, het pogen te rechtvaardigen of het goedkeuren van een van de in artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek bedoelde terroristische misdrijven.

Uit hetgeen in B.78.1 is vermeld, blijkt dat de identificatie van de betrokken misdrijven voldoende nauwkeurig is.

Over de betekenis van de begrippen « ontkennen » of « goedkeuren » kan geen misverstand bestaan. In het eerste geval wordt het bestaan van het betrokken terroristische misdrijf in haar totaliteit geloofwaardig. In het tweede geval wordt er goedkeuring aan gehecht en wordt aldus ingestemd met terreurdaden.

Het « pogen te rechtvaardigen » gaat minder ver dan het goedkeuren, maar het is erop gericht het betrokken terroristische misdrijf op een aanvaardbare wijze voor te stellen, en aldus terreurdaden te legitimeren.

Bij het strafbaar stellen van het « schromelijk minimaliseren » van een terroristisch misdrijf ten slotte, is de toevoeging van het woord « schromelijk » van bijzonder belang. Daaruit blijkt

dat de wetgever niet het minimaliseren zonder meer, doch enkel het minimaliseren op zeer verregaande en daardoor erge, grove en beledigende wijze beoogt.

B.84.3. Ten tweede moet het gedrag « in het openbaar » worden gesteld, waarbij dat begrip wordt gedefinieerd in het in B.67.5 vermelde artikel 79, 22°, van het nieuw Strafwetboek.

B.84.4. Ten derde moet het gedrag een ernstig en reëel gevaar opleveren dat een of meer van de in artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek bedoelde terroristische misdrijven mogelijk worden gepleegd.

Uit hetgeen in B.78.2 is vermeld, blijkt dat die voorwaarde voldoende nauwkeurig is en dat zij ertoe bijdraagt het toepassingsgebied van de bestreden bepaling te beperken.

B.84.5. Ten vierde moet de betrokkene het oogmerk hebben om een ernstig en reëel gevaar te creëren dat een of meer van de in artikel 376, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek bedoelde terroristische misdrijven mogelijk worden gepleegd.

Die voorwaarde, die de vereiste van een bijzonder opzet tot uiting brengt, is in de tekst van de bestreden bepaling ingevoerd ingevolge een voorstel in die zin van de afdeling wetgeving van de Raad van State (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 306, 857 tot 862).

De vereiste van een bijzonder opzet sluit uit dat schotschriften, grappen, karikaturen, meningen en elke andere uiting die, bij gebrek aan het vereiste bijzonder opzet, onder de vrijheid van meningsuiting valt, strafbaar kunnen worden gesteld.

Daaruit blijkt eveneens dat het wetenschappelijk onderzoek in het algemeen en de verspreiding van informatie voor wetenschappelijke, academische of informatieve doeleinden betreffende terroristische misdrijven in het bijzonder geenszins onder het toepassingsgebied van de bestreden bepaling vallen.

B.84.6. Ten slotte dient te worden herinnerd aan de constante zorg van de wetgever dat, door de terroristische misdrijven strafbaar te stellen, geen afbreuk wordt gedaan aan de uitoefening van de fundamentele vrijheden, zoals blijkt uit artikel 388 van het nieuw Strafwetboek.

Bij zijn beoordeling van de bestanddelen van het misdrijf, staat het bijgevolg aan de rechter rekening te houden met dat artikel.

B.84.7. Uit het voorgaande blijkt niet alleen dat de inmenging is bepaald bij een voldoende toegankelijke en nauwkeurige wet, maar ook dat de wetgever erover heeft gewaakt dat het toepassingsgebied van de bestreden strafbaarstelling niet verder gaat dan nodig is om de nagestreefde doelstellingen te verwezenlijken.

B.85. De bestreden bepaling heeft geen onevenredige gevolgen, niet alleen gelet op de cumulatieve voorwaarden die het toepassingsgebied van de bestreden strafbaarstelling beperken, maar ook op de straffen die zijn bepaald.

De verheerlijking van terrorisme is strafbaar met een straf van niveau 4 (namelijk een gevangenisstraf van meer dan vijf jaar tot ten hoogste tien jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan vier jaar tot ten hoogste zes jaar) wanneer het terroristische misdrijf dat wordt verheerlijkt, strafbaar is met een straf van niveau 5, 6, 7 of 8. De verheerlijking van terrorisme is strafbaar met een straf van niveau 3 (namelijk een gevangenisstraf van meer dan drie jaar tot ten hoogste vijf jaar of een behandeling onder vrijheidsberoving van meer dan twee jaar tot ten hoogste vier jaar) wanneer het terroristische misdrijf dat wordt verheerlijkt, strafbaar is met een straf van niveau 2, 3 of 4. De rechter heeft de mogelijkheid om verzachtende omstandigheden te aanvaarden en om bijgevolg, respectievelijk, de straf van niveau 4 te verlagen tot een straf van niveau 3 of 2 (artikelen 30 en 36, vijfde lid, van het nieuw Strafwetboek) en de straf van niveau 3 te verlagen tot een straf van niveau 2 of 1 (artikelen 30 en 36, zesde lid, van het nieuw Strafwetboek). De rechter kan eveneens een opschorting van de uitspraak van de veroordeling toekennen onder de voorwaarden bedoeld in artikel 64 van het nieuw Strafwetboek. De rechter kan eveneens, indien de veroordeling die hij uitspreekt een straf van niveau 3 niet te boven gaat, een uitstel toekennen onder de voorwaarden bedoeld in artikel 65 van het nieuw Strafwetboek. Hieruit volgt dat de straffen waarin de bestreden bepaling voorziet, geen onevenredige gevolgen hebben. Zoals artikel 27, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek in herinnering brengt, staat het aan de rechter om, binnen de grenzen van de wet, een straf uit te spreken die evenredig is met het gepleegde misdrijf, rekening houdend met de elementen van de zaak.

B.86. Bijgevolg is de inmenging in de vrijheid van meningsuiting verantwoord.

B.87. Rekening houdend met hetgeen in B.84.1 tot B.85 is vermeld, is de eerste grief van het tweede middel in de zaak nr. 8341 niet gegrond.

Ten aanzien van de majesteitsschennis (tweede middel, tweede grief, in de zaak nr. 8341)

Wat betreft de bestreden bepaling

B.88.1. Artikel 247 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Smaad », bepaalt :

« Smaad is het met het oogmerk de beschermde persoon belachelijk te maken, smaden door daden, woorden, gebaren of bedreigingen van een minister of staatssecretaris, een parlementslid, een magistraat, een juridisch medewerker van een rechtscollege of het openbaar ministerie, een persoon met een openbare functie, een getuige, een jurylid, een bedienaar van de eredienst of een voorganger in plechtigheden van een niet-confessionele levensbeschouwing, indien het misdrijf is gepleegd naar aanleiding van de uitoefening van deze functie.

Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 1 ».

B.88.2. Het bestreden artikel 561 van het nieuw Strafwetboek, met als opschrift « Majesteitsschennis », bepaalt :

« Majesteitsschennis is het met het oogmerk de beschermde persoon belachelijk te maken, smaden door daden, woorden, gebaren of bedreigingen van de Koning, de vermoedelijke troonopvolger of hun echtgenoot of echtgenote, dan wel de regent.

Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 1 ».

B.88.3. Uit de memorie van toelichting blijkt dat artikel 561 van het nieuw Strafwetboek ertoe strekt de wet van 6 april 1847 « tot bestraffing van de beleedigingen aan den Koning » (hierna : de wet van 6 april 1847) te vervangen, waarbij tegelijk rekening wordt gehouden met het arrest van het Hof nr. 157/2021 van 28 oktober 2021 (ECLI:BE:GHCC:2021:ARR.157), waarin het Hof heeft geoordeeld dat artikel 1 van die wet de vrijheid van meningsuiting schond. De memorie van toelichting bij het nieuw Strafwetboek vermeldt aldus :

« Thans bevat het Strafwetboek geen bepaling inzake majesteitsschennis. Deze feiten vallen onder de wet van 6 april 1847 tot bestraffing van de beledigingen aan den Koning. Dit misdrijf dient te worden opgenomen in het Strafwetboek, zij het met de nodige aanpassingen in het licht van inzonderheid arrest nr. 157/2021, gewezen door het Grondwettelijk Hof op 28 oktober 2021.

In dat arrest heeft het Grondwettelijk Hof geoordeeld dat noch de onverantwoordelijkheid van de Koning, noch de symbolische positie die Hij inneemt in de Staat, een verantwoording kunnen vormen voor het installeren van een bescherming van de reputatie van de Koning die verder gaat dan de bescherming van de reputatie van andere personen (§ B.18.3) en dat, zowel op het vlak van de draagwijdte van het misdrijf als op het vlak van de strafmaat, de in het geding zijnde bepaling voorziet in een bescherming van de reputatie van de persoon van de Koning die verder gaat dan de bescherming van de reputatie van anderen, zodat de in het geding zijnde bepaling niet bestaanbaar is met artikel 19 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (§§ B.20 en B.21).

Teneinde tegemoet te komen aan de bezorgdheid van de grondwettelijk rechter, voorziet de ontworpen tekst in verscheidene wijzigingen.

Ten eerste is de formulering van de strafbaarstelling ontleend aan de formulering van smaad, bedoeld in artikel 248 [van het wetsontwerp, thans artikel 247 van het nieuw Strafwetboek], met het oog op bescherming van personen die drager zijn van het openbaar gezag en/of die een openbare bediening uitoefenen.

Het begrip smaad, zoals het daarin omschreven staat, is minder ruim dan het concept van belediging, dat aanleiding gaf tot een (al te) ruime interpretatie van het misdrijf (zie § B.9.2 van arrest 157/2021).

In tegenstelling tot de vroegere strafbaarstelling, die enkel een algemeen opzet vereiste (zie § B.9.3 van arrest 157/2021), vereist de strafbaarstelling van majesteitsschennis voortaan, zoals voor smaad, een bijzonder opzet : de *animus iniurandi*, ofwel de intentie om de beschermde persoon belachelijk te maken of tegenover hem oneerbiedig te zijn. Dit moreel bestanddeel wordt verduidelijkt.

Tot slot kan het misdrijf van majesteitsschennis niet langer aanleiding geven tot een gevangenisstraf, aangezien het wordt gestraft met een straf van niveau 1. Het gaat om dezelfde straf als die waarin is voorzien voor smaad (art. 234 [van het voorontwerp van wet, thans artikel 247 van het nieuw Strafwetboek]), laster (art. 227 [van het voorontwerp van wet, thans artikel 240 van het nieuw Strafwetboek]) en belediging (art. 231 [van het voorontwerp van wet, thans artikel 244 van het nieuw Strafwetboek]).

Met de schrapping, in het nieuwe Wetboek, van het begrip van klachtmisdrijf, ten slotte, is het regime inzake vervolging wegens majesteitsschennis, smaad, laster en belediging identiek, vermits vervolging niet onderworpen is aan het bestaan van een klacht.

In het kader van de uitoefening van vervolging en van het vonnis voor feiten van majesteitsschennis, smaad, laster of belediging zullen de rechterlijke autoriteiten moeten waken over het recht op vrije meningsuiting, bekrachtigd bij artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, en bij artikel 19 van de Grondwet, dat de vrijheid erkent om op elk gebied zijn mening te uiten.

In dat verband heeft het Grondwettelijk Hof in zijn arrest van 28 oktober 2021 gesteld dat de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting, zoals blijkt uit de bewoordingen van artikel 10, lid 2, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, bepaalde plichten en verantwoordelijkheden met zich mee[brengt] (EHRM, 4 december 2003, *Gündüz t. Turkije*, § 37), onder meer de principiële plicht bepaalde grenzen ‘ die meer bepaald de bescherming van de goede naam en de rechten van anderen nastreven ’ niet te overschrijden (EHRM, 24 februari 1997, *De Haes en Gijssels t. België*, § 37; 21 januari 1999, *Fressoz en Roire t. Frankrijk*, § 45; 15 juli 2003, *Ernst e.a. t. België*, § 92). De vrijheid van meningsuiting kan, krachtens artikel 10, lid 2, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, onder bepaalde voorwaarden worden onderworpen aan formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, met het oog op, onder meer, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen. De uitzonderingen waarmee zij gepaard gaat, dienen echter ‘ eng te worden geïnterpreteerd, en de noodzaak om haar te beperken moet op overtuigende wijze worden aangetoond ’ (EHRM, grote kamer, 20 oktober 2015, *Pentikäinen t. Finland*, § 87) (§ B.12.2).

Hoewel de strafbaarstelling geformuleerd is in dezelfde bewoordingen als die van smaad, bedoeld in artikel 248 [van het wetsontwerp, thans artikel 247 van het nieuw Strafwetboek], en bestraft wordt met dezelfde straf, is in het ontwerp ervoor geopteerd om een afzonderlijke bepaling te behouden vanwege de constitutionele status van de Koning, zoals die thans is geregeld in de artikelen 88 en 106 van de Grondwet, en de symbolische positie die Hij inneemt in de Staat.

Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 1 » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 544-545).

Tijdens de parlementaire voorbereiding werden twee amendementen ingediend om de betrokken bepaling te schrappen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/005, p. 3; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/012, p. 3). Die twee amendementen werden verworpen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/006, p. 219; *Integraal Verslag*, Kamer, 22 februari 2024, CRIV 55 PLEN 292, p. 51).

Wat betreft het tweede middel, tweede grief, in de zaak nr. 8341

B.89.1. De tweede grief van het tweede middel in de zaak nr. 8341 is afgeleid uit de schending, door artikel 561 van het nieuw Strafwetboek, van de vrijheid van gedachte en meningsuiting, de betogingsvrijheid, de persvrijheid, de vrijheid van vreedzame vergadering, zoals gewaarborgd in de artikelen 19 en 25 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

B.89.2. In haar verzoekschrift zet de verzoekende partij uiteen in welk opzicht de bestreden bepaling de vrijheid van meningsuiting zou schenden (artikel 19 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten).

Wat betreft artikel 25 van de Grondwet, dat de persvrijheid waarborgt, voert de verzoekende partij geen grief aan die onderscheiden is van de grief die is afgeleid uit de schending van de bepalingen waarin de vrijheid van meningsuiting wordt gewaarborgd.

Ten slotte, wat de andere in het middel beoogde vrijheden betreft, zet de verzoekende partij niet uiteen in welk opzicht zij zouden zijn geschonden. De tweede grief van het tweede middel in de zaak nr. 8341 is in die mate niet ontvankelijk.

B.89.3. Zoals in B.62.2 is vermeld, hebben de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, in zoverre zij het recht op vrije meningsuiting erkennen, een draagwijdte die analoog is aan die van artikel 19 van de Grondwet, dat de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, erkent. De bij die bepalingen geboden waarborgen vormen dan ook, in die mate, een onlosmakelijk geheel.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in de artikelen 10 en 11 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in artikel 19 van de Grondwet zijn vervat.

B.90. In zoverre het majesteitsschennis strafbaar stelt, vormt artikel 561 van het nieuw Strafwetboek een inmenging in de vrijheid van meningsuiting.

De voorwaarden waaronder een inmenging in de vrijheid van meningsuiting kan worden verantwoord, zijn vermeld in B.64.3.

B.91. De door de verzoekende partij uiteengezette grief heeft geen betrekking op de voorwaarde dat de inmenging dient te worden bepaald bij een voldoende toegankelijke en nauwkeurige wet, maar enkel op de evenredigheid van de inmenging. Volgens de verzoekende partij doet de bestreden bepaling op onevenredige wijze afbreuk aan de vrijheid van meningsuiting in zoverre zij in een bijzonder misdrijf voorziet wat de Koning betreft. De door de verzoekende partij uiteengezette grief heeft enkel betrekking op de Koning en niet op de andere in artikel 561 van het nieuw Strafwetboek bedoelde personen.

Het Hof dient derhalve te onderzoeken of de door de bestreden bepaling veroorzaakte inmenging in de vrijheid van meningsuiting evenredig is met het nagestreefde legitieme doel, namelijk de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, in dit geval de Koning.

B.92. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is « inzake belediging van een staatshoofd », « een uitgebreidere bescherming door een bijzondere wet inzake belediging in principe niet conform met de geest van het Verdrag », aangezien « het belang van een Staat om de reputatie van zijn eigen staatshoofd te beschermen, niet het feit kan verantwoorden dat aan die laatste een voorrecht of een bijzondere bescherming wordt toegekend ten aanzien van het recht op het verspreiden van informatie en het uiten van een mening over het staatshoofd » (EHRM, 13 maart 2018, *Stern Taulats en Roura Capellera t. Spanje*, ECLI:CE:ECHR:2018:0313JUD005116815, § 35; 19 oktober 2021, *Vedat Şorli t. Turkije*, ECLI:CE:ECHR:2021:1019JUD004204819, § 43). Dat betreft zowel het staatshoofd van een republiek (EHRM, 26 juni 2007, *Artun en Güvener t. Turkije*, ECLI:CE:ECHR:2007:0626JUD007551001, § 31; 19 oktober 2021, *Vedat Şorli t. Turkije*, voormeld, § 43) als het staatshoofd van een monarchie (EHRM, 15 maart 2011, *Otegi Mondragon t. Spanje*, ECLI:CE:ECHR:2011:0315JUD000203407, §§ 55-56; 13 maart 2018, *Stern Taulats en Roura Capellera t. Spanje*, voormeld, § 35). In het laatste geval « kan het feit dat de Koning in het politieke debat een neutrale positie inneemt, een positie als scheidsrechter en symbool van de eenheid van de Staat, hem niet behoeden voor elke kritiek bij de uitoefening van zijn officiële functies of [...] als vertegenwoordiger van de Staat, waarvan Hij het symbool is, met name vanwege diegenen die de grondwettelijke structuren van die Staat wettig betwisten, inclusief het monarchale stelsel ervan » (EHRM, 15 maart 2011, *Otegi Mondragon t. Spanje*, voormeld, § 56). « Het feit dat de Koning krachtens [een grondwetsbepaling] ‘ onverantwoordelijk ’ is, met name op strafrechtelijk gebied, kan [evenzo] op zich niet in de weg staan aan het vrije debat over zijn eventuele institutionele, en zelfs

symbolische, verantwoordelijkheid aan het hoofd van de Staat, binnen de grenzen van de eerbiediging van zijn reputatie als persoon » (*ibid.*).

Bovendien, « indien elke persoon die een publiek debat van algemeen belang aangaat, ertoe gehouden is bepaalde grenzen niet te overschrijden, met name wat betreft de eerbiediging van de goede naam en de rechten van anderen, is een zekere mate van overdrijving en provocatie toegestaan, dat wil zeggen dat hij enigszins buitensporige uitspraken kan uiten », waarbij evenwel wordt gepreciseerd dat de beledigende uitspraken niet daaronder vallen « wanneer zij ertoe strekken zomaar te denigreren, bijvoorbeeld als zij enkel tot doel hebben te beledigen (EHRM, 2 februari 2021, *Dickinson t. Turkije*, ECLI:CE:ECHR:2021:0202JUD002520011, § 54; 15 juni 2021, *Ömür Çağdaş Ersoy t. Turkije*, ECLI:CE:ECHR:2021:0615JUD001916519, § 56).

Ten slotte, wat de evenredigheid van de strafsancie betreft, « hoewel het volkomen legitiem is dat de personen die de instellingen van de Staat vertegenwoordigen, worden beschermd door de bevoegde overheden in hun hoedanigheid van behoeders van de institutionele openbare orde, draagt de machtspositie die die instellingen bekleden de overheden op om terughoudendheid te betrachten bij het bewandelen van de strafrechtelijke weg » (EHRM, 15 maart 2011, *Otegi Mondragon t. Spanje*, voormeld, § 58; 13 maart 2018, *Stern Taulats en Roura Capellera t. Spanje*, voormeld, § 33; 19 oktober 2021, *Vedat Şorli t. Turkije*, voormeld, § 44).

B.93.1. Gelet met name op de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, heeft het Hof bij zijn voormelde arrest nr. 157/2021 geoordeeld dat artikel 1 van de wet van 6 april 1847 de vrijheid van meningsuiting schond. Zoals uit de in B.88.3 vermelde memorie van toelichting met betrekking tot artikel 561 van het nieuw Strafwetboek blijkt, heeft de wetgever rekening gehouden met dat arrest.

B.93.2. In zoverre zij betrekking heeft op het « smaden door daden, woorden, gebaren of bedreigingen », is de bestreden bepaling op dezelfde manier geformuleerd als artikel 247 van het nieuw Strafwetboek, dat smaad ten aanzien van « personen die drager zijn van het openbaar gezag en/of die een openbare bediening uitoefenen » strafbaar stelt (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 544). Zoals de memorie van toelichting beklemtuont (*ibid.*), is het begrip « smaad » beperkter dan het begrip « belediging » dat werd gebruikt in artikel 1

van de wet van 6 april 1847 (zie het arrest van het Hof nr. 157/2021, voormeld, B.9.2). Het begrip « smaad » heeft betrekking op de uiting van minachting die van dien aard is dat zij de eerbied van de burger voor het gezag van de persoon en voor de waardigheid van de hoedanigheid waarmee hij is bekleed, aantast (zie, in verband met artikel 276 van het Strafwetboek van 1867, Cass., 3 mei 2023, ECLI:BE:CASS:2023:ARR.20230503.2F.5). De bestreden bepaling belet bijgevolg geenszins dat zelfs ernstige kritiek kan worden geuit ten aanzien van de Koning of van de monarchie als instituut.

Ten slotte, hoewel de bestreden bepaling, in tegenstelling tot artikel 247 van het nieuw Strafwetboek, niet bepaalt dat het misdrijf moet worden gepleegd naar aanleiding van de uitoefening van de betrokken functie, betekent dat niet dat aan de Koning een verhoogde bescherming wordt verleend, maar vloeit dat voort uit de onuitvoerbaarheid van een dergelijke voorwaarde wat de Koning betreft. Volgens artikel 79, 14°, van het nieuw Strafwetboek wordt met de uitdrukking « naar aanleiding van de uitoefening van deze functie » de « situatie [beoogd] waarin de aanleiding voor het misdrijf ligt in een handeling die het slachtoffer heeft gesteld, stelt of zal stellen en die deel uitmaakt van de uitoefening van zijn functie ». Er kan weliswaar niet van worden uitgegaan dat de persoon van de Koning nooit handelingen kan stellen die uitsluitend tot zijn privéleven behoren en niet tot de uitoefening van Zijn functie. De persoon van de Koning en Zijn functie zijn echter veel nauwer met elkaar verweven dan wat het geval is voor de personen die in artikel 247 van het nieuw Strafwetboek worden bedoeld. Die verwevenheid is dermate nauw dat een voorwaarde volgens welke het misdrijf van majesteitsschennis zou moeten worden gepleegd naar aanleiding van de uitoefening van de koninklijke functie, afbreuk zou kunnen doen aan het beginsel van materiële wettigheid in strafzaken, in zoverre de dader van het gedrag in de gegeven omstandigheden vooraf niet in redelijke mate zou kunnen oordelen of al dan niet aan een dergelijke voorwaarde is voldaan.

B.93.3. Wat het morele bestanddeel van het misdrijf betreft, zijn de door de bestreden bepaling gebruikte bewoordingen, namelijk « met het oogmerk de beschermde persoon belachelijk te maken », identiek aan die welke in artikel 247 van het nieuw Strafwetboek worden gebruikt. In tegenstelling tot artikel 1 van de wet van 6 april 1847, dat enkel een algemeen opzet vereiste (zie het arrest van het Hof nr. 157/2021, voormeld, B.9.3), vereist artikel 561 van het nieuw Strafwetboek een bijzonder opzet, in dit geval de *animus iniurandi* (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 544). Zoals blijkt uit de verwijzing in de parlementaire voorbereiding van artikel 247 van het nieuw Strafwetboek (*ibid.*, p. 213; *Parl.*

St., Kamer, 2023-2024, DOC 55-3518/006, p. 85) naar een arrest van het Hof van Cassatie van 23 april 1934 in verband met het misdrijf van smaad in het Strafwetboek van 1867 (Cass., 23 april 1934, *Arr. Cass.*, 1934, I, p. 252), vereist de *animus iniurandi* een kwaadwillig opzet.

De vereiste van een bijzonder opzet sluit uit dat schotschriften, grappen, karikaturen, meningen en elke andere uiting die, bij gebrek aan het vereiste bijzonder opzet, onder de vrijheid van meningsuiting valt, strafbaar kunnen worden gesteld.

B.93.4. Wat de straf betreft, voorziet artikel 561 van het nieuw Strafwetboek, in tegenstelling tot hetgeen het geval was voor artikel 1 van de wet van 6 april 1847 (zie het arrest van het Hof nr. 157/2021, voormeld, B.19), in een straf die identiek is aan de straf voor smaad (artikel 247 van het nieuw Strafwetboek), voor laster (artikel 240 van het nieuw Strafwetboek) en voor belediging (artikel 244 van het nieuw Strafwetboek). Het gaat om een straf van niveau 1, waarbij, nog steeds in tegenstelling tot hetgeen het geval was voor artikel 1 van de wet van 6 april 1847, de gevangenisstraf wordt uitgesloten (artikel 36, negende lid, van het nieuw Strafwetboek).

B.93.5. Het loutere feit dat de bestreden bepaling in het nieuw Strafbboek in een afzonderlijk artikel wordt opgenomen en een andere benaming heeft, betekent niet dat zij een verhoogde bescherming aan de Koning verleent.

B.94. Uit al het voorgaande vloeit voort dat de bestreden bepaling geen verhoogde bescherming aan de Koning verleent en dat de bestreden bepaling evenredig is met het nagestreefde legitieme doel.

B.95. Rekening houdend met hetgeen in B.93.2 en B.93.3 is vermeld, is de tweede grief van het tweede middel in de zaak nr. 8341 niet gegrond.

Ten aanzien van de misdrijven met betrekking tot staatsgeheimen (zaken nrs. 8329 en 8340)

Wat betreft de bestreden bepalingen

B.96.1. In het nieuw Strafwetboek wordt het begrip « staatsgeheim » gedefinieerd in artikel 564, 3°, en de « misdrijven met betrekking tot staatsgeheimen » worden vermeld in de artikelen 576 tot 596.

Uit de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek blijkt dat, op basis van de input verkregen van Landsverdediging, van de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid en van de Veiligheid van de Staat, « het toepassingsgebied van bepaalde strafbaarstellingen uitgebreid [werd] van bepaalde militaire informatie en tot staatsgeheimen, zoals gedefinieerd in artikel 563 [thans 564] » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 547). Volgens de parlementaire voorbereiding, « ontstaat er [door die uitbreiding] in zekere mate een overlap » met de wet van 11 december 1998 « betreffende de classificatie, de veiligheidsmachtigingen, de veiligheidsadviezen en de publiek gereguleerde dienst » (hierna : de wet van 11 december 1998) (*ibid.*), waarbij echter wordt gepreciseerd dat de door het begrip « staatsgeheim » beoogde informatie niet noodzakelijkerwijs geclassificeerde informatie is (*ibid.*, pp. 556 en 557).

B.96.2. Artikel 564 van het nieuw Strafwetboek, waarvan de verzoekende partijen in de zaak nr. 8340 de vernietiging van punt 3 vorderen, bepaalt :

« Voor de toepassing van dit hoofdstuk moet onder de volgende begrippen worden begrepen :

1° bondgenoot : elke Staat die, zelfs zonder bondgenootschapsverdrag, oorlog voert tegen een Staat waarmee België zelf in oorlog is, tenzij België ook met de eerste Staat in oorlog is;

2° vijand : elke Staat waarmee België in een gewapend conflict verwickeld is, alsook alle organisaties, vennootschappen en particulieren uit deze Staat van wie de activiteiten ertoe bijdragen de inspanningen van die Staat in het kader van het gewapend conflict te helpen;

3° staatsgeheim : voorwerpen, plannen, documenten of inlichtingen die geheim moeten worden gehouden aangezien hun bekendmaking van dien aard is het voortbestaan van de democratische en grondwettelijke orde, de veiligheid van de Staat, de verdediging van het grondgebied, de internationale betrekkingen, het economisch of wetenschappelijk potentieel van het land, de veiligheid van Belgen in het buitenland of de werking van de besluitvormingsorganen van de Staat aan te tasten ».

Met die nieuwe definitie van het begrip van staatsgeheim wordt het begrip van voorwerpen, plannen, geschriften, bescheiden of inlichtingen die geheim moeten worden gehouden in het belang van de verdediging van het grondgebied of van de uitwendige veiligheid van de Staat, waarnaar de ter zake geldende bepalingen van het Strafwetboek van 1867 verwezen vóór de wijziging ervan bij de wet van 28 maart 2024, uitgebreid en vervangen.

B.96.3. De artikelen 576 tot 585 van het nieuw Strafwetboek hebben betrekking op diverse misdrijven met betrekking tot de reproductie, bekendmaking of overdracht van een staatsgeheim.

De artikelen 576, 577, 578 en 581 van het nieuw Strafwetboek hebben betrekking op de reproductie, bekendmaking of overdracht van een staatsgeheim, respectievelijk, aan een vreemde Staat of een buitenlandse gewapende groep (artikel 576), aan een vreemde Staat of een buitenlandse gewapende groep door bijzondere personen (artikel 577), aan een vreemde Staat of een buitenlandse gewapende groep in oorlogstijd (artikel 578) en aan de vijand (artikel 581).

De artikelen 582, 583, 584 en 585 van het nieuw Strafwetboek bevatten een aantal bepalingen met betrekking tot de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van staatsgeheimen. Zij bepalen :

« Art. 582. Reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim

Reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim is het, geheel of ten dele,

1° in origineel of reproductie, overleveren of meedelen aan een persoon die onbevoegd is om die in ontvangst te nemen of er kennis van te nemen;

2° zonder toelating van de bevoegde overheid reproduceren, openbaar of bekendmaken;

van een staatsgeheim met het oogmerk afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden, alsook de poging om dit te doen.

Dat misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 4.

Art. 583. Reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat

Reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat is het opzettelijk, geheel of ten dele

1° in origineel of reproductie, overleveren of meedelen aan een persoon die onbevoegd is om die in ontvangst te nemen of er kennis van te nemen;

2° zonder toelating van de bevoegde overheid reproduceren, openbaar of bekendmaken;

van een staatsgeheim dat geheim moeten worden gehouden in het belang van de verdediging van het grondgebied of van de uitwendige veiligheid van de Staat, alsook de poging om dit te doen.

Dat misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 4.

Art. 584. Verzwaarde reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat

Indien de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat wordt gepleegd met het oogmerk afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een regionale regeling is verbonden, wordt dit misdrijf bestraft met een straf van niveau 5.

Art. 585. Reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim in oorlogstijd

Indien de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim is gepleegd in oorlogstijd, wordt dit misdrijf bestraft met een straf van niveau 6 ».

Onder die bepalingen vorderen de verzoekende partijen in de zaak nr. 8340 de vernietiging van artikel 582 van het nieuw Strafwetboek.

B.96.4. De artikelen 586 en 587 van het nieuw Strafwetboek hebben betrekking op het onbevoegd ontvangen van staatsgeheimen. Zij bepalen :

« Art. 586. Onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim

Onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim is het opzettelijk, geheel of ten dele, in origineel of reproductie, aanschaffen of ontvangen, zonder bevoegd te zijn dit in ontvangst te nemen of er kennis van te nemen, van een staatsgeheim, alsook de poging om dit te doen.

Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 3.

Art. 587. Onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat in oorlogstijd

Indien het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat is gepleegd in oorlogstijd, wordt dit misdrijf bestraft met een straf van niveau 6 ».

Onder die bepalingen vorderen de verzoekende partijen in de zaak nr. 8340 de vernietiging van artikel 586 van het nieuw Strafwetboek.

B.97. De wet van 28 maart 2024 wijzigt meerdere bepalingen van het Strafwetboek van 1867 met betrekking tot de misdrijven inzake staatsgeheimen. Zoals dat uit de parlementaire voorbereiding van die wet blijkt, strekken die wijzigingen ertoe reeds in het Strafwetboek van 1867 bepalingen in te voegen die soortgelijk zijn aan meerdere bepalingen van het nieuw Strafwetboek ter zake (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, pp. 16-37).

Artikel 66 van de wet van 28 maart 2024 voegt in het Strafwetboek van 1867 een artikel 112/1 in dat het begrip « staatsgeheim » op dezelfde wijze definieert als artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek. Artikel 66 van de wet van 28 maart 2024 bepaalt :

« In boek 2, titel I, hoofdstuk 2, van het Strafwetboek [van 1867], wordt een artikel 112/1 ingevoegd, luidende :

‘ Art. 112/1. Voor de toepassing van dit hoofdstuk moet onder het begrip “ staatsgeheim ” worden begrepen voorwerpen, plannen, documenten of inlichtingen die geheim moeten worden gehouden aangezien hun bekendmaking van aard is dat het voortbestaan van de democratische en grondwettelijke orde, de veiligheid van de Staat, de verdediging van het grondgebied, de internationale betrekkingen, het economisch of wetenschappelijk potentieel van het land, de veiligheid van Belgen in het buitenland of de werking van de besluitvormingsorganen van de Staat aan te tasten. ’ ».

De artikelen 68, 69 en 70 van de wet van 28 maart 2024 vervangen en voegen respectievelijk de artikelen 119, 119/1 en 119/2 van het Strafwetboek van 1867 in. De in die nieuwe bepalingen bedoelde strafbaarstellingen zijn soortgelijk aan die waarin de artikelen 582, 583 en 584 van het nieuw Strafwetboek voorzien. De artikelen 68, 69 en 70 van de wet van 28 maart 2024 bepalen :

« Art. 68. Artikel 119 van [het Strafwetboek van 1867], ingevoegd bij de wet van 19 juli 1934 en gewijzigd bij de wet van 26 juni 2000, wordt vervangen als volgt :

‘ Art. 119. Met gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar en met geldboete van vijfhonderd euro tot vijfduizend euro wordt gestraft hij die met het oogmerk afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden, een staatsgeheim, geheel of ten dele, in origineel of in reproductie, overlevert of meedeelt aan een persoon die onbevoegd is om die in ontvangst te nemen of er kennis van te nemen.

Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die, zonder toelating van de bevoegde overheid, een staatsgeheim reproduceert, openbaar maakt of bekend maakt met het oogmerk afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden. ’

Art. 69. In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 119/1 ingevoegd, luidende :

‘ Art. 119/1. Met een gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar en met een geldboete van vijfhonderd euro tot vijfduizend euro wordt gestraft hij die wetens een staatsgeheim dat geheim moeten worden gehouden in het belang van de verdediging van het grondgebied of van de uitwendige veiligheid van de Staat, geheel of ten dele, in origineel of in reproductie, overlevert of meedeelt aan een persoon die onbevoegd is om die in ontvangst te nemen of er kennis van te nemen.

Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die, wetens, zonder toelating van de bevoegde overheid, een staatsgeheim dat geheim moet worden gehouden in het belang van de verdediging van het grondgebied of van de uitwendige veiligheid van de Staat, reproduceert, openbaar maakt of bekend maakt. ’

Art. 70. In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 119/2 ingevoegd, luidende :

‘ Art. 119/2. Indien de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat wordt gepleegd met het oogmerk afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een regionale regeling is verbonden, wordt dit misdrijf bestraft met hechtenis van vijf jaar tot tien jaar. ’ ».

Artikel 71 van de wet van 28 maart 2024 vervangt artikel 120 van het Strafwetboek van 1867. De in die nieuwe bepaling bedoelde strafbaarstelling is soortgelijk aan die waarin artikel 586 van het nieuw Strafwetboek voorziet. Artikel 71 van de wet van 28 maart 2024 bepaalt :

« Art. 71. Artikel 120 van [het Strafwetboek van 1867], ingevoegd bij de wet van 19 juli 1934 en gewijzigd bij de wet van 26 juni 2000, wordt vervangen als volgt :

‘ Art. 120. Hij die willens een staatsgeheim, geheel of ten dele, in origineel of reproductie aanschafft of ontvangt zonder bevoegd te zijn dit in ontvangst te nemen of er kennis van te nemen, wordt gestraft met een gevangenisstraf van drie tot vijf jaar en een geldboete van drieduizend tot vijfduizend euro. ’ ».

Naar het voorbeeld van wat is bepaald in soortgelijke bepalingen van het nieuw Strafwetboek, wordt de poging tot het plegen van de in de voormelde bepalingen bedoelde misdrijven bestraft zoals het misdrijf zelf, krachtens artikel 120*quater* van het Strafwetboek van 1867. Artikel 120*quater* van het Strafwetboek van 1867, zoals gewijzigd bij artikel 72 van de wet van 28 maart 2024, bepaalt :

« De poging tot een van de misdrijven in de artikelen 116, 118, 119, 119/1, 119/2, 120 tot 120*ter* omschreven, wordt beschouwd als zijnde het misdrijf zelf ».

Artikel 120*sexies*, eerste en tweede lid, van het Strafwetboek van 1867, dat niet is gewijzigd bij de wet van 28 maart 2024, bepaalt :

« Indien gepleegd in oorlogstijd :

Worden de in de artikelen 118, 119, 120 en 120*bis* omschreven misdrijven gestraft met levenslange hechtenis; ».

Artikel 120*octies* van het Strafwetboek van 1867, dat niet is gewijzigd bij de wet van 28 maart 2024, bepaalt :

« De straffen, bepaald in de artikelen 118, 119, 120 tot 120*septies*, zijn gelijk, onverschillig of de misdrijven in die artikelen omschreven, tegen België zijn gepleegd dan wel tegen een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een regionale regeling is verbonden ».

Artikel 123*ter* van het Strafwetboek van 1867, dat niet is gewijzigd bij de wet van 28 maart 2024, bepaalt :

« Indien de misdrijven, in de artikelen 115 tot 120*quater*, 120*sexies* tot 123*bis* omschreven, uit winstbejag zijn begaan, worden de sommen, de goederen of de rechtstreekse of onrechtstreekse voordelen van welke aard ook, die de werkzaamheid van de schuldige heeft opgebracht, tot eigendom van de Schatkist verklaard; indien zij niet in beslag zijn genomen, wordt een met hun waarde overeenstemmend bedrag tot eigendom van de Schatkist verklaard.

In hetzelfde geval worden de in de artikelen 119 en 120 bepaalde gevangenisstraffen vervangen door opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en tijdelijke hechtenis door tijdelijke opsluiting van gelijke duur.

Indien verzachtende omstandigheden aanwezig zijn, wordt levenslange opsluiting vervangen overeenkomstig artikel 80 ».

Onder de voormelde bepalingen vorderen de verzoekende partijen in de zaak nr. 8329 de vernietiging van de artikelen 66, 68 en 71 van de wet van 28 maart 2024.

B.98. Zoals in B.96.1 is vermeld, brengt de nieuwe definitie van het begrip « staatsgeheim » in zekere mate een overlap met de wet van 11 december 1998 met zich mee.

Artikel 1*bis*, 1° en 3°, van de wet van 11 december 1998, zoals ingevoegd bij artikel 4 van de wet van 7 april 2023 « houdende wijziging van de wet van 11 december 1998, betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen » (hierna : de wet van 7 april 2023), definieert de begrippen « de classificatie » en « de geclassificeerde informatie » als volgt :

« Voor de toepassing van deze wet en de uitvoeringsbesluiten ervan wordt verstaan onder :

1° ‘ de classificatie ’ : de toekenning van een beschermingsniveau door of krachtens de wet of door of krachtens de verdragen of overeenkomsten die België binden;

[...]

3° ‘ de geclassificeerde informatie ’ : de informatie, het materieel, de materialen of de stoffen, ongeacht de vorm, aard of wijze van overdracht, waaraan een classificatie is toegekend en die in het belang van de nationale veiligheid, een bescherming vereisen tegen elke niet-geautoriseerde toegang, elke niet-geëigende aanwending en verspreiding; ».

Artikel 3 van de wet van 11 december 1998, zoals gewijzigd bij artikel 14 van de wet van 7 april 2023, somt de belangen op waarvan de bescherming de classificatie van informatie kan verantwoorden. Die belangen sluiten grotendeels aan bij die welke zijn opgenomen in de nieuwe definitie van het begrip « staatsgeheim » in artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek en in artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867. Artikel 3 van de wet van 11 december 1998 bepaalt :

« § 1. In een classificatie kunnen worden ondergebracht : informatie, documenten of gegevens, materieel, materialen of stoffen, in welke vorm ook, waarvan de niet-geautoriseerde

toegang of de niet-geëigende aanwending en verspreiding nadelig kan toebrengen aan een van de volgende belangen :

- a) de verdediging van de onschendbaarheid van het nationaal grondgebied en van de militaire defensieplannen;
- b) de vervulling van de opdrachten van de strijdkrachten;
- c) de inwendige veiligheid van de Staat, met inbegrip van het domein van de kernenergie, en het voortbestaan van de democratische en grondwettelijke orde;
- d) de uitwendige veiligheid van de Staat en de internationale betrekkingen van België;
- e) het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land;
- f) elk ander fundamenteel belang van de Staat;
- g) de veiligheid van de Belgische onderdanen in het buitenland;
- h) de werking van de besluitvormingsorganen van de Staat.
- i) de veiligheid van de personen aan wie, krachtens de artikelen 104, § 2, of 111^{quater}, § 1, van het Wetboek van strafvordering, bijzondere beschermingsmaatregelen worden toegekend;
- j) de identiteit van de personeelsleden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, van defensie en van de geïntegreerde politie, van hun bronnen en van de personen die aan deze diensten hun medewerking verlenen;
- k) de vervulling van de opdrachten van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

§ 2. Het kernmateriaal voor vreedzaam gebruik, dat uit hoofde van artikel 17ter van de wet van 15 april 1994 betreffende de bescherming van de bevolking en van het leefmilieu tegen de uit ioniserende stralingen voortspruitende gevaren en betreffende het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle in categorieën wordt onderverdeeld, alsook de nucleaire documenten, zoals gedefinieerd in artikel 1bis van dezelfde wet, worden niet geclassificeerd in de zin van deze wet, onverminderd de regels opgesteld door of krachtens de verdragen of overeenkomsten die België binden ».

Artikel 4 van de wet van 11 december 1998, zoals vervangen bij artikel 15 van de wet van 7 april 2023, maakt een onderscheid tussen vier classificatieniveaus :

« De classificatie bedoeld in artikel 3, § 1, bestaat uit vier niveaus : ZEER GEHEIM, GEHEIM, VERTROUWELIJK en BEPERKT.

Het niveau ZEER GEHEIM wordt toegekend wanneer de niet-geëigende aanwending buitengewoon ernstige schade kan toebrengen aan één van de belangen bedoeld in artikel 3, § 1.

Het niveau GEHEIM wordt toegekend wanneer de niet-geëigende aanwending ernstige schade kan toebrengen aan één van de belangen bedoeld in artikel 3, § 1.

Het niveau VERTROUWELIJK wordt toegekend wanneer de niet-geëigende aanwending schade kan toebrengen aan één van de belangen bedoeld in artikel 3, § 1.

Het niveau BEPERKT wordt toegekend wanneer de niet-geëigende aanwending nadelig kan zijn voor één van de belangen bedoeld in artikel 3, § 1.

De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de overheden en de personen die een classificatieniveau kunnen toekennen, herzien en opheffen ».

Artikel 11 van de wet van 11 december 1998, zoals vervangen bij artikel 23 van de wet van 7 april 2023 en vervolgens gewijzigd bij artikel 8 van de wet van 2 juni 2024 « houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie, de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten, veiligheidsadviezen en de publiek gereguleerde dienst en de wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens », bevat meerdere strafrechtelijke bepalingen, met name betreffende de verspreiding van geclassificeerde informatie. Dat artikel bepaalt :

« § 1. De personen die houder zijn van een veiligheidsmachtiging en die geclassificeerde informatie van het niveau VERTROUWELIJK of hoger op een niet-geëigende wijze aanwenden of laten aanwenden, worden, zelfs al is deze aanwending het gevolg van een nalatigheid, voor zover deze ernstig is, gestraft met een gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar en met een geldboete van honderd euro tot vijfduizend euro of met één van die straffen alleen.

§ 2. De personen die een veiligheidsbriefing hebben gekregen en die geclassificeerde informatie van het niveau BEPERKT op een niet-geëigende wijze aanwenden of laten aanwenden, worden, zelfs al is deze aanwending het gevolg van een nalatigheid, voor zover deze ernstig is, gestraft met een gevangenisstraf van één maand tot drie jaar en met een geldboete van honderd euro tot vijfduizend euro of met één van die straffen alleen.

§ 3. De personen die geen houder zijn van een veiligheidsmachtiging en die geclassificeerde informatie op een niet-geëigende wijze aanwenden of laten aanwenden met een kwaadwillig opzet of met het oogmerk om te schaden, worden gestraft met een gevangenisstraf van één maand tot drie jaar en met een geldboete van honderd euro tot vijfduizend euro of met één van die straffen alleen.

§ 4. De personen die geen houder zijn van een veiligheidsmachtiging, die geclassificeerde informatie openbaar maken en die weten of zouden moeten weten dat een openbaarmaking de fysieke integriteit van een persoon kan aantasten, worden gestraft met een gevangenisstraf van

acht dagen tot één maand en met een geldboete van honderd euro tot vijfduizend euro of met één van die straffen alleen.

De personen die geen houder zijn van een veiligheidsmachtiging die geclassificeerde informatie openbaar maken en die weten of zouden moeten weten dat een openbaarmaking één van de belangen bedoeld in artikel 3, § 1, kan aantasten, worden gestraft met een geldboete van honderd euro tot vijfduizend euro.

In afwijking van het tweede lid blijven de personen die, met oog op de bescherming van het algemeen openbaar belang, geclassificeerde informatie openbaar maken om het recht op de persvrijheid uit te oefenen of voor het onthullen van een ernstige fout, een ernstige wanpraktijk of een ernstige illegale activiteit van een openbare overheid, vrij van straf ».

Uit de memorie van toelichting van de wet van 7 april 2023 blijkt dat artikel 11, § 4, derde lid, werd ingevoegd naar aanleiding van een opmerking van de afdeling wetgeving van de Raad van State. Uit de tekst van dat lid en de memorie van toelichting blijkt dat in dat lid twee gevallen worden beoogd : (i) de personen die, met het oog op de bescherming van het algemeen openbaar belang, geclassificeerde informatie openbaar maken om het recht op de persvrijheid uit te oefenen (dus in het bijzonder journalisten) en (ii) de personen die, met het oog op de bescherming van het algemeen openbaar belang, geclassificeerde informatie openbaar maken voor het onthullen van een ernstige fout, een ernstige wanpraktijk of een ernstige illegale activiteit van een openbare overheid (wat neerkomt op wat gewoonlijk « klokkenluiders » worden genoemd, waarbij wordt gepreciseerd dat de specifieke wetgeving inzake klokkenluiders, namelijk de wet van 8 december 2022 « betreffende de meldingskanalen en de bescherming van de melders van integriteitsschendingen in de federale overheidsinstanties en bij de geïntegreerde politie » voor de openbare sector, noch van toepassing is op geclassificeerde informatie, noch op het domein van de nationale veiligheid (artikel 4, § 1, 1°, en § 2, van die wet)).

Wat betreft de ontvankelijkheid van de beroepen

B.99.1. De Ministerraad doet gelden dat de beroepen in de zaken nrs. 8329 en 8340 onontvankelijk zijn in zoverre zij zijn gericht tegen artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek en tegen artikel 66 van de wet van 28 maart 2024, dat artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 invoegt. Uit het feit dat de bepalingen, waarin het begrip « staatsgeheim » wordt gedefinieerd geen normatieve draagwijdte hebben blijkt, volgens de Ministerraad, dat die

bepalingen niet vatbaar zijn voor een beroep bij het Hof en dat de verzoekende partijen geen belang erbij hebben de vernietiging ervan te vorderen.

B.99.2. De bestreden bepalingen waarin het begrip « staatsgeheim » wordt gedefinieerd, zijn wetsbepalingen, die bijgevolg onder de bevoegdheid van het Hof vallen.

B.99.3. De Ministerraad betwist het belang van de verzoekende partijen niet in zoverre zij hun beroepen richten tegen de misdrijven bedoeld in de artikelen 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek en in de artikelen 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867, zoals vervangen bij de artikelen 68 en 71 van de wet van 28 maart 2024. Hoewel de definitie van het begrip « staatsgeheim » in artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek en in artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 zelf geen juridische gevolgen heeft, moeten de artikelen waarin dat begrip wordt gebruikt in samenhang worden gelezen met die definitie. De grieven van de verzoekende partijen tegen die definitie moeten bijgevolg worden gevoegd bij het onderzoek van de grieven tegen de artikelen 582 en 586 van het nieuw Strafwetboek en de artikelen 119 en 120 van het Strafwetboek van 1867.

Wat betreft de middelen

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken (eerste middel in de zaken nrs. 8329 en 8340)

B.100.1. Het eerste middel in de zaken nrs. 8329 en 8340 is afgeleid uit de schending van het wettigheidsbeginsel in strafzaken en van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 49 van het Handvest en met artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

B.100.2. Zoals in B.7.2 is vermeld, hebben, in zoverre zij het materiële wettigheidsbeginsel in strafzaken waarborgen, artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten een draagwijdte die analoog is aan die van de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet, zodat de bij die bepalingen geboden waarborgen, in die mate, een onlosmakelijk geheel vormen.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in artikel 49, lid 1, van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet zijn vervat.

B.100.3. Uit het verzoekschrift blijkt dat de verzoekende partijen bekritisieren dat het begrip « staatsgeheim », gedefinieerd in artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek en in artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 (eerste onderdeel), het misdrijf met betrekking tot de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867, zoals vervangen bij artikel 68 van de wet van 28 maart 2024 (tweede onderdeel), en het misdrijf van het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867, zoals vervangen bij artikel 71 van de wet van 28 maart 2024 (derde onderdeel), niet voldoende nauwkeurig zijn. Daaruit volgt dat het middel enkel betrekking heeft op de inachtneming van het wettigheidsbeginsel van de strafbaarstellingen in de materiële dimensie ervan, gewaarborgd bij artikel 12, tweede lid, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met artikel 49, lid 1 van het Handvest.

Het Hof onderzoekt de drie onderdelen samen, gelet op hun onderlinge samenhang en hetgeen in B.99.3 is vermeld.

B.101. Wat de definitie van het begrip « staatsgeheim » betreft, blijkt eerst en vooral uit de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek en van de wet van 28 maart 2024 dat de woorden « voorwerpen, plannen, documenten of inlichtingen » moeten worden begrepen in de « gebruikelijke zin » ervan en dus « alle soorten informatie » beogen (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 549; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 16).

Ten tweede vereist de uitdrukking « die geheim moeten worden gehouden » niet dat de betrokken informatie als « geheim » moet worden geclassificeerd in de zin van de wet van 11 december 1998 (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 550; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 17), noch dat zij eender welk classificatieniveau in de zin

van die wet moeten hebben, zoals in B.96.1 is vermeld. Die uitdrukking betekent dat het moet gaan om informatie die « niet bestemd is om openbaar te worden gemaakt » (*ibid.*). Daardoor wordt met name de informatie die reeds openbaar is gemaakt, uitgesloten.

Ten derde is vereist dat de bekendmaking van de betrokken informatie « van dien aard is [een reeks beschermde belangen] aan te tasten ». Die uitdrukking vereist dat de bekendmaking afbreuk zou kunnen doen aan beschermde belangen, zonder dat die aantasting zeker moet zijn.

Wat de beschermde belangen betreft, blijkt ten slotte uit de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek en van de wet van 28 maart 2024 dat die belangen moeten worden begrepen in de zin van de wet van 30 november 1998 « houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten » (hierna : de wet van 30 november 1998) (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 550; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 16). Meer in het bijzonder :

- verduidelijkt de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek en van de wet van 28 maart 2024 dat « het begrip ‘ veiligheid van de Staat ’ [...] zowel de interne als externe veiligheid van de Staat, de veiligheid van de personen op Belgisch grondgebied en de bescherming van de kritieke infrastructuren [omvat] » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 550; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 17);

- beklemtoont dezelfde parlementaire voorbereiding dat « ‘ de inwendige veiligheid van de Staat en het voortbestaan van de democratische en grondwettelijke orde ’ overeenkomstig artikel 8, 2°, a), van [de wet van 30 november 1998] de veiligheid van de instellingen van de Staat en het vrijwaren van de continuïteit van de regelmatige werking van de rechtsstaat, de democratische instellingen, de elementaire beginselen die eigen zijn aan iedere rechtsstaat, alsook de mensenrechten en de fundamentele vrijheden [beogen] » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 550; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, pp. 16-17);

- wat de begrippen « de uitwendige veiligheid van de Staat en de internationale betrekkingen » betreft, blijkt uit artikel 8, 3°, van de wet van 30 november 1998 dat die begrippen « het vrijwaren van de onschendbaarheid van het nationaal grondgebied, van de [sovereiniteit] en de onafhankelijkheid van de Staat, van de belangen van de landen waarmee België gemeenschappelijke doeleinden nastreeft, alsook van de internationale en andere

betrekkingen die België met vreemde Staten en internationale of supranationale instellingen onderhoudt » beogen. Wat het begrip « verdediging van het grondgebied » betreft, verduidelijkt de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek en van de wet van 28 maart 2024 dat « de verdediging van het grondgebied [...] ook dergelijke geheimen afkomstig van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationaal akkoord is verbonden[, omvat]. Wanneer de verdediging van het grondgebied immers wordt verzekerd door middel van een internationale samenwerking ter zake (bijvoorbeeld in het kader van de NAVO), tasten misdrijven ten aanzien van geheimen in het kader van deze samenwerking ook de verdediging van het Belgische grondgebied aan » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 550; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 17). Ten aanzien van het begrip « internationale betrekkingen » voert dezelfde parlementaire voorbereiding aan dat dat begrip « ook de betrekkingen van België met internationale organisaties zoals de NAVO en de Europese Unie [omvat] » (*ibid.*);

- de parlementaire voorbereiding van het nieuw Strafwetboek en van de wet van 28 maart 2024 vermeldt :

« de bescherming van het ‘ wetenschappelijk of economisch potentieel van het land ’ in 2007 [werd] omschreven door het ministerieel Comité voor inlichting en veiligheid (de huidige Nationale Veiligheidsraad). Het betreft de bescherming van de essentiële elementen die de basis vormen van het voortbestaan en de optimale ontwikkeling van het sociaaleconomisch model :

- a) de economische [soevereniteit] van de Staat;
- b) de veiligheid van kritieke infrastructuur;
- c) de resultaten van wetenschappelijk onderzoek en van onderzoek en ontwikkeling (R&D);
- d) een vrije, veilige en eerlijke omgeving voor de economische actoren.

Aldus wordt gedoeld op de geheime informatie die een vreemde Staat of een gewapende groep kan gebruiken om aan economische oorlogsvoering te doen tegen België. Het betreft bijvoorbeeld geheime informatie omtrent de kredietwaardigheid van de Staat of informatie die het mogelijk maakt de communicatie-infrastructuur van het land buiten werking te kunnen stellen » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, pp. 550-551; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, pp. 17-18);

- wat het begrip « de veiligheid van Belgen in het buitenland » betreft, moet dat worden geïnterpreteerd in het licht van artikel 11, § 2, 4°, van de wet van 30 november 1998, dat de

« activiteit die de veiligheid van Belgische onderdanen in het buitenland bedreigt of zou kunnen bedreigen » definieert als « elke uiting van het voornemen om het leven of de lichamelijke integriteit van Belgen in het buitenland en van hun familieleden collectief te schaden »;

- ten slotte moet het begrip « de werking van de besluitvormingsorganen van de Staat » worden begrepen in de gebruikelijke betekenis ervan. Die omvat de werking van wetgevende vergaderingen, regeringen en rechtscolleges.

B.102.1. Wat betreft het misdrijf met betrekking tot de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867, blijkt eerst en vooral uit hetgeen in B.101 is vermeld dat het begrip « staatsgeheim » voldoende nauwkeurig is.

Voorts moet het begrip « onbevoegde persoon » worden begrepen in de gebruikelijke betekenis ervan en beoogt het dus de persoon die niet over het recht beschikt om een staatsgeheim in ontvangst te nemen of kennis ervan te nemen.

Artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 voorzien bovendien erin dat het gedrag enkel strafbaar is indien het plaatsvindt met het oogmerk « afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden ». Het begrip « essentiële belangen » moet in die zin worden begrepen dat het de beschermde belangen beoogt die in de definitie van het begrip « staatsgeheim » worden opgesomd. Zoals in de parlementaire voorbereiding wordt beklemtoond, vereisen artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 dus een bijzonder opzet (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 560; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 22). Aangezien het bijzonder opzet te dezen bestaat uit het voornemen om een bepaald resultaat te bereiken, namelijk de aantasting van de voormelde essentiële belangen, wordt dit resultaat geacht te zijn nagestreefd door de dader wanneer hij met zijn gedrag tot doel had om die essentiële belangen aan te tasten of wanneer hij die aantasting heeft aanvaard als een gevolg dat zich zou voordoen binnen het normale verloop van de gebeurtenissen (zie, in het nieuw Strafwetboek, de definitie van het bijzonder opzet in artikel 7, § 2, derde lid).

Ten slotte, zonder dat te dezen de niet-bestreden bepalingen dienen te worden onderzocht die de specifieke situatie beogen waarin het misdrijf in oorlogstijd werd gepleegd, blijkt uit de gecombineerde lezing respectievelijk van de artikelen 582, 583 en 584 van het nieuw Strafwetboek en van de artikelen 119, 119/1 en 119/2 van het Strafwetboek van 1867 dat artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 in de praktijk betrekking hebben op andere staatsgeheimen dan die welke de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat betreffen. Wanneer het misdrijf met betrekking tot de reproductie, bekendmaking of overdracht aan een onbevoegde persoon een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat betreft, voorzien de artikelen 583 en 584 van het nieuw Strafwetboek en de artikelen 119/1 en 119/2 van het Strafwetboek van 1867 immers in specifieke bepalingen. Wanneer een dergelijk staatsgeheim in het geding is, vereist het betrokken misdrijf aldus enkel een algemeen opzet, zoals dat blijkt uit het bijwoord « opzettelijk » in artikel 583 van het nieuw Strafwetboek en uit het bijwoord « wetens » in artikel 119/1 van het Strafwetboek van 1867, alsook uit de parlementaire voorbereiding (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 560; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 24). Dat algemeen opzet houdt in dat de persoon die een dergelijk staatsgeheim aan een onbevoegde overdraagt zich ervan bewust moet zijn dat die twee omstandigheden – het feit dat het om een dergelijk staatsgeheim gaat en het feit dat het om een onbevoegde gaat – bestaan of zouden kunnen bestaan in de normale gang van zaken (zie, in het nieuw Strafwetboek, de definitie van algemeen opzet in artikel 7, § 2, tweede lid). Krachtens artikel 584 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119/2 van het Strafwetboek van 1867, wanneer een staatsgeheim met betrekking tot de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat in het geding is, vormt het bijzonder opzet dat bestaat uit het voornemen om « afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een regionale regeling is verbonden », een « verzwarend bestanddeel » (*Parl. St.*, Kamer, 2022-2023, DOC 55-3518/001, p. 561; Kamer, 2023-2024, DOC 55-3728/003, p. 26).

B.102.2. Uit het voorgaande blijkt dat het misdrijf met betrekking tot de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867, voldoende nauwkeurig is geformuleerd opdat de betrokkene, op het ogenblik dat hij een gedrag aanneemt, kan uitmaken of dat gedrag al dan niet strafbaar is.

B.103.1. Wat betreft het misdrijf met betrekking tot het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867, blijkt eerst en vooral uit hetgeen in B.101 is vermeld dat het begrip « staatsgeheim » voldoende nauwkeurig is.

De woorden « aanschaffen of ontvangen » (artikel 586 van het nieuw Strafwetboek) en « aanschaf of ontvangt » (artikel 120 van het Strafwetboek van 1867) moeten voorts in die zin worden geïnterpreteerd dat het materieel bestanddeel van het aanschaffen of het ontvangen slechts tot stand komt wanneer de persoon kennis heeft van het feit dat hij de betrokken informatie heeft aangeschaft of ontvangen. De uitdrukking « zonder bevoegd te zijn » moet in de gebruikelijke betekenis ervan worden begrepen en beoogt dus de persoon die niet over het recht beschikt om een staatsgeheim in ontvangst te nemen of kennis ervan te nemen.

Als moreel bestanddeel vereist het betrokken misdrijf een algemeen opzet, zoals dat blijkt uit het bijwoord « opzettelijk » in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en het bijwoord « willens » in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867. Dat algemeen opzet houdt in dat de persoon die een staatsgeheim aanschaf of ontvangt zonder bevoegd te zijn, zich vóór het aanschaffen of het ontvangen, ervan bewust moet zijn dat die twee omstandigheden – het feit dat het om een staatsgeheim gaat en het feit dat hij niet bevoegd is om het in ontvangst te nemen noch om kennis ervan te nemen – bestaan of zouden kunnen bestaan in de normale gang van zaken (zie, in het nieuw Strafwetboek, de definitie van algemeen opzet in artikel 7, § 2, tweede lid). Het betrokken misdrijf vereist geen bijzonder opzet : het is niet vereist dat de betrokken persoon het voornemen heeft afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden.

Ten slotte, zonder dat de niet-bestreden bepalingen die de specifieke situatie beogen waarin het misdrijf in oorlogstijd is gepleegd, te dezen dienen te worden onderzocht, zijn artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 van toepassing ongeacht het betrokken staatsgeheim.

B.103.2. Uit het voorgaande blijkt dat het misdrijf met betrekking tot het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en in

artikel 120 van het Strafwetboek van 1867, voldoende nauwkeurig is geformuleerd opdat de betrokkene, op het ogenblik wanneer hij een gedrag aanneemt, kan uitmaken of dat gedrag al dan niet strafbaar is.

B.104. De drie onderdelen van het eerste middel in de zaken nrs. 8329 en 8340 zijn niet gegrond.

De vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid (tweede middel in de zaken nrs. 8329 en 8340)

B.105.1. Het tweede middel in de zaken nrs. 8329 en 8340 is afgeleid uit de schending van de vrijheid van gedachte en meningsuiting, de betogingsvrijheid, de persvrijheid, de vrijheid van vreedzame vergadering, zoals vastgelegd in de artikelen 19 en 25 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

B.105.2. In hun verzoekschriften zetten de verzoekende partijen uiteen in welk opzicht de bestreden bepalingen de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid zouden schenden (artikelen 19 en 25 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 10 en 11 van het Handvest en met de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten). Zij bekritisieren daarbij de definitie van het begrip « staatsgeheim » vermeld in artikel 564, 3°, van het nieuw Strafwetboek en in artikel 112/1 van het Strafwetboek van 1867 (eerste onderdeel), het misdrijf met betrekking tot de reproductie, de bekendmaking of de overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en in artikel 119 van het Strafwetboek van 1867, zoals vervangen bij artikel 68 van de wet van 28 maart 2024 (tweede onderdeel) en het misdrijf met betrekking tot het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim, bedoeld in artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en in artikel 120 van het Strafwetboek van 1867, zoals vervangen bij artikel 71 van de wet van 28 maart 2024 (derde onderdeel).

Wat de andere in het middel bedoelde vrijheden betreft, zet de verzoekende partij niet uiteen in welk opzicht zij zouden zijn geschonden. Het tweede middel in de zaken nrs. 8329 en 8340 is in die mate niet ontvankelijk.

B.105.3. In de mate waarin het middel ontvankelijk is, onderzoekt het Hof de drie onderdelen samen, gelet op hun onderlinge samenhang en hetgeen in B.99.3 is vermeld.

B.105.4. In zoverre zij het recht op vrijheid van meningsuiting erkennen, hebben de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de artikelen 18 en 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten een draagwijdte die analoog is aan die van artikel 19 van de Grondwet, dat de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten erkent, en aan die van artikel 25 van de Grondwet, dat de persvrijheid erkent. De bij die bepalingen geboden waarborgen vormen, in die mate, dan ook een onlosmakelijk geheel.

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het Handvest te dezen van toepassing is krachtens artikel 51 ervan, kan het Hof rekening houden met de in de artikelen 10 en 11 van het Handvest vervatte waarborgen, aangezien zij een draagwijdte hebben die analoog is aan die van de waarborgen die in de voormelde grondwetsartikelen zijn vervat.

B.106.1. Zoals in B.64.1 is vermeld, is de vrijheid van meningsuiting een van de pijlers van een democratische samenleving. De aan de pers toe te kennen waarborgen hebben een « bijzonder belang ». « [Aldus, mag] de pers weliswaar de vastgestelde grenzen niet overschrijden, maar het is haar taak om informatie en ideeën over zaken van algemeen belang mee te delen. Naast haar taak die erin bestaat informatie te verspreiden, is er het recht van het publiek om ze te ontvangen. Anders zou de pers haar onmisbare rol als ‘ waakhond ’ niet kunnen spelen » (EHRM, grote kamer, 14 september 2010, *Sanoma Uitgevers B.V. t. Nederland*, ECLI:CE:ECHR:2010:0914JUD003822403, § 50).

B.106.2. Het recht op vrijheid van meningsuiting omvat, onder andere, het recht voor een persoon om inlichtingen te ontvangen die anderen hem willen verstrekken of daarmee kunnen instemmen (EHRM, grote kamer, 8 november 2016, *Magyar Helsinki Bizottság t. Hongarije*, ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD001803011, § 156).

« Het vergaren van informatie, dat inherent is aan de persvrijheid, wordt [bovendien] eveneens beschouwd als een essentiële voorafgaande stap in de uitoefening van journalistiek » (EHRM, 4 mei 2021, *Akdeniz e.a. t. Turkije*, ECLI:CE:ECHR:2021:0504JUD004113915, § 70). De beperkingen van de persvrijheid die betrekking hebben op de fase vóór de publicatie, houden « grote gevaren » in en vereisen bijgevolg een « zo nauwgezet mogelijk onderzoek » (EHRM, 25 april 2006, *Dammann t. Zwitserland*, ECLI:CE:ECHR:2006:0425JUD007755101, § 52).

B.107. In zoverre zij de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim strafbaar stellen, brengen artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 een inmenging in de vrijheid van meningsuiting en in de persvrijheid met zich mee.

In zoverre zij het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim strafbaar stellen, brengen artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 eveneens een inmenging in de vrijheid van meningsuiting en in de persvrijheid met zich mee.

Het Hof moet onderzoeken of die inmengingen voldoen aan de in B.64.3 vermelde voorwaarden.

B.108. Zoals in B.101, B.102.1 en B.103.1 is vermeld, worden die inmengingen bepaald bij voldoende toegankelijke en nauwkeurige bepalingen.

B.109. De bestreden bepalingen strekken ertoe de beschermde belangen die in de definitie van het begrip « staatsgeheim » worden opgesomd, te waarborgen. Zij dragen bijgevolg met name bij tot de bescherming van de nationale veiligheid, van de territoriale integriteit en de openbare veiligheid, alsook tot de bescherming van de rechten van anderen, en zij strekken ertoe de bekendmaking van vertrouwelijke informatie te beletten. Die doelstellingen zijn legitiem.

B.110.1. Het Hof moet nog onderzoeken of de inmengingen, door de bestreden bepalingen, in de vrijheid van meningsuiting en in de persvrijheid noodzakelijk zijn in een democratische maatschappij, of zij beantwoorden aan een dwingende maatschappelijke behoefte en of zij evenredig zijn met de nagestreefde legitieme doelstellingen.

B.110.2. In dat verband heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, in zijn arrest *Stoll t. Zwitserland* van 10 december 2007, dat betrekking had op een zaak waarin een journalist strafrechtelijk werd veroordeeld naar aanleiding van de publicatie van vertrouwelijke informatie, de volgende beginselen beklemtoonde :

« 102. [...] eenieder, zelfs een journalist, die zijn vrijheid van meningsuiting uitoefent, neemt ‘ verplichtingen en verantwoordelijkheden ’ op zich waarvan de omvang afhangt van zijn situatie en het gebruikte technische procédé (zie, bijvoorbeeld, *Handyside t. Verenigd Koninkrijk*, 7 december 1976, § 49 *in fine*, serie A nr. 24). Ondanks de essentiële rol van de media in een democratische maatschappij kunnen journalisten aldus in beginsel, door de bescherming die artikel 10 hun biedt, niet van hun verplichting worden ontslaan om de gemeenrechtelijke strafwetgeving in acht te nemen. Paragraaf 2 van artikel 10 stelt overigens de grenzen vast van de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting, die blijven gelden zelfs wanneer het gaat om berichtgeving in de pers over ernstige kwesties van algemeen belang (zie, bijvoorbeeld, *Bladet Tromsø en Stensaas t. Noorwegen* [GK], nr. 21980/93, § 65, EHRM 1999-III, en *Monnat t. Zwitserland*, nr. 73604/01, § 66, EHRM 2006-X).

103. De waarborg die artikel 10 aan journalisten biedt, wat betreft de berichtgeving over kwesties van algemeen belang, is dus afhankelijk van de voorwaarde dat de betrokkenen te goeder trouw handelen op basis van juiste feiten en ‘ betrouwbare en nauwkeurige ’ informatie verstrekken met inachtneming van de journalistieke ethiek (zie, bijvoorbeeld, *Fressoz en Roire t. Frankrijk* [GK], nr. 29183/95, § 54, EHRM 1999-I, *Monnat*, voormeld, § 67, en *Pedersen en Baadsgaard t. Denemarken* [GK], nr. 49017/99, § 78, EHRM 2004-XI).

104. Die overwegingen spelen tegenwoordig een bijzonder belangrijke rol, gelet op de macht die de media in de moderne samenleving uitoefenen, aangezien zij niet alleen informatie verstrekken, maar tegelijkertijd, door de wijze waarop de informatie wordt gebracht, kunnen suggereren hoe de adressaten die moeten beoordelen. In een wereld waarin het individu via traditionele of elektronische media een enorme informatiestroom van een steeds groter aantal auteurs te verwerken krijgt, wordt toezicht op de naleving van de journalistieke deontologische regels steeds belangrijker (wat betreft het in de rechtspraak van het Hof vastgelegde beginsel volgens hetwelk het Verdrag moet worden geïnterpreteerd in het licht van de huidige omstandigheden, zie, bijvoorbeeld, *Tyrer t. Verenigd Koninkrijk*, 25 april 1978, § 31, serie A nr. 26, *Airey t. Ierland*, 9 oktober 1979, § 26, serie A nr. 32, *Vo t. Frankrijk* [GK], nr. 53924/00, § 82, EHRM 2004-VIII, en *Mamatkoulou en Askarov t. Turkije* [GK], nrs. 46827/99 en 46951/99, § 121, EHRM 2005-I).

105. Waar de ‘ persvrijheid ’ op het spel staat, beschikken de overheden slechts over een beperkte beoordelingsvrijheid om het bestaan van een ‘ dwingende maatschappelijke behoefte ’ te beoordelen (zie, bijvoorbeeld, *Editions Plon t. Frankrijk*, nr. 58148/00, § 44, derde alinea, EHRM 2004-IV).

106. Bovendien laat artikel 10, § 2, van het Verdrag nauwelijks ruimte voor beperkingen van de vrijheid van meningsuiting op het gebied van politieke standpunten of van kwesties van algemeen belang (zie, bijvoorbeeld, *Wingrove t. Verenigd Koninkrijk*, 25 november 1996, § 58, *Rec.* 1996-V). Het Hof moet dus de grootste voorzichtigheid betrachten wanneer, zoals te

dezen, de door de nationale overheid genomen maatregelen of opgelegde sancties van dien aard zijn dat zij de pers ervan kunnen afbrengen deel te nemen aan de bespreking van kwesties die raken aan een legitiem algemeen belang (zie, bijvoorbeeld, *Bladet Tromsø en Stensaas*, voormeld, § 64, en *Jersild t. Denemarken*, 23 september 1994, § 35, serie A nr. 298).

107. Hoewel alle lidstaten van de Raad van Europa waarschijnlijk regelingen hebben aangenomen die erop gericht zijn het vertrouwelijke of geheime karakter van bepaalde gevoelige gegevens te vrijwaren en de handelingen die strijdig zijn met dat doel te vervolgen, geven die regelingen blijk van een grote verscheidenheid niet alleen wat betreft de definitie van het geheim en de wijze waarop zij met gevoelige domeinen waarvoor zij bevoegd zijn omgaan, maar ook wat betreft de nadere regels en de voorwaarden waaronder de dader van een wederrechtelijke bekendmaking van informatie kan worden vervolgd [...]. De lidstaten beschikken dus op dat vlak over een zekere beoordelingsvrijheid.

[...]

110. [...] de persvrijheid is net van bijzonder groot belang in omstandigheden waar activiteiten en beslissingen van Staten vanwege hun vertrouwelijke of geheime aard ontsnappen aan democratische of rechterlijke controle. De veroordeling van een journalist vanwege de openbaarmaking van informatie die als vertrouwelijk of geheim wordt beschouwd, kan de media professionals echter ontraden het publiek te berichten over kwesties van algemeen belang. In een dergelijk geval zou de pers haar onontbeerlijke rol als ‘ waakhond ’ niet meer kunnen uitoefenen en zou haar vermogen om nauwkeurige en betrouwbare informatie te verstrekken, in het gedrang kunnen komen (zie, *mutatis mutandis*, *Goodwin t. Verenigd Koninkrijk*, 27 maart 1996, § 39, *Rec. 1996-II*) » (EHRM, grote kamer, 10 december 2007, *Stoll t. Zwitserland*, voormeld, §§ 102-110).

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft voorts met meerdere elementen rekening gehouden. Het heeft allereerst rekening gehouden met de aanwezige belangen : enerzijds, het belang van het publiek bij de publicatie van artikelen, en, anderzijds, de belangen die door de nationale overheden worden beschermd (*ibid.*, §§ 113-136). Meer nog dan de aard en de vorm van de betrokken vertrouwelijke informatie, zijn de inhoud en het potentiële gevaar van de publicatie ervan, van belang bij het afwegen van de belangen (*ibid.*, § 129), in het bijzonder de vraag of de bekendmaking van die informatie « op het ogenblik van de publicatie, van dien aard is dat zij de belangen van het land ‘ aanzienlijk kan schaden ’ » (*ibid.*, § 130). Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft vervolgens rekening gehouden met het door de nationale rechterlijke instanties uitgeoefende toezicht (*ibid.*, §§ 137-139), en met het gedrag van de betrokken journalist (*ibid.*, §§ 140-152). Het heeft ten slotte de evenredigheid van de sanctie beoordeeld (*ibid.*, §§ 153-161), en heeft daarbij beklemtoond dat « er onder de lidstaten van de Raad van Europa consensus lijkt te bestaan over de noodzaak om in passende strafrechtelijke sancties te voorzien om de bekendmaking van bepaalde vertrouwelijke gegevens te voorkomen » (*ibid.*, § 155).

B.110.3. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft overigens de toetsingscriteria bepaald om te beoordelen of, en in hoeverre een persoon die op zijn werkplek verkregen vertrouwelijke informatie openbaar maakt, zich kan beroepen op de bescherming van de vrijheid van meningsuiting, zoals gewaarborgd bij artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, en om te beoordelen in welke gevallen de sanctie die de melder oploopt de toets van voormeld artikel 10 niet kan doorstaan (EHRM, grote kamer, 12 februari 2008, *Guja t. Moldavië*, ECLI:CE:ECHR:2008:0212JUD001427704, §§ 70-78).

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft die criteria toegepast in een zaak waarin een persoon die bij de inlichtingendienst van de Staat werkte, strafrechtelijk werd veroordeeld op grond dat hij geheime informatie openbaar had gemaakt en dat hij meerdere cassettes had bemachtigd om zijn beweringen te staven (EHRM, 8 januari 2013, *Bucur en Toma t. Roemenië*, ECLI:CE:ECHR:2013:0108JUD004023802, §§ 93-120).

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft deze toetsingscriteria bevestigd en nader gepreciseerd. De toetsingscriteria zijn het al dan niet bestaan van andere middelen om tot de bekendmaking over te gaan, het openbaar belang van de bekendgemaakte informatie, de authenticiteit van de bekendgemaakte informatie, de aan de werkgever veroorzaakte schade, de goede trouw van de melder en de zwaarte van de sanctie (EHRM, grote kamer, 14 februari 2023, *Halet t. Luxemburg*, ECLI:CE:ECHR:2023:0214JUD002188418, §§ 114-154).

B.111.1. Gelet op alle voorgaande beginselen onderzoekt het Hof in de eerste plaats het misdrijf met betrekking tot de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim (artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867).

B.111.2. Allereerst dient te worden opgemerkt dat, enerzijds, niet valt uit te sluiten dat het publiek een belang kan hebben om kennis te nemen van informatie die als staatsgeheim is gekwalificeerd en dat, anderzijds, artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 ertoe strekken de essentiële belangen die in de definitie van het begrip « staatsgeheim » worden opgesomd, te beschermen.

B.111.3. Het staat voorts aan de bevoegde rechter om de bestanddelen van het betrokken misdrijf te beoordelen door objectieve elementen in overweging te nemen en door rekening te houden met de specifieke omstandigheden van elke zaak en met de in het strafrecht geldende strikte interpretatie. Het staat onder andere aan de bevoegde rechter om te bepalen of al dan niet is voldaan aan de kwalificatie van staatsgeheim.

B.111.4. Hoewel het begrip « staatsgeheim » ruim wordt gedefinieerd, gelet op de lijst van de beschermde essentiële belangen en op het feit dat de uitdrukking « van dien aard [...] aan te tasten » geen ernstige inbreuk vereist, blijkt echter uit de vereiste van bijzonder opzet dat de betrokken strafbaarstelling niet verder gaat dan hetgeen noodzakelijk is om de nagestreefde doelstellingen te bereiken. Enkel de personen die het voornemen hebben afbreuk te doen aan de essentiële belangen van België of van een Staat waarmee België met het oog op een gemeenschappelijke verdediging door een internationale overeenkomst is verbonden, kunnen immers strafrechtelijk worden gestraft op grond van artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867.

B.111.5. Ten slotte, gelet op de betrokken essentiële belangen en op het vereiste van bijzonder opzet, zijn de in artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867 bedoelde straffen niet onevenredig. De rechter kan bovendien de straf beperken in geval van verzachtende omstandigheden.

B.111.6. Uit het voorgaande vloeit voort dat de inmenging, door artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867, in de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid redelijk verantwoord is.

B.111.7. Het tweede middel in de zaken nrs. 8329 en 8340 is niet gegrond in zoverre het is gericht tegen artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867.

B.112.1. Het Hof onderzoekt thans het misdrijf met betrekking tot het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim (artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en artikel 120 van het Strafwetboek van 1867).

B.112.2. De bestreden bepalingen stellen het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim strafbaar wanneer er sprake is van een algemeen opzet. Zij voorzien respectievelijk in een straf van niveau 3 (artikel 586 van het nieuw Strafwetboek) en in een gevangenisstraf van drie tot vijf jaar alsook in een geldboete van 3 000 tot 5 000 euro (artikel 120 van het Strafwetboek van 1867).

De overdracht aan een onbevoegde van een staatsgeheim, enerzijds, en het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim, anderzijds, vormen doorgaans de twee zijden van eenzelfde gebeurtenis, en die namelijk plaatsvindt wanneer een persoon die in het bezit is van een staatsgeheim, dat geheim overdraagt aan een persoon die niet bevoegd is om het in ontvangst te nemen. De wetgever heeft geoordeeld dat de reproductie, bekendmaking of overdracht aan onbevoegden van een staatsgeheim enkel strafbaar moet worden gesteld wanneer er sprake is van een bijzonder opzet (artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119 van het Strafwetboek van 1867), behalve wanneer het staatsgeheim betrekking heeft op de verdediging van het grondgebied of de uitwendige veiligheid van de Staat, in welk geval een algemeen opzet volstaat (artikel 583 van het nieuw Strafwetboek en artikel 119/1 van het Strafwetboek van 1867). Bijgevolg, in zoverre zij het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim, ongeacht het betrokken staatsgeheim, strafbaar stellen zonder dat daarvoor een bijzonder opzet is vereist, maar enkel een algemeen opzet, gaan artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 verder dan hetgeen noodzakelijk is om de nagestreefde doelstellingen te verwezenlijken.

Artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 hebben bovendien onevenredige gevolgen ten aanzien van de persvrijheid, in zoverre zij het onbevoegd ontvangen van een staatsgeheim door een journalist aan een strengere strafregeling onderwerpen dan die welke, in voorkomend geval, van toepassing is op de daaropvolgende bekendmaking door de journalist van het staatsgeheim aan het publiek. Die bekendmaking moet immers in beginsel worden beoordeeld in het licht van artikel 582 van het nieuw Strafwetboek en van artikel 119 van het Strafwetboek van 1867, volgens welke het gedrag niet strafbaar is bij ontstentenis van een bijzonder opzet, en, wanneer het staatsgeheim eveneens geclassificeerde informatie is in de zin van de wet van 11 december 1998, in het licht van artikel 11, §§ 3 en 4, ervan, waarvan het laatste lid in bepaalde omstandigheden voorziet in een strafonthefving die met name is verbonden aan de uitoefening van de persvrijheid.

B.112.3. Daaruit vloeit voort dat artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en artikel 120 van het Strafwetboek van 1867 een onevenredige inmenging in de vrijheid van meningsuiting en in de persvrijheid met zich meebrengen.

B.112.4. Het tweede middel in de zaken nrs. 8329 en 8340 is gegrond in zoverre het is gericht tegen artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en tegen artikel 120 van het Strafwetboek van 1867, zoals vervangen bij artikel 71 van de wet van 28 maart 2024.

Artikel 586 van het nieuw Strafwetboek en artikel 71 van de wet van 28 maart 2024 dienen te worden vernietigd.

Om die redenen,

het Hof

- vernietigt artikel 60, tweede lid, van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek I van het Strafwetboek »;

- vernietigt in artikel 547 van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek », de woorden « of de goede zeden »;

- vernietigt artikel 586 van het nieuw Strafwetboek, zoals ingevoerd bij de wet van 29 februari 2024 « tot invoering van boek II van het Strafwetboek »;

- vernietigt artikel 71 van de wet van 28 maart 2024 « houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen *Ibis* »;

- verwerpt de beroepen voor het overige, rekening houdend met hetgeen is vermeld in B.67.1 tot B.67.7, in B.84.1 tot B.85 en in B.93.2 en B.93.3.

Aldus gewezen in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 29 januari 2026.

De griffier,

De voorzitter,

Nicolas Dupont

Pierre Nihoul